

PEDRO PARAMO

Juan Rulfo

Türkçesi
TOMRİS UYAR

Juan Rulfo

**PEDRO
PARAMO**

Çeviren: Tomris Uyar

Comala'ya babamı aramaya geldim; dediklerine bakılırsa burada oturuyormuş, Pedro Paramo adında biriymiş. Annem öyle dedi; ben de o ölür ölmez babamı görmeye gideceğime söz verdim. Sözüme inanması için elini iyice sıktım, annem ölmek üzereydi; benden ne istese yapmaya hazırdım. "Ne yap yap git, bul onu," dedi bana. "Seni gördüğüne sevinecek biliyorum." Gideceğimi söylemekten başka elimden ne gelirdi ki? Söz, dedim, elimi onun kenetlenmiş, ölü parmaklarından kurtarana kadar söz, söz diye tekrarladım.

"Hakkımız olmayan şeyleri ondan istemeye kalkma," demişti annem. "Yalnız bana vermesi gerekip de vermediği şeyleri iste. Bizi böyle unutmasının hesabını sor ondan."

"Peki, Anne."

Sözümü tutmak aklımdan bile geçmiyordu. Ne var ki sonraları söyledikleri sık sık aklıma geldi; bu konuda düşünmeden, düşler kurmadan, şu Pedro Paramo denilen adamla ilgili koskoca bir evren yaratmadan edemez oldum. Bu yüzden geldim Comala'ya.

Yazın en bunaltıcı günleriydi, sıcak ağustos rüzgarı bitkilerin çürük kokusuyla zehirlenmişti ve yol bir inip bir çıkıyordu. Derler ki bir yolun inişli çıkışlı olması, sizin gidiyor ya da dönüyor olmanıza bağlıdır. Bir yerlere gidiyorsanız çıkışlıdır yol, dönüyorsanız inişlidir.

"Şu aşağıdaki köyün adı ne?"

"Comala, señor."

"Eminsin, değil mi?"

"Evet señor."

"Neden böyle ölü bir görünümü var?"

"Kötü günler gördüler, señor."

Comala'nın annemin anılarındaki gibi olacağını ummuştum. Oranın adını dilinden düşürmezdi, sıra özlemi çeker, geri dönmek isterdi; ama dönemedi. Şimdi ben onun yerine dönüyordum işte, dedikleri aklımdan gitmiyordu: "Los Colimotes'e geldiğinde güzel bir manzarayla karşılaşırısın. Yeşil bir düzlük uzanır önünde... ekinler olgunlaşınca sarı olur. Comala'yı oradan görebilirsin. Evler hep beyazdır; geceleyin hepsi ıslıl ıslıl yanar." Sesi yumuşaktı, usuldu, bir fısıltıyı andırıyordu, kendi kendine mırıldanıyormuş gibi.

"Neden gidiyorsunuz Comala'ya?" diye soruyordu adam.

"Babamı görmeye."

"Yaa," dedi.

Sonra yine sustuk.

Yokuş aşağı inerken eşeklerin tekdüze adımlarını dinliyorduk. Gözlerimiz yarı-kapalıydı, ağustos sıcağında yorgunluktan bitmiştik, uykumuz gelmişti.

"Sizin için bir şölen verirler artık," dedi. "Yeni birinin gelmesi hoşlarına gidecek. Yıllardır kimsenin uğradığı yok buraya."

Sonra ekledi: "Siz geldiniz, sizi gördüklerine sevinecekler demektir bu."

Sıcak, saydam bir göl gibi parlıyordu düzlükte. Düzlüğün ötesinde bir dağ sırası göze çarpıyordu, onun ötesinde uçsuz bucaksız bir uzaklık, o kadar.

“Babanız nasıl bir adamdır?”

“Bilmem,” dedim. “Tek bildiğim, adının Pedro Paramo olduğu.”

“Yaa.”

Soluğu kesilmişti sanki. “Bana dedikleri doğruysa tabii,” dedim.

“Yaa,” dedi yine.

Los Encuentros’da dört yol ağzında karşılaşmıştık bu adamla. Ben mola vermiştim, eşekleriyle çıkıp geldi.

“Nereye gidiyorsunuz?” diye sordum.

“Oraya señor,” diye gösterdi parmağıyla.

“Comala nerede, biliyor musunuz acaba?”

“Ben de oraya gidiyorum.”

Ardına düştüm. Arkadan yürüyor, adımlarımı ona uydurmaya çalışıyordum; kendisini izlediğimi anlayınca yavaşladı biraz. Yan yana yürümeye başladık; omuzlarımız birbirine değecekti nerdeyse.

“Pedro Paramo benim de babamdır,” dedi.

Bir karga sürüsü gak gak gıklayarak bomboş göğü yardı.

Bayırı geçtikten sonra yokuş aşağı yürümeye başladık yine. Ilık havayı tepelerde bırakarak dosdoğru o katışıksız sıcağın ortasına indik; yaprak kımıldamıyordu. Her şey bir bekleme içindeydi.

“Burası amma sıcak,” dedim.

“Bu daha bir şey değil. Durun bakalım, Comala’ya gelince burayı arayacaksınız. Dünyada ordan daha sıcak bir yer yoktur. Derler ki, Comala’da ölenler Cehennem’e gittikten sonra battaniyelerine sarınırlarmış.”

“Pedro Paramo’yu tanır mısın?” diye sordum.

Ona sorular sormayı göze alabiliyordum; nedense güvenilir biriymiş gibi geliyordu bana.

“Kimmiş bu Paramo?”

“Nefretin ta kendisi. Nefretin ta kendisidir o.”

Eşeklerini öfkeyle dehledi, oysa yokuş aşağı hızla koşuyordu hayvanlar, bizim önümüzdeydiler zaten.

Annemin bir resmi vardı gömleğimin cebinde, yüreğimi ısıtıyordu; annem de benimle birlikte terliyordu sanki. Eski bir resimdi, kenarları yırtılmıştı, ama bundan başka resmi yoktu bende. Mutfakta otlarla dolu bir kutunun içinde bulmuştum, bir daha da yanımdan aydırmadım. Annem resim çektirmekten nefret ederdi. Resimler büyüde kullanılır, derdi, haklıydı belki;

Çünkü resim deliklerle doluydu, iğne delikleriyle. Yüreeğe yakın bir yerde öylesine büyük bir delik vardı ki parmağınızı soksanız girerdi kolayca.

Şimdi yanımdaki resim o. Pedro Paramo’yla anlaşmamı kolaylaştırır sanırım; resimdeki­nin kim olduğunu tanır­sa, tamam.

“Bakın,” dedi adam durarak. “Şu inek memesine benzeyen dağ var ya? Hah. Şimdi de şuraya bakın. Şu yamaç var ya. Bir de şuraya... Öteki dağı görüyor musunuz? İşte buralar hep Media Luna, gözün alabildiğine. Hep Pedro Paramo’nun buralar. Bizim babamızdır o, ama biz kuru yapraklar üstünde doğmuşuz, fark orada. İşin tuhafı, hepimizi o vaftiz ettirmiş. Sizi de kiliseye o götürmüştü, değil mi?”

“Bilmem ki.”

“Cehenneme kadar yolun var.”

“Ne dedin?”

“Nerdeyse geldik dedim, señor.”

“Biliyorum. Bu köye ne olmuş böyle? İn cin yok sanki.”

“Gerçekten öyle. Artık kimse yaşamıyor buralarda.”

“Ya Pedro Paramo?”

“Pedro Paramo öleli çok oldu.”

Her köyde çocukların oynadığı, ikindi­yi çığlıklarla doldurduğu saatti. Hani duvarlar güneşin sarı ışığını yansıtırlar.

Daha doğrusu dün bu sıralar Sayula’dayken gözüme çarpmıştı bunlar.

Durgun havada uçan güvercinleri izlemiştim. Döne döne çatıların tepesinde eriyorlardı ve çocukların çığlıkları, kuşlar gibi havalanıyordu göğe doğru.

Şimdi bu sessiz köydeydim. Sokakların eğri büğrü taşlarında kendi ayak seslerimi duyuyordum. Kof bir ses; duvarlara çarpıp yankılanıyor.

Kapıları kırılmış, yosun tutmuş bomboş evleri geçerek anayoldan yürüyordum. “Adın neydi senin, bu yosuna ne derler biliyor musun acaba?”

“Kaptankarısı derler, señor. Bir ev boşalmayagörsün, hemen oraya yerleşiverir. Nasıl bir bela olduğunu görürsünüz ilerde.”

Köşeye gelince yeldirmesine sarınmış bir kadınla karşılaştım; yaşamıyormuş gibi bir hali vardı. Yürüdüm yine, açık kapılardan içeri baktım. Ansızın önümden karşıya geçti kadın.

“İyi akşamlar,” dedi.

Gözlerimle onu izledim. “Dona Eduviges nerede oturuyor?” diye seslendim arkasından.

“İşte şurada,” diye gösterdi parmağıyla. “Köprü­nün hemen yanıbaşındaki ev.”

Canlı bir insanın sesiydi sesi. Ağzında dişleri vardı, konuşurken oynayan bir dili ve herkesin

gözlerine benzeyen gözleri.

Hava kararıyordu.

“İyi geceler!” diye seslendi. Ne çocuklar oynuyordu kapılarda, ne de güvercinler vardı, ama köyün hâlâ yaşadığını sezinliyordum; sessizlikten başka bir şey duymuyorduysam sessizliğe alışamadığımdan, kafamın seslerle, gürültülerle dolu olduğundandı bu.

Özellikle seslerle. Böyle, havanın çok durgun olduğu bir yerde büsbütün artıyordu sesler. Annemin dediklerini hatırladım: “Orada sesimi şimdikinden daha iyi duyacaksın. Sana daha yakın olacağım orada.” Annem... yaşarken.

“Yanıldın sen anne,” demek geldi içimden, “bana iyice anlatamadın. Şu şudur, bu budur dedin, ama bak ölü bir köydeyim şimdi, üstelik yaşamayan birini arıyorum.”

Irmağın çağılıtısını izleyerek köprünün yanındaki evi buldum, kapıya vurdum. Daha doğrusu vurmaya çalıştım. Rüzgar kapıyı açmıştı sanki, elim havada asılı kaldı. Bir kadın duruyordu eşikte. “Buyur,” dedi bana.

Girdim.

Comala’da kaldım. Eşekli adam gitmeden önce, “Ben uzaklara gidiyorum,” demişti. “Evim şurdadır, dağların birleştiği yerde. Benimle gelerseniz sevinirim. Ama burada kalmak istiyorsanız, köyü şöyle bir dolaşmak için de olsa, kalın. Belki yaşayan birine rastlarsınız.”

Kaldım. Kalmak için gelmiştim zaten.

“Nerede geceleyebilirim acaba?” dedim.

Sesimi yükselttim, çünkü söylenenler güç duyuluyordu.

“Dona Eduviges’i arayın, belki sağdır. Benim yolladığımı söyleyin.”

“Sizin adınız ne?”

“Abundio...” Soyadını anlayamadım.

“Adım Eduviges Dyada. Buyurun.”

Beni bekliyormuş gibi bir hali vardı. Her şeyin hazır olduğunu söyledi; sıra sıra karanlık odalardan geçtik birlikte. Önceleri bu odalar boşmuş gibi geldi bana, ama gözlerim karanlığa alışınca arkadan vuran ince ışık çizgisinin yardımıyla her yanın gölgelerle kaplı olduğunu gördüm. Denklemlerle dolu bir geçitte yürüyorduk sanki.

“Bunlarda neler var?” diye sordum.

“Pılıpırtı,” dedi. “Bu ev pılıpırtıyla dolu. Gidenlerin hepsi eşyalarını, takımlarını buraya bıraktılar, gelip almıyorlar. Sana ayırdığım oda arkada. Oraya hiçbir şey koydurmadım, belki bir dönen olur diye. Demek onun oğlusun sen?”

“Kimin?”

“Dolores’in.”

“Evet... Nerden biliyorsun?”

“Annen geleceğini söyledi bana. Bugün gelecek, dedi.”

“Kim? Annem mi?”

“Evet.”

Bir türlü anlayamıyordum; açıklamadı.

“Odan burası,” dedi.

Kapı falan yoktu, kapının yerinde bir oyuk vardı; kadın mumu yakınca odanın bomboş olduğunu gördüm.

“Yatak da yok,” dedim.

Yorgunsun, yorgunluk şiltenin yerini tutar. Şimdilik yerde yatarsın, yarın bir döşek sererim sana. Hemencecik bir oda döşemek kolay olmasa gerek. Önceden bilmeli insan; annen bugüne kadar haber vermedi bana.”

“Annem... annem öldü.”

“Demek sesi ondan güçsüz çıkıyordu zavallının. Sanki çok uzaklardan geliyormuş gibi. Şimdi anladım. Ne zaman öldü peki?”

“Yedi gün önce.”

“Zavallı Dolores. Kendisini unuttuğumu sanmıştır. Birlikte ölmeye söz vermiştik. Yolda, gerekirse birbirimizi yüreklendirmek için. Güçlüklerle karşılaşırsak diye. Çok yakın arkadaştık. Hiç benden söz açtı mı sana?”

“Hiç.”

“Tuhaf. Gençliğimizde sözleşmiştik. O evlendikten hemen sonra. Birbirimizi çok severdik. Annen öyle güzel, öyle... ne diyeyim bilmem, öyle tatlıydı ki onu sevmemek elden gelmezdi. Ne yapıp yapıp yetişeceğim ona. Cennet’in ne kadar uzak olduğunu biliyorum, ancak kestirme yollar da var. Tanrı’nın izniyle ölürsün ama kendi istediğin zaman, onun tasarladığı saatte değil. Ya da ona istediğin bir zamanı tasarlatırsın. Bunları söylediğim için bağışla beni, sana kendi oğlum gözüyle bakıyorum. Kaç kere, “Dolores’in oğlu benim oğlum olmalıydı,” demişimdir. Nedenini sana sonra anlatırım. Yalnız şunu söyleyeyim, Cennet’e giden yolların birinde mutlaka yakalayacağım anneni.”

Bu kadın deli galiba, diye düşündüm. Sonra hiçbir şey düşünmedim artık, başka bir dünyada olduğumu düşündüm yalnız.

Gövdem yüzüyordu; bezden bir bebek gibi cansızdım, güçsüzdüm.

“Yorgunum,” dedim.

“Önce gel bir şeyler yiyelim. Bir-iki lokma.”

“Olur. Ama sonra.”

Damdaki kiremitlerden damlayan su avludaki toprakta delikler açıyordu. Tıp, tıp, tıp diye düşüyordu defnenin yaprağına; yaprak eğiliyor, havaya kalkıyordu yine. Fırtına dinmişti. Ara

sıra, rüzgâr nar ağacının yapraklarını sarsınca, küçük bir sağanak başlıyordu ağacın altında, parlak damlalar bir an toprakta iz bırakıyor, sonra derinlere gömülüyor, bulanıklaşıyorlardı. Fırtına süresince civcivler uyuyormuşçasına büzülmüşlerdi bir kenara, şimdiyse kanatlarını germiş, avluda geziniyorlar, yağmurun yerlerinden uğrattığı solucanları gagalıyorlardı. Taşların üstünde pırıl pırıl yanıyordu güneş, her şeye renk katıyor, toprağın suyunu içiyor, yaprakları kıpırdatan ısıltılı rüzgârla oynuyordu.

“Bu kadar zamandır ne yapıyorsun helâda Pedro?”

“Hiç Anne.”

“Orada kalırsan yılan çıkar, sokar seni.”

“Evet Anne.”

Seni düşünüyordum, Susanna. Yeşil tepelerde. Rüzgârlı havalarda uçurtma uçururduk tepelerde, aşağılarda kalan köyün sesleri gelirdi kulaklarımıza, rüzgâr uçurtmanın ipini çekelerdi. “Koş, Susanna.” Yumuşak ellerin ellerimi yakalardı. “Gevşek bırak ipi.”

Rüzgâr nasıl güldürürdü bizi; ip parmaklarımızdan kayarken birbirimize bakardık; bir kuşun kanatları çarpmış gibi usulca kopardı ip. Kâğıt-kuş yukarlardan taklalar atarak düşerdi, toprağın yeşili içinde eriyene kadar saçaklı kuyruğunu sürürdü ardından.

Dudakların ıslaktı, çiy tanelerini öpmüştüm sanki.

“Helâdan çık. dedim sana.”

“Peki Anne. Çıkıyorum.”

Seni düşünüyordum. Orada deniz-yeşili gözlerinle bana bakışını.

Başını kaldırdı; eşikte annesini gördü.

“Nerede kaldın? Ne yapıyorsun?”

“Düşünüyorum.”

“Başka bir yerde düşünsen, olmaz mı? Helada bu kadar kalmak iyi değildir. Hem boş durmayıp çalışman gerek. Ninenlere git de mısırlara yardım et.

“Peki anne. Şimdi gidiyorum.”

“Nine, mısırlara yardım etmeye geldim.”

“Biz bitirdik oğlum... kakao hazırlayacağız birazdan. Nerde kaldın? Fırtınada hep seni aradık.”

“Öbür avludaydım.”

“Ne yapıyordun? Dua mı ediyordun?”

“Yoo. Yağmuru gözlüyordum.”

Ninesi insanın aklından geçenleri okuyormuş izlenimini uyandıran o yarı-sarı, yarı-boz gözleriyle baktı ona.

“Peki, hadi git de kahve değirmenini temizle öyleyse.”

Susana, ne kadar uzaklardasın sen, bulutların üstünde, ta uzaklarda, tepelerde gizlenmişsin. O'nun büyüklüğünde, O'nun bağış dolu Kutsal Yüceliğinde saklısın, seni bulamam artık, göremem. Orada sözlerim erişemez kulaklarına.

“Nine, değirmen kırılmış.”

“Micaela kırmış olacak. Evde ne varsa kırıyor, öğrenemiyor bir türlü. Ne yapalım?”

“Neden yenisini almıyoruz? Bu o kadar eskimiş ki onarmaya değmez.”

“Haklısın. Yalnız dedenin cenaze töreni çok pahalıya çıktı, sonra kiliseye bağışta bulunuyoruz, meteliğimiz kalmıyor. Eee, ne yapalım, kendi harcamalarımızdan kısıp yeni bir değirmen alacağız ister istemez. Dona Inés Villalpando'ya git de bir sor bakalım, Ekim'e kadar bir değirmen verir mi bize. Harman sonunda borcumuzu öderiz.”

“Peki Nine.”

“Gitmişken bir kalburla bir orak da iste bari. Ekinler nasıl büyüyor, yakında evi dolduracaklar; sokakta kalacağız. Eski, büyük ev olsa neyse, arkasında koca arsası vardı, yakınmazdım o zaman, ama buraya gelirken deden sattı o evi. Tanrı bilir ya, hiçbir şey umduğumuz gibi çıkmadı. Dona Inés'e borcumuzu harmandan alacağımızla ödeyeceğiz dersin.”

“Peki Nine.”

Balarıları uçuşuyordu avluda. Yılın o aylarıydı. Yaseminler arasında uçuşuyorlardı.

Kilisenin kapısından, geçerken bağış kutusunda yirmi-dört centavo gördü. Dördünü bırakıp yirmisini aldı.

Evden çıkarken annesi, “Nereye gidiyorsun?” diye sormuştu.

“Dona Inés Villalpando'ya, yeni bir değirmen alacağım. Eskisi kırıldı.”

“Bir metre de siyah tafta al, hesabımıza geçirsin.”

“Olur Anne.”

“Dönerken bir-iki tane aspirin al bana. Kapının ordaki saksıda bozukluk olacak.”

Bir peso buldu. Yirmi centavoyu bırakıp pesoyu aldı.

“Artık bol bol param var,” diye düşündü, “korkmam artık.”

“Pedro!” diye bağırdılar arkasından, “Pedro!”

Ama onları duymadı. Uzaklaşmıştı.

Gece yine yağdı yağmur. Yağmurun tıkırtısını dinledi uzun süre, sonra uyudu; gözlerini açtığı anda ince bir yağmur çiseliyordu. Pencereye yağmurdan bir cam geçmişti, koca damlalar gözyaşları gibi süzülüyordu. *Damlaların düşüşünü gözlüyordum Susana, şimşegin parıltısında her soluk bir iç çekiydi, her düşüncem sen.*

Yağmur, tatlı bir rüzgâra çevirdi. “Günahlarımızın bağışlanması ve etimizin dirilmesi için. Amin.” Ses içerden geliyordu, kadınlar duayı bitiriyorlardı. Ayağa kalktılar, kapıyı kilitleyip

ışığı söndürdüler.

Gece-ışığından, çekirgelerin cırlamasını andıran yağmur sesinden başka bir şey duyulmaz oldu...

“Neden duaya katılmadın? Deden için hâlâ okuyoruz biliyorsun.”

Annesi, elinde bir mumla kapının gölgesinde duruyordu. Gölgesi tavanda titriyordu. Uzundu, yayılmıştı, ışınlar geçiyordu üstünden.

“İyi değilim,” dedi.

Annesi döndü. Mumu söndürdü. O kapıyı kapatıp uzaklaşınca gözyaşlarını tutamadı; yağmurun uğultusuna karıştı hıçkırıkları.

Kilisenin saati, bir daha, bir daha, bir daha vurdu; zaman dertop edilmişti sanki.

“Dedim ya, nerdeyse annen ben olacaktım senin. Sana anlatmadı mı?”

“Yoo, bir şey demedi. Ben senin adını Abundio diye birinden duydum. Soyadını anlayamadım, eşekleri var.”

“Tamam, Abundio. Demek hatırlıyor beni! Eve getirdiği her yolcu için bahşış verirdim ona. Ama şimdi her şey değişti, köy böyle yoksulken kim uğrayacak? Buraya mı salık verdi diyorsun?”

“Seni mutlaka aramamı söyledi.”

“Eksik olmasın. İyi adamdı Abundio. Güvenilir biri, anlarsın ya. Sağır olduktan sonra bile postacılığı bırakmadı. O günü hiç unutmam. Hepimiz üzüldük onun için, çünkü hepimiz severdik onu, mektupları taşır, bize dünyada neler olup bittiğini anlatırdı. Oradakilere de burada olanları anlatırdı herhalde. Konuşmayı çok severdi. Sonra bir gün konuşmaktan vazgeçti, durup dururken susuverdi. Söylediğini kendin duymazsan neye yararmış. Hani o patlayan hava fişekleri var ya, işte onlardan biri tam tepesinde patlayıverdi. Ondan sonra ağzını açmadı, istese konuşabilirdi tabii. Her neyse, yine de iyi adamdı Abundio.”

“Benim dediğim adam sağır falan değildi.”

“Değil miydi? Öyleyse aynı adam olmayacak. Hem Abundio öldü. Mutlaka ölmüştür. Söylemedi mi sana? Aynı Abundio olamaz.”

Başım salladı.

“Biz yine annene dönelim,” dedi. “Sana şeyi anlatacaktım ya...”

Dinlerken onu yakından inceliyordum. Hayatının bir döneminde çok acı çekmiş olmalıydı, Yüzü öyle solgundu ki gövdesinde kan dolaşmıyor sanırdınız; elleri buruşmuştu, kupkuruydu. Gözleri görünmüyordu. Bol dantelli eski bir beyaz elbise giymişti, ibrişime geçirilmiş bir Meryem Ana madalyonu takmıştı, *Günahkârların Sığınağı* yazıyordu madalyonun üstünde.

“...Ne diyordum, Media Luna'da at terbiyeciliği ederdi o adam. Adı Inocencio Osorio'ydu, ama herkes Hacıyatmaz derdi ona; yerinde duramazdı. Pedro, onun tayları yola getirmekte usta

olduğunu söylediler; ne var ki usta olduğu bir konu daha vardı, yatıştırmada olduğu kadar kızıştırmada da ustaydı anlayacağın. Zorla düşünce girerdi insanın, yeminle sana. Annenle ilgi kurmuştu, onun gibi daha bir sürü kadınla; bu arada benimle de düşüp kalktı. Bir gün ben hastayken eve geldi. ‘Sana bir bakayım, hemen iyileşirsin,’ dedi. O böyle deyince her yanını elleyecek demekti, önce parmak uçlarından başlar, sonra kolları, en sonunda da bacakları ovuştururdu; boyuna ovuştururdu, öyle ki önce buz gibi olsan bile sonra yavaş yavaş ısınırdın. Bu arada falını da söylediler. Kendinden geçer, gözlerini devirirdi çingeneler gibi, bazen çırpıplak soyunurdu; istediğimizin aslında bu olduğunu söylediler. Ara sıra haklı da çıkardı. Hep haksız olacak değil ya.

“Ama benim asıl söyleyeceğim şu: Osorio anneni görmeye gittiğinde o gece hiçbir erkekle görüşmemesini söylemiş, ayın durumu uygun değilmiş.

“Dolores bana geldi; ne yapacağını şaşırmıştı. Pedro Paramo’yla yatamayacağını söyledi; oysa o gece düğünleri vardı. Ona Osorio’ya aldırmmamasını söyledim; herif yalancının, düzenbazın biriydi.

“ ‘Olmaz, yapmam,’ dedi. ‘Sen git benim yerime. Pedro anlamaz nasıl olsa.’

“Tabii ben ondan çok daha gençtim, onun kadar esmer de değildim, ama karanlıkta anlaşılmazdı.

“ ‘Yapmam, Dolores. Sen kendin yatmalısın onunla.’

“‘N’olursun bu iyiliği yap bana. Bir gün ben de senin işine koşarım.’

“O zamanlar annenin uysal, yumuşacık gözleri vardı. Gerçekten güzel tek yeri gözleriydi. İstedliğini yaptırmayı bilirdi; elinden kurtulamazdın.

“ ‘N’olur sen git benim yerime,’ dedi.

“Ben de gittim.

“Karanlık yardım etti bana; bu arada Dolores’in bilmediği bir şey oldu, ben de hoşlandım Pedro Paramo’dan.

“Seve seve girdim onun yatağına, sarıldım, öptüm onu, ama bir gün önce çapkınlık etmiş olmalı ki yorgundu. Öksürdü, öksürdü, bacaklarını bacaklarımın arasına sokmaktan başka bir şey yapmadı.

“Tan ağarmadan kalkıp Dolores’i görmeye gittim.

“ ‘Şimdi sen git,’ dedim, ‘başka bir gün başladı.’

“ ‘Sana ne yaptı?’ dedi.

“ ‘Daha bilemem,’ dedim.

“Ertesi yıl sen doğdun. Senin annen değildim, ama olabilirdim.

“Annen sana bunları anlatmaya utanmıştır.”

Annem. “...Yeşil tarlalar. Rüzgâr başaklar arasında kımıldarken, ya da ikindiüstü, yağmur tarlaları dalgalandırırken bakarsın ufuk çizgisi bir iner, bir kalkar. Toprağın rengi, yonca ve

ekmek kokusu. Taze bal kokan bir köy...”

“Annen hep nefret etti Pedro Paramo’dan. ‘Dolores! Kahvaltımı hazırlamalarını söyledin mi?’ Annen tan ağarmadan uyanır, ateşi yakardı. Kediler de kalkar ardından yürümeye başlardı; sürüyle kedi. ‘Dona Dolores!’

“Annen, kaç kere duydu o öfkeli sesi? ‘Dona Dolores, bu yemek soğumuş, yiyemem.’ Kaç kere? Daha kötüsüne alışkın olduğu halde zamanla uysal gözleri katılaşmaya başladı.”

“...Havanın ılıkliğında her şey portakal çiçeklerinin çeşnisini alırdı...”

“Sonunda sık sık iç çekmeye başladı zavalılık.

“ ‘Neden içini çekiyorsun Dolores?’

“O ikindi ben de yanlarındaydım. Tarladaydık, küçük kuş sürülerini gözlüyorduk, bir şahin dönüyordu gökte.

“ ‘Neden içini çekiyorsun, Dolores?’

“ ‘Keşke ben de bir şahin olup ablamın yanına uçabilseydim.’

“ ‘Peki, Dona Dolores. İstersen hemen şimdi gidip ablanı görebilirsin. Hadi eve dönelim de çantanı hazırla.’

“Annen o gün gitti.

“ ‘Hoşça kal, Don Pedro!’

“ ‘Hoşça kal, Dolores.’

“Bir daha da dönmedi Media Luna’ya. Birkaç ay sonra Don Pedro’ya ondan haber sordum.

“ ‘Ablasını benden çok sever zaten. Şimdi mutludur herhalde. Hem, ondan usanmaya başlamıştım. Arayıp soracak değilim, öğrenmek istediğin buysa.’

“ ‘İyi ama neyle geçinecekler?’.

“ ‘Tanrı yardımcıları olsun.’ ”

“...Bizi böyle unutmasının hesabını sor ondan...”

“Bugün senin geleceğini bildirene kadar da annenden haber almadık.”

“Colima’ya Gertrudis Teyze’nin yanına gittik,” dedim. “Teyzem hep kendisine yük olduğumuzu söylerdi. ‘Neden kocanın yanına dönmüyorsun? derdi anneme.

“ ‘Kocam beni çağırdı mı? Beni çağırmazsa bir daha onun yanına dönmem. Seni özlediğim için buralara geldim. Ablamsın diye.’

“ ‘Anlıyorum. Ama dönme zamanı geldi...”

Dona Eduviges’in beni dinlediğini sanıyordum, oysa o uzaktan gelen bir fısıltıya kulak kabartır gibi başını uzatmıştı. Sonra:

“Dinlenmek istemez misin?” dedi bana.

Gittiğin gün seni bir göremeyeceğimi biliyordum. Yüzün, batan güneşin kan-kırmızı ışığında

kararmıştı. Gülümsüyordun. Köyü geride bıraktın; sık sık derdin ki bana: “Ben senin yüzünden seviyorum burayı, senden başka her şeyden de nefret ediyorum. Burada doğduğuma pişmanım.” “Bir daha dönmez,” diye düşündüm kendi kendime. “Susana bir daha dönmeyecek. Susana hiç dönmeyecek,” diye geçirdim içimden.

“Ne yapıyorsun burada? Çalışmıyor musun?”

“Çalışmıyorum. Nine, Rogelio, bebeğe göz kulak olmamı söyledi; onu gezdireceğim. Hem telgrafa hem bebeğe bakmak güç oluyor, Rogelio’nun işi gücü, oyun salonunda bira içmek. Hem para da vermiyor bana.”

“Seni para kazanman için sokmadık oraya, iş öğren istedik. Biraz bir şeyler ödendikten sonra para da alabilirsin. Şimdi çıraksın. Belki yarın ya da öbür gün patron olursun. Yalnız sabırlı davranman, buyrukları yerine getirmeyi öğrenmen gerek. Sana bebeği gezdir derse, Tanrı’yı düşünürsün, yaparsın dediğini. Bencil olmaktan vazgeçmelisin.”

“Başkaları yapsın, Nine. Bana göre değil.”

“Senin bu fikirlerin yok mu! Ah, ah, korkarım kötü yola sapacaksın Pedro Paramo.”

“Neyin var, Dona Eduviges?”

Bir düştten uyanırcasına başını salladı. “Miguel Paramo’nun evi şuradadır, Media Luna yolu üstünde.”

“Demek Media Luna’da yaşayan biri var?”

“Yoo, hiç kimse yoktur orada.”

“Öyleyse?”

“Bu duyduğumuz Miguel Paramo'nun atıdır, hep buralarda dolanır. Birbirlerinden hiç ayrılmazlardı. Şimdi her yerde onu arıyor, bu saatlerde geri dönüyor. Belki de sahibinin acısına dayanamıyordur zavalıcık. Hayvanlar bile suç işlediklerini seziyorlar, neden dersin?”

“Bilmem. Ben at sesi duymadım.”

“Duymadın mı? Demek bana öyle geldi. Bu bir Tanrı vergisi... ya da cezası. Önsezilerimden neler çektim bilemezsin.”

Karşılık vermedim; bir süre sonra konuştu yine: “Vaftiz oğlum Miguel Paramo’nun doğumundan sonra sık sık içime bir şeyler doğmaya başladı. Onun öldüğü gece neler olup bittiğini bilen tek kimse benim. Daha yeni yatmışım, atının Media Luna’dan döndüğünü duydum. Şaşırmışım, hiç bu saatte gelmezdi, tan ağarana kadar gezip tozardı. Contla köyünde bir sevgilisi vardı, onunla konuşmaya giderdi hep; o gece geri dönmeydi... Bak, şimdi duyuyor musun? Bak, dinle.”

“Hiçbir şey duymuyorum.”

“Bana öyle gelmiş olacak. Ha, ne diyordum, Miguel’in dönmediğini sanır herkes, ama döndü aslında. Daha atı kapıdan geçmemişti ki pencerede bir tıkırtı oldu. Benim kuruntum muymuş görürsün birazdan. Aslına bakarsan içimden bir ses beni pencereye gitmeye zorladı; kim vardı

acaba dışarda. Bir de ne göreyim? Miguel Paramo'nun ta kendisi. Onu karşımda görünce şaşırmamıştım, çünkü ara sıra bende gecelerdi, yatardık; o kız aklını başından alınca gelmemeye başlamıştı.

“ ‘Ne oldu?’ diye sordum. ‘Seni bıraktı mı yoksa?’

“ ‘Yoo, hâlâ seviyor beni. Yalnız onu bulamadım. Köyü bile yerinde bulamadım. Her yan duman içindeydi, sis falan vardı, diyeceğim bu değil. Contla yok artık. Her yeri aradım, hiçbir ize rastlayamadım. Sana içimi dökmeye geldim, sen anlarsın çünkü. Comala'dakilere anlatacak olsam deli sanırlar beni, zaten öyle sanıyorlar ya.’

“ ‘Hayır, sen deli değilsin Miguel, ölüsün. Bir gün bu at seni öldürecek dememişler miydi, Miguel Paramo? Evet, delice işler yaptın zamanında, ama bu başka.’

“ ‘Bir süre önce babam oraya bir taş duvar çektirmişti ya, işte onun üstünden atlayayım dedim, dolaşacağıma anayola kestirmeden çıkayım dedim; El Colorado'yu atlatmak istedim duvarın üstünden. Atlayıp yolumuza devam ettik; gelgelelim dumandan göz gözü görmüyordu; her yanımızı duman bürümüştü.’

“ ‘Baban yarın öğrenince ne acı çekecek, kim bilir. Yazık adamcağıza. Hadi git yoluna Miguel, Tanrı günahlarını bağışlasın. Gelip beni uyandırmana gerçekten sevindim.’

“ ‘Sonra hemen pencereyi kapadım. Sabaha karşı Media Luna'daki yanaşmalardan biri geldi, ‘Don Pedro sizi çağırıyor,’ dedi, ‘Miguel öldü. Kendisini yalnız bırakmamanızı istiyor.’

“ ‘Haberim var,’ dedim. ‘Yas tutulacak mıymış?’

“ ‘Evet, Don Fulgor yasın gerekli olduğunu söyledi.’ .

“ ‘İyi demiş. Don Pedro'ya hemen geleceğimi söyle. Cesedi ne zaman getirdiler?’

“ ‘Yarım saat olmadı. Daha önce bulsalardı kurtarabilirlerdi belki... doktor öleli çok olmuş diyor ama... Zaten El Colorado'nun yalnız gelmesinden kuşkulanmıştık, o kadar gürültü etti ki kimse gözünü kırpamadı. Miguel'le birbirlerine nasıl düşkündüler, bilirsin. Bazen o at Don Pedro'dan daha çok acı çekiyor gibi geliyor bana. Ne yiyor, ne içiyor, dolanıp duruyor ordan oraya, olanları anlamış gibi. İçi kan ağlıyor sanki.’

“ ‘Giderken kapıyı iyice çek,’ dedim Media Luna'dan gelen yanaşmaya; gitti.

“ ‘Hiç ölü birinin iniltisini duydun mu?’ Bana soruyordu.

“ ‘Hiç duymadım, Dona Eduviges.’

“ ‘Şansın varmış.’

Damlalar bir bir sızıyordu oluktan. Duru suyun testiye dolarken çıkardığı ses duyuluyordu. Fısıltılar duyuluyordu, yere sürten ayaklar, yürüyen, gidip gelen ayaklar. Damlalar birbirini izliyordu durmadan. Sonunda testi taşı, ıslak toprağa yayıldı su.

“ ‘Kalk!’

Bildik bir sesti bu. Kimin sesi olduğunu düşünmeye çalıştı, ama gövdesi gevşedi yine, daldı,

uykunun ağırlığı altında ezildi. İki el uzanıp üstündeki örtüyü çekti; gövdesi yorganın ılıkliği altına gizlendi; uğraşmasalar!

“Kalk!”

Ses omuzlarını sarstı; doğruldu. Araladı gözlerini. Su damlaları oluktan testiye damlıyordu. Sürüklenen adımlar duyuluyordu... ağlamalar. Ağlamayı duydu. O yumuşak, ince ağlama sesini duyunca uyandı; öylesine ince bir sestki ki bu, uykunun dolambaçlı yollarından sıyrılıp korkuların barındığı yerlere sokuluyordu.

Yavaşça kalktı, kapının kenarına dayanan kadının karanlıkta yitmiş yüzüne baktı; hıçkırarak ağlıyordu kadın. Ayakları yere basınca tanıdı onu.

“Neden ağlıyorsun, Anne?”

“Baban öldü.”

Sonra, çektiği acının dolanmış yayları birdenbire çözülmüşçesine aynı şeyi bir daha, bir daha, bir daha söyledi; uzanıp omuzlarını tutan eller titremesini durdurana kadar.

Kapını aralığından günışığı sızıyordu. Yıldız yoktu, güneş ışığıyla aydınlanamamış, kurşundan bir gök vardı yalnız; koyu bir ışık vardı yalnız, sanki gün doğmayacaktı, sanki gece olacaktı birazdan.

Dışarda, avluda bir gidip bir gelen, durmadan gidip gelen ayak sesleri duyuluyordu, bir de fısıltılar. İçerdeyse, gölgede duran kadın, gövdesiyle günışığım tutan, geçirmeyen kadın, gök kırıntılarının yer yer sızabildiği kollarıyla ayaklarında ışık damlaları, üstünde durduğu toprak gözyaşlarıyla sulanmış sanki. Sonra o hıçkırıklar. Yine o ağlama, yumuşak ve keskin, gövdesini allak bullak eden o keder.

“Babanı öldürdüler.”

“Ya seni kim öldürdü, Anne?”

“Hava var, güneş ışığı var. Beyaz bulutlar var. Mavi bir gök var, belki şarkılar da var ötesinde, daha tatlı sesler... Umut var kısacası. Acılarımızda bizim için bir umut gizli.

“Ama senin için umut yok Miguel Paramo. Sen günahkâr olarak öldün; Tanrı’nın bağışına eremezsin.”

Rahip Renteria ölüye sırtını dönerek son duayı da okudu.

Kiliseyi dolduran kalabalığı kutsamak zorunda kalmamak için duanın sonunu aceleye getirdi.

“Muhterem Peder, onu kutsamanızı istiyoruz.”

“Asla!” Başını salladı. “İşte bunu yapamam. O kötü bir adamdı. Cennet’in Krallığına giremez; ona şefaet edersem Tanrı kızar bana.”

Bu sözleri söylerken bir yandan da ellerini ovuşturuyordu; titrediğini görmesinler diye.

Oysa görüyorlardı.

Ölü oradakilerin ruhlarına olanca ağırlığıyla çökmüştü. Kilisenin ortasındaki mermerin üstüne yerleştirilmişti, çiçeklerle, taze mumlarla çevriliydi. Yanında babası Don Pedro tek

başına duruyor, duanın bitmesini bekliyordu.

Rahip Renteria, omuzlarına sürtünmemeye çalışarak yanından geçti Pedro Paramo'nun. Kutsal suyu aldı, yumuşak hareketlerle bütün gövdeye serpti; bu arada duaya benzer bir mırıltı yükseliyordu dudaklarından. Sonra diz çöktü; hepsi diz çöktü onun ardından.

“Tanrım, kuluna acı.”

“Günahlarını bağışla, amin,” diye karşılık verdi sesler.

Rahip içinde büyük bir öfkenin kabardığını duydu; başını kaldırdığında Miguel Paramo'nun ölüsünü götüren kalabalık dağılıyordu.

Pedro Paramo yanına geldi, diz çöktü. “Biliyorum ondan nefret ederdiniz, Peder. Sizi bu yüzden suçlayacak değilim. Erkek kardeşinizi öldürenin oğlum olduğu söylenir. Yeğeniniz Ana'yı da onun kirlettiğine inanıyorsunuz. Biliyorum, bazen saygısızlık ederdi size, küstahça davranırdı. Ondan nefret etmeniz için bunlar yeter de artar bile. Ama unutulmuş bunları artık. Onu bağışlayın Muhterem Peder, belki Tanrı da bağışlamıştır.”

Kürsünün üstüne bir avuç altın bırakarak ayağa kalktı. “Kiliseye armağanım olsun bu, kabul edin lütfen.”

Kilise boşalmıştı. İki adam kapıda Pedro Paramo'yu bekliyorlardı. Paramo onlara doğru yürüdü; hep, birlikte Media Luna'lı dört adamın taşıdığı tabutun arkasından seğirttiler.

Rahip Renteria birer birer aldı altınları, mihraba yanaştı.

“Bunlar Şenindir,” dedi. “O, günahlarını parayla ödeyebilecek güçte; bu altınların yeterli olup olmadığını ancak Sen bilirsin. Bana gelince Tanrım, ben burada ayaklarına kapanıp hak istiyorum Senden, ya da haksızlık, çünkü yalnız istemeye gücümüz yetiyor.

“Bana sorarsan, Cehenneme yolla onu, Tanrım.”

Odasına girerek bir köşeye çöktü; utancından, üzüntüsünden gözyaşları tükenene kadar ağladı.

“Haklısın Tanrım... Sen kazandın,” dedi.

Akşam yemeğinde her zamanki gibi bir tas kakao içti. Yatışmıştı.

“Bana bak, Ana. Bugün kimin cenaze töreni vardı, biliyor musun?”

“Bilmiyorum Amca.”

“Miguel Paramo'yu hatırlıyor musun?”

“Evet Amca.”

“İşte onun.”

Ana başını eğdi.

“O olduğunu iyice biliyor musun?”

“İyice bilmiyorum, Amca... Yüzünü görmedim. Geceydi.”

“Peki Miguel Paramo olduğunu nerden anladın öyleyse?”

“Bana, 'Ben Miguel Paramo'yum, korkma, Ana,' dedi de ondan.”

“Babanı onun öldürdüğünü biliyordun, değil mi?”

“Evet Amca.”

“Peki ondan kaçmak için ne yaptın?”

“Hiçbir şey yapmadım.”

Bir süre susup mersin ağaçlarını hışırdatan ılık rüzgâra kulak verdiler.

“Özür dilemeye gelmiş, kendisini bağışlamam için yalvardı. Yatağımdan kalkmadan, ‘Pencere açık,’ diye seslendim. Girdi.

“Sarıldı bana, öpmeye başladı, sanki öperse onu bağışlayacaktım. Sen hiç kimseden nefret etmemek gerektiğini söyledin; senin dediklerini düşünüp gülümsedim. Bağışladığımı anlasın diye gülümsedim, ama sonradan hatırladım ki ortalık karanlık, ben nasıl onu göremiyorsam o da benim gülümsediğimi göremez. Üstüme çıkmıştı; ağırlığını duyuyordum, sonra ayıp şeyler yapmaya başladı bana.

“Beni öldürecek sandım. Gerçekten öyle sandım Amca. O beni öldürmeden önce ölmeye çok çalıştım, ama ölemedim; beni öldürmeye korkmuştu galiba. Gözlerimi açıp da açık pencereden giren güneşi gördüğüm zaman anladım bunu. Daha önce, öldüm sanıyordum.”

“Ama kesin olman gerek. Sesi sözgelimi... sesini tanıyamadın mı?”

“Onu iyi tanımazdım ki. Babamı öldürdüğünü bilirim yalnız. Daha önce görmemiştim bile, sonra da görmedim zaten.”

“Kim olduğunu biliyordun ama.”

“Evet. Eğer oysa şimdi Cehennemin dibinde fokur fokur kaynıyordur, bütün azizlere dua ettim gece gündüz.”

“Kendine pek güvenmemelisin yavrum. Kaç kişi dua ediyor onun için, seninki binlerce dua arasında bir dua. Hem onların bazısının, duası seninkinden çok daha etkilidir, babasınıninki sözgelimi.”

Az kalsın, “Ben onu bağışladım bile,” diyecekti. Kendini tuttu. Küçüğün kırık kalbini daha fazla örselemek istemedi. Onun koluna girerek, “Hadi,” dedi, “gel de Tanrı'ya onu başımızdan aldığı için, bizi bu belâdan kurtardığı için teşekkür edelim, Cennet'e soksa bile zarar yok.”

Anayolu Contla yoluna bağlayan dönemeçte dörtnala bir at gidiyordu. Atı gören olmadı. Yalnız şehrin eteklerinde duran yaşlı bir kadın bacakları bükülmüş, kapaklanacakmış gibi giden bir at gördüğünü söyledi sonradan. Miguel Paramo'nun kır atını tanıdı, “Hayvanın beyni dağılacak,” demişti kendi kendine. Sonra hayvan ansızın silkinmiş, ardına bakarak, sanki yolda karşılaştığı bir şeyden ürkmüş gibi dörtnala koşmaya başlamıştı.

Kadının anlattıkları cenaze gecesi ulaşmıştı Media Luna'ya; adamlar mezarlığa yaptıkları uzun

yolculuktan sonra dinleniyorlardı. Kendi aralarında gevezelik ediyorlardı yatmadan önce, bütün dünyadaki insanlar gibi.

“Bu ölüm gerçekten acılara saldı beni,” dedi Terencio Lubianes. “Omuzlarım hâlâ sızlıyor.”

“Benimkiler de,” dedi kardeşi Ubillado. “Ayaklarımdaki şişleri sorma. Ama Patron pabuçlarınızı giyin diye tutturdu... tatil falan olsa bari. Haksız mıyım, Toribio?”

“Kim ne derse desin, bence tam zamanında öldü.”

Biraz sonra son araba, Contla’dan haberi getirdi.

“Ruhu oralarda dolaşıyormuş diyorlar. Adı neydi, işte, o karının penceresini tıklatırken görmüşler. Tıpatıp ona benziyormuş, deri pantolonu, her şeyi tamammış.”

“Don Pedro oğlunun orospuların peşinde koşmasına göz yumar mı sanıyorsun? O öfkeli adam... Duysa ne derdi biliyor musun: ‘Bak oğlum,’ derdi, ‘sen şimdi ölüsün. En iyisi kalkma, olduğun yerden kıpırdama, gerisini bize bırak.’ Onu böyle böyle diri diri dolaşırken görse hemen mezarına yollardı gerisin geri, yeminlen size.”

“Haklısın, Isaias. İhtiyar böyle saçmalıklara’ dayanamaz.”

Yıldızlar düşüyordu tepeden. Gökten ateş yağıyormuş gibi yıldızlar düşüyordu.

“Bakın,” dedi Terencio, “ne güzel bir gösteri var gökyüzünde.”

“Miguel için düzenlemişlerdir,” dedi Jesus.

“Belki de...”

“Belki de ne?”

“Ablan dönmesini istiyordur belki, ne dersin?”

“Kime diyorsun?”

“Sana diyorum.”

“Hadi hadi. Çok çalıştık, yorgunuz; tan da ağaracak nerdeyse.”

Ve gölgeler gibi dağıldılar.

Ama içlerinden biri bağıırıyordu hâlâ, “Ablana söyle, ağlamasın; o yoksa ben varım.”

“Seninkine de selâm söyle benden.”

Tepeden yıldızlar dökülüyordu. Comala’nın ışıkları birer birer söndü ve gök egemenliği altına aldı geceyi.

Rahip Renteria yatağında dönüyordu durmadan; daha gözünü kırpmamıştı. Bütün olanlardan ben sorumluyum, diyordu kendi kendine. Zenginleri kızdırmaktan çekinirim. Ekmeğim onlardan geliyor çünkü. Yoksullardan beş kuruşluk çıkarım yok. Dualar karın doyurmuyor ki. Şimdiye kadar bu böyle sürüp gitti. Sonuç ortada. Suç bende. Beni seven herkesi aldattım; onlarsa hâlâ inanıyorlar bana, kendileri için Tanrı’ya şefaet etmemi istiyorlar. Bu güvenin karşılığında ne geçiyor ellerine? Cennet’in anahtarı mı? Yoksa ruhları mı arınıyor? Hem ruhları arınsa ne olur, son anda... Maria Dyada’nın hali gözümün önünden gitmiyor; bir gün

kardeşi Dona Eduviges’in ruhunu rahata kavuşturmam için yalvarmaya gelmişti bana:

“Ablam herkesin yardımına koşardı Muhterem Peder. Nesi var nesi yok verirdi. Oğlan çocuklar doğururdu. Bizim desinler diye gösterirdi onlara; ama benimsemezlerdi ki. ‘Öyleyse ben hem ananızım, hem babanız,’ derdi çocuklarına. Herkes onun iyiliğinden, yumuşak başlılığından yararlanırdı.

“Yalnız kendini öldürdü sonunda. Tanrı’nın buyruğuna karşı geldi.

“Başka çıkar yolu kalmamıştı, ne yapsın? İyi yürekli olduğu için öldürdü kendini.

“ ‘Son anda tökezledin, abla,’ dedim ona. ‘En son anda. O kadar iyilik et, Cennet’e gitmen garanti olsun... sonra kalk her şeyi berbat et!’

“Bütün emekleri boşa gitmedi ama. Ölerken çok acı çekti. Acı da... siz bize acı çekme konusunda bir şeyler söylemiştiniz Muhterem Peder, şimdi hatırlayamayacağım. Yaa, kan içindeydi; yüzü hep gözümün önünde. Öyle acıklı bir yüz hiç görmedim.

“Belki de çok dua edersek... Bol bol dua edelim, Muhterem Peder. O zaman belki. Gregoryen ayinleri düzenlersek... Tabii tek başımıza yapamayız; rahipler çağırmamız gerek. O da paraya bakar.”

Maria Dyada karşımda duruyordu; bir sürü çocuğu olan yoksul bir kadın.

“Benim beş param yok. Durumumu biliyorsunuz Muhterem Peder.”

“Her şeyi oluruna bırakalım. Tanrı’ya sığınalım.”

“Peki, Muhterem Peder.”

Bağışlasa ne olurdu sanki? Bir ruhu arındırmak için bir iki kelime mırıldansa ya da gerekiyorsa yüz kelime söylese neyi eksilirdi? Cennet ve Cehennem konusunda ne biliyordu? Yine de Cennet’e gitmeyi hak edenleri sayabilirdi. Adsız bir köyde tam bir çıkmaza girmişti, yine de sayabilirdi gereğinde. Bir liste çıkarmıştı. Katolik Kilisesi’nin azizlerini saydı bir bir, o günün azizlerinden başladı: “Santa Nunilona, bâkire ve azize; Santas Salome, dul, Alodia ya da Elodia ve Nulina, ikisi de bâkire; Cordula ve Donato.” daha saydı. Yatağa oturduğunda gözlerinden uyku akıyordu; “Koyun sayar gibi aziz sayıyorum.”

Dışarı çıkarak göğe bir göz attı. Bir yıldız yağmurudur gidiyordu. Üzüldü, durgun bir gökle karşılaşacağını ummuştu. Horoz sesleri duydu; gecenin kefeni usulca yeryüzünü örtüyordu ...

Yeryüzü, “bu gözyaşı ırmağı.”

“şansın varmış oğul,” dedi Eduviges Dyada. şanslısın.”

Gece ilerlemişti. Köşedeki lâmbanın ışığı hafiflemeye başladı, sonra titredi ve söndü.

Dona Eduviges’in kalktığını duydum, yeni bir lâmba getirecek sandım. Ayak sesleri uzaklaştı. Bekledim.

Gelmedi, bir süre sonra ben de kalktım. Küçük adımlarla karanlıkta zar zor buldum odamın yolunu. Uykum gelene kadar yerde oturup bekledim.

Delik deşik bir uykuydu bu; arada sırada uyanıyordum.

Uyanışlarımdan birinde o çığlığı duydum. Bir sarhoş narasını andırıyordu: “Hayatın da canı cehenneme!”

Yerimden fırladım; sanki kulağımın dibinden geliyordu ses. Sonra birdenbire kesildi; bir pervanenin uçuşuyla sessizliğin mırıltılarından başka şey duyulmaz oldu.

Çığlığı izleyen sessizlik ne kadar uçsuz bucaksızdı. Yeryüzünün bütün havası boşalmıştı sanki. Çıt çıkmıyordu; ne soluğumun sesi, ne yüreğimin vuruşu. O an geçince, tam kendime geleceken ses yine duyuldu, bu kere uzun bir süre: “Bırakın ayaklarımı! İsterseniz asın beni ama ayaklarımı tutmayın!”

Ansızın kapı açıldı.

“Sen misin Dona Eduviges?” dedim. “Ne oluyor? Korktun mu?”

“Ben Eduviges değilim. Adım Damiana. Burada olduğunu öğrendim, görmeye geldim seni. Benim evimde geceleme ni söyleyecektim. Orda daha rahat uyursun.”

“Damiana Cisneros mu? Siz Media Luna’da oturmuyor muydunuz?”

“Evet. O yüzden bu kadar geciktim ya.”

“Annem, bebekken bana bakan bir Damiana’dan söz etmişti. Yoksa siz misiniz o?”

“Evet, benim. Sen benim elime doğdun.”

“Durun, geliyorum sizinle. Bunca bağırta arasında uyuyamıyorum. Gürültüyü duymadınız mı? Birini boğazlıyorlar sandım.”

“Belki de bu odaya sinmiş bir yankıdır. Uzun bir süre önce Toribio Aldrete’yi asmışlardı bu odada. Sonra kapıyı kilitleyip gövdenin kurumasını beklemişlerdi, öldükten sonra da rahat yüzü görmesin diye. Nasıl girdin oraya, kapının anahtarı yok ki.”

“Dona Eduviges açtı. Bana verebileceği tek oda buymuş.”

“Eduviges Dyada mı?”

“Evet”

“Zavallı Eduviges. Ruhu hâlâ rahata eremedi demek.”

“Adı: Fulgor Sedano, yaşı: 54, medeni hâli: bekâr, mesleği: kâhya. Yetkili dâva vekili olarak iddialarımız...”

Toribio Aldrete’ye karşı delilleri bir bir ileri süren Fulgor Sedano, sözlerini şöyle bitirmişti: “Burada kelimenin tam anlamıyla bir ‘gasp’ söz konusudur.”

“Hiç kimse senin mertliğinden kuşkulanamaz Don Fulfor, bilirim istediğin sonuca eninde sonunda ulaşırsın. Yalnız arkanda desteğin olduğundan değil. Özü sözü doğru bir adam olduğun için.”

Don Fulgor başını salladı. Anlaşmayı kutlamak için içki sofrasına oturduklarında, Aldrete’nin

ilk söylediği şu olmuştu: “Bu kâğıt bizi kurtaracak, Don Fulgor; hiçbir değeri yok çünkü. Sen de bunu biliyorsun. Sen, kendinden istenileni yaptın... beni de kurtardın belâdan. Önce korkmuştum doğrusu. şimdi anladım meselenin ne olduğunu. Güleyim bari, ‘Gasp’ diyor da. Patronunda da amma kafa varmış.”

Don Fulgor başını salladı. Eduviges Dyada’nın pansiyonundaydılar, “Bana bak Eduviges,” dedi Don Fulgor, “dipteki odayı verebilir misin bize?”

“Hangisini istersen veririm, Don Fulgor. İstersen hepsini tut. Adamların geceyi burada mı geçirecekler?”

“Hayır, yalnız bir kişi kalacak. Sen git yat istersen, bizi düşünme. Anahtarı bırak.”

“Dedim ya, Don Fulgor,” dedi Toribio Aldrete. “Hiç kimse senin mertliğinden kuşkulanamaz. Ama şu boktan patronun yok mu; lâfı bile sinirimi bozuyor.”

Don Fulgor başını salladı. Aldrete’nin ağzından çıkan son düzgün cümle bu olmuştu; sonra ipsiz sapsız şeyler söyledi, korkusundan çığlıklar attı. “Demek arkamda desteğim varmış ha?” dedi Fulgor Sedano, “Görürsün sen!”

Fulgör Sedano kamçısının sapıyla Pedro Paramo’nun evinin kapısını vururken oraya iki hafta önceki ilk gelişini hatırladı. İlk gelişindeki gibi uzun uzun bekledi kapıda. Kapıdan sarkan kara bez parçasını gördü. Ama bu gelişinde kendi kendine söylenmedi: “Demek bir bez daha asmışlar. Eskisi solmuştu, ama yenisi pırıl pırıl, ipek gibi parlıyor... oysa boyanmış bir bez parçası işte.”

İlk gelişinde o kadar beklemişti ki evde kimse yok sanmıştı. Tam gideceği sırada Pedro Paramo görünmüştü kapıda.

Pedro’yu ikinci görüşüydü bu. İlk gördüğünde Pedro ufacık bir çocuktı. Oysa şimdi. Onu ilk şimdi görüyordu aslına bakılırsa. Dost olacaktardı. Hızlı hızlı yürüyerek arkasından içeri girmişti. “Ben bu çiftliği avucumun içi gibi bilirim, sen de göreceksin ya; o zaman beni neden tuttuklarını anlarsın.”

“Otur şöyle, Fulgor. Burada kimse rahatsız etmez bizi; istediğimiz gibi konuşabiliriz.”

Arka avludaydılar. Pedro Paramo bir sandığın üstüne uzandı, bekledi. “Neden oturmuyorsun?”

“Ayakta rahatım, Pedro.”

“Nasıl istersen. Yalnız ‘Don’ demeyi unutma.”

Bu çocuk kim oluyordu da kendisiyle böyle konuşuyordu? Babası Don Lucas Paramo’dan buna benzer bir hakaret duymamıştı; şimdi Media Luna çiftliği hakkında hiçbir şey bilmeyen, işlerin gidişinden haberi bile olmayan şu bacak kadar Pedro kalkıyor, bir yanaşmaya kullanacağı dili kullanıyordu kendisine karşı.

“İşler nasıl gidiyor?”

İşte şimdi gösterecekti kendisini. “şimdi sıra bende,” diye düşündü.

“Gittikçe kötüleşiyor. Elimizde avucumuzda bir şey kalmadı. Son hayvanımızı geçende sattık.”

Borçlarının ne kadar olduğunu göstermek, “Şuna şu kadar borcumuz var,” diyebilmek için cebinden kâğıtları çıkarmaya başlamıştı ki Pedro Paramo’nun sesi duyuldu yine:

“Kimlere borcumuz var? Sen ne kadar olduğuna boşver, kimlere var onu söyle.”

Elindeki listede yazılı adları okudu. “Ama verecek paramız yok. İş orda.”

“Neden yokmuş?”

“Sizinkiler son meteliğe kadar harcadılar, gözleri doymazdı ki; hep alırlardı, geri vermek akıllarına bile gelmezdi. Kendi kendime, ‘Çok geçmez her yeri ele geçirir bunlar,’ derdim. Dediğim çıktı. Toprağı satın almak isteyenler yok değil; hem iyi para da veriyorlar. Borçları o parayla ödeyebiliriz, geriye de biraz kalır. Az bir şey tabii.”

“Sen mi alacaktın yoksa?”

“Ben nasıl alabilirim?”

“Yarın kollarımızı sıvıyoruz. Preciados’dan başlarız. En çok onlara borcumuz var demiştin, değil mi?”

“Evet. En az da onlara ödedik. Babanız onları sona bırakmayı tasarlardı hep. İçlerinden biri, Matilde galiba, şehre yerleşti, Guadalajara’ya mı gitti, Colima’ya mı bilmem. Şimdi bütün mal mülk Lola’nın... yani Dona Dolores’in. Enmedio çiftliğini bilirsiniz, onun sahibi. Parayı ona ödememiz gerek.”

“Yarın Dolores’e evlenme teklif edeceksin.”

“Benim yüzüme bakmaz ki. Çok yaşlandım.”

“O zaman benim adıma et. Kendisine âşık olduğumu söyle. Sen ordayken Rahip Renteria düğün hazırlıklarına başlasın. Cebinde kaç para var?”

“Hiç yok, Don Pedro.”

“Sonra vereceğiz, dersin Peder’e. Merak etmesin, verilecek. Güçlük çıkarmaz sanırım. Yarın işe başlarsın.”

“Ya Toribio Aldrete ne olacak?”

“O da kim? Preciados’dan, Fregosos’dan, Guzmanes’den sonra bir de Aldrete mi çıktı?”

“Bir sınır meselesi. O kendi toprağını çitle çeviriyor, biz de bir çit çekersek bölünme tamamlanacakmış.”

“Onu sonra düşünürüz... sınır için tasalanmaya değmez. Böyle bir mesele kalmayacak nasıl olsa. Şunu aklından çıkarma, Fulgor, dediğimi anlamasan bile unutma. Toprak bölünmeyecek. Sen Dolores işini bitirmeye bak. Oturmak istemez misin?”

“Teşekkür ederim, Don Pedro, oturayım. Sizinle çalışmak gerçekten çok hoşuma gidiyor.”

“Dolores’e ne istersen söyle, ama kendisini sevdiğimi söylemeyi unutma sakın. Bu çok önemli. Üstelik yalan da değil, Fulgor, onu seviyorum. Gözlerine vuruldum. Yarın bitirmeye bak bu işi. Kâhyalık görevlerini tavsat bir süre. Media Luna’yı düşünme şimdilik.”

“Bu oğlan bu numaraları nereden öğrenmiş? Olur şey değil,” diye söyleniyordu Fulgor Sedano,

Media Luna'ya ikinci gelişinde. "Hiç ummazdım doğrusu. Babası Don Lucas, 'Bu çocuk haylazın biri, işi gücü aylak aylak dolaşmak,' derdi. Ben de hak verirdim ona. 'Ben ölünce kendine yeni bir iş ara, Fulgor.' 'Peki Don Lucas.' 'Sana açık açık söyleyeyim Fulgor, bu oğlana din dersi aldirtmayı bile düşündüm, ben ölünce zavallı anasına baksın istedim; ama o taraklarda bezi yok.' 'Siz bu sıkıntıları çekecek adam mıydınız, Don Lucas?' 'Ona hiçbir konuda güvenme. Bak, ihtiyarlıyorum da, öz babasına yardım etmek geçmiyor aklımdan. Oysa neler ummuştum, Fulgor.' 'Yazık, Don Lucas.' "

Hem bir şey daha vardı. Don Pedro, Media Luna'yı eskiden pek sevmezdi, görmeye bile gitmemişti, ama şimdi seviyordu, hem de her yerini seviyordu. Buncadır ekilen, hâlâ bol ürün veren şu boş tepeleri, her yeri. "Yine işimiz iş," diye söylenerek kamçısını hafif hafif vurdu bacağına, çiftliğin kapısından girdi.

Dolores'i etkilemek kolay olmuştu. Gözleri parlıyordu, heyecanlandığı belliydi yüzünden.

"Utancımı bağışlayın, Don Fulgor. Don Pedro'nun benimle ilgilendiğini sezmemiştim de."

"Senin yüzünden gözüne uyku girmiyor."

"Ama kimlerle evlenebilirdi istese. Comala'da sürüyle güzel kız var. Duyunca ne derler kim bilir?"

"Onun gözü senden başkasını görmüyor, Dolores."

"Elim ayağım birbirine dolandı, Don Fulgor. Hiç aklıma gelmemişti."

"O içinden geçenleri kimseye belli etmez de ondan. Rahmetli Don Lucas senin ona göre olmadığını söylemişti; babasına duyduğu saygı yüzünden sustu bugüne kadar. Ama ihtiyar ölünce, engel kalmadı ortada. Kendi başına aldığı ilk karar bu oldu babasının ölümünden sonra; ben işlerimin çokluğundan ötürü haberi ulaştırmakta biraz geciktim. Düğünü öbür gün yaparız. Tamam mı?"

"Çok erken değil mi? daha hiçbir şeyim hazır değil. Çeyizimi tamamlamam gerek, sonra kardeşime yazacağım... ama yok, birini yollarım daha iyi. Her neyse, yani diyeceğim, 8 Nisan'dan önce hazır olamam. Bugün ayın biri. Evet ancak sekizinde olur. Bir iki gün izin versin bana."

"Ona kalsa bugün evlenecektiniz. Çeyizi düşünüyorsan, istediklerini biz alırız. Don Pedro'nun rahmetli annesi onun gelinliğini giymeni isterdi zaten. Aile geleneği."

"Ama başka şeyler de var. Kadınların bileceği şeyler bunlar. Size söylemeye utanırım, Don Fulgor. Bakın nasıl kızardım! Ayın... bugünlerde..."

"Ne olur yani? Evliliğin takvimle ne ilgisi var? Evlilikte önemli olan aşktır. Aşk her şeyden önemlidir."

"Anlamıyorsunuz, Don Fulgor."

"Bal gibi anlıyorum. Düğün öbür gün olacak."

Dolores'in çaresizlik içinde ne olur bir haftacık, diye yalvarışına kulak asmadan çıktı gitti.

“Unutmasam da hatırlatsam Don Pedro’ya... cin gibi oğlan şu Pedro!.. Yargıca bütün masrafları biz üstleniyoruz denecek. ‘Yarın söylemeyi unutma sakın,. Fulgor.’ ”

Dolores, elinde tas, su ısıtmak için koştı mutfağa. “Bir an önce dindireceğim şunu. Belki bu gece. Ama dinmez ki, üç gün sürer. Elden ne gelir? Tanrım, ne kadar mutluyum! Beni Don Pedro’ya verdiğin için teşekkürler Sana!”

“Sonraları benden bıksa da,” diye ekledi.

“Söyledim; çok sevindi. Rahip evlenme yasaklarını unutmak için altmış peso istedi. Zamanı gelince veririz dedim. Mihrabı süslemek için para gerekiyormuş. Peki, dedim. Bir de, yemek masası çok eskiymiş galiba. Yeni bir masa göndeririz, dedim. Sizin kilisedeki törenlere katılmadığınızı söyledi. Bundan böyle gelecektir, dedim. Hem nineniz öleli beri bağışta da bulunmuyormuşsunuz. Merak etmemesini söyledim. Güçlük çıkarmayacak.”

“Dolores’den bir şey koparabildin mi?”

“Hayır patron. İçim götürmedi. Öyle mutluydu ki. Bozmak istemedim.”

“Çocuksun sen, Fulgor! ”

Çocuk mu? Git işine! 55 yaşındayım! O daha yeni atılıyor hayata, benimse bir ayağım çukurda.

“Mutluluğunu bozmak istemedim.”

“Yine de çocuksun derim.”

“Peki patron.”

“Geriye Aldrete kalıyor. Bizim sınıra geçtiğini söyleyeceksin. Media Luna topraklarına el attı.”

“Ama adamcağız ölçtü biçti. Haklı galiba.”

“Yanıldığını söylersin, doğru ölçmemiştir. Gerekirse alaşağı edersin çitleri.”

“Yasalar ne olacak?”

“Ne yasası, Fulgor? Bundan böyle yasaları biz yapacağız. Media Luna'da iri kıyım tanıdıkların var mı?”

“Var bir iki kişi.”

“Aldrete'yi görmeye giderken onları da al yanına. Onu topraklarımızı ‘gasp’la suçla ya da başka bir şey uydur. Lucas Paramo'nun öldüğünü unutmasın. Artık benimle konuşması gerekiyor.”

Gök hâlâ maviydi; birkaç bulut vardı yalnız. Tepelerde rüzgâr esiyordu; aşağılar sıcaktı.

Kamçısının sapıyla kapıya bir daha vurdu; direndiğini belirtmekti amacı, yoksa Don Pedro'nun keyfi gelene kadar kapıyı açmayacaklarını biliyordu. Kapıya asılı duran beze bakarak, “Güzel duruyor doğrusu,” diye geçirdi içinden, “ne olursa olsun.”

O sırada kapı açıldı; içeri girdi.

“Fulgor, Toribio Aldrete meselesi ne oldu?”

“Tamam patron.”

“Geriye Fregosos kalıyor. Şimdilik dursun bakalım. Şu balayı telâşını atlatayım da.”

“Bu köy yankılarla doludur. Duvarların oyuklarına ya da taşların altına sıkışmış yankılar. Sokakta yürürken başka ayak sesleri de duyarsın, hışırtilar, kahkahalar gelir kulaklarına. Bugüne kadar gülmekten yorgun düştükleri izlenimini uyandıran eski kahkahalar. Kullanıla kullanıla aşınmış sesler. Bunların hepsini duyabilirsin. Bana kalırsa bir gün ölüp gidecek bu sesler.”

Köyden geçerken bana bunları anlatıyordu Damiana Cisneros.

“Bir zamanlar her gece şenlik sesleri duyardım. Media Luna’ya kadar gelirdi, düşün. Ne oluyor diye bakmak için alana kadar yürüdüm bir keresinde. Alan şimdi nasılsa öyleydi. Bomboştı yani. Tek kimse yoktu. Sokaklarda şimdiki gibi in cin top oynuyordu.

“Bir süre sonra ses filân duymaz oldum. Mutluluk bile usanıyor zamanla. Bitince o yüzden şaşırmadım ya.

“Evet, köy yankılarla dolu. Artık korkmuyorum. Köpeklerin havladığını duyuyorum, bırakıyorum havlasınlar hayvanlar, çünkü burada köpek yok artık. Rüzgârlı havalarda yapraklar sallanır ara sıra, duyarsın ama bilirsin ki köyde ağaç yoktu. Bir zamanlar burada ağaçlar vardı herhalde, yaprakları başka türlü açıklayamayız.

“En kötüsü, konuşan insan sesleri de duyuyorsun, bazen, sanki yollardaki yarıklardan ya da duvarlardaki çatlaklardan geliyor; her dedikleri açık-seçik duyuluyor, o kadar ki hepsini bir bir tanıyabilirsin. Bu gece bir hortlak dikildi karşıma. Hemen istavroz çıkardım, ben duayı okurken bir kadın öbürlerinin yanından ayrıldı, bana doğru yürüdü. ‘Damiana! Benim için dua et, Damiana!’ dedi.

“Yeldirmesini sıyrınca ablam Sixtina’yı gördüm karşımda.

“ ‘Burada ne yapıyorsun?’ diye sordum ona. Koşarak öbür kadınların arasına karıştı.

“Biliyor musun, ablam Sixtina ben on iki yaşımdayken ölmüştü. En büyüğümüz oydu. On altı kişilik bir aileydik; kaç yıldır ölü olduğunu var sen düşün. Hâlâ mezarına yerleşememiş. Yani yankılar duyarsan sakın korkma, Juan Preciado.”

“Annem geleceğimi söyledi mi size?” diye sordum.

“Yoo. Ne oldu annene?”

“Öldü,” dedim.

“Ya? Neden öldü?”

“Ben siz biliyorsunuz sanmıştım.”

“Nerden bileyim? Yıllardır hiçbir şey duyduğum yok.”

“Peki benim burada olduğumu nerden öğrendiniz?”

Sustu, karşılık vermedi..

“Sen yaşıyor musun Damiana? Söyle bana Damiana!”

Ansızın kendimi boş sokaklarda buldum. Evlerin kapıları geceye açıktı; yosunlar sızıyordu aralarından. Duvarların sıvaları dökülmüştü yer yer, çürük kerpiçleri görünüyordu.

“Damiana! Damiana Cisneros! ”

Yankılar karşılık verdi sesime: “...Ana... neros!.. Ana... neros!.. ”

Köpek havlamaları geliyordu, sanki uyandırmıştım hayvanları. Bir adam karşı kaldırıma geçiyordu. “Bir dakika!” diye haykırdım.

“Bir dakika!” dedi adam. Benim sesimle.

Kendi aralarında dedikodu eden kadınların sesleri ne kadar yakındaydı.

“Bak kim geliyor. Filoteo Arachiaga değil mi o?”

“Evet o. Aman aklından geçeni anlamasın sakın.”

“Gel eve gidelim. Arkamızdan gelirse birimizi istiyor demektir. Hangimizi istiyor sence?”

“Seni.”

“Bence gözü sende.”

“Bak, durdu. Köşede bekliyor.”

“İkimizde de gözü yokmuş.”

“Arkamızdan gelse ne olurdu acaba?”

“Saçmalamaya başlama yine.”

“Don Pedro’ya kız buluyormuş diyorlar.”

“Aman, benden uzak dursun da.”

“Hadi yürü.’.

“Hadi hadi.”

Gece. Gece yarısından çok sonra. O sesler.

“...bak söylemedim deme. Bu yıl tarladan iyi mısır alabilirsek öderim borcumu. Olmazsa, biraz daha beklemen gerek.”

“Seni sıkıştırmıyorum. Biliyorsun, çok sabırlı davrandım. Ama artık toprak senin değil. Başka birinin toprağını ekmiş durumdasın. Söyle, o zaman nasıl ödersin borcunu?”

“Kim demiş toprak benim değil diye?”

“Pedro Paramo’ya satmışsın diyorlar.”

“Pedro Paramo’nun yüzünü bile görmedim. Toprak benim.”

“Sen ne dersen de, bana onun olduğunu söylediler.”

“Bana söylesinler de görelim!”

“Bak, Galileo, açık konuşacağım, seni severim. Bir kere, kız kardeşimin kocasısın, üstelik onu hoş tutuyorsun. N’olur toprağı sattığını gizleme benden.”

“Satmadım diyorum sana.”

“Ama buralar Pedro Paramo'nun. Bu tarlada da gözü var herhalde. Fulgor Sedano sana uğramadı mı?”

“Yoo.”

“Yarın gelir öyleyse. Belki de öbür gün. Mutlaka gelir.”

“Gelsin. İsterse öldürsün beni. Ben de onun hesabını görürüm nasıl olsa.”

“Tanrı günahlarını bağışlasın. Amin.”

“Göreceksin! Benim için hiç üzülme. Gözümü budaktan sakınmam.”

“Sen bilirsin. Felicitas’a söyle, bu akşam yemeğe gelemeyeceğim. Sonradan, 'O akşam ben de oradayım,' demek istemem.”

“Peki. Biz yine de sana bir şeyler ayırırız, belki fikrini değiştirirsin.”

Ayak sesleri. Mahmuz şakırtıları. Uzaklaşıyor gitgide.

“...Yarın tan ağarırken yola çıkıyoruz. Chona. Atları eyerledim.”

“Ya babam açlıktan ölürse? Çok yaşlandı... Benim yüzümden başına bir şey gelirse kendimi bağışlayamam. Benden başka bakacak kimsesi yok zavallının. Kimsesi. Neden beni götürmek için bu kadar acele ediyorsun bilmem. Biraz beklesen. Zaten çok yaşayamaz.”

“Bir yıl önce de aynı şeyi söylemiştim. Üstelik gelmeye can atıyormuşsun gibi korkaklıkla suçlamıştın beni. Atların parasını önceden verdim, her şey hazır. Geliyor musun?”

“Dur bir düşüneyim.”

“Chona, seni ne kadar sevdiğimi bilmiyor musun? Artık sabrım tükendi. Götüreceğim seni.”

“Dur, biraz düşüneyim. Onun ölümünü beklemek zorundayız. Çok sürmez. Sonra seninle gelirim nereye istersen; beni kaçırmak zorunda kalmazsın.”

“Geçen yıl da bunu söylemiştin.”

“Yani?”

“Ama atları tutmuş bulundum bir kere. Buradalar. Bekliyorlar. Baban nasılsa geçinip gider. Sen gençsin, güzelsin. Yaşlı bir kadın bulur, baktırır kendine. Köyde ne iyi kadınlar var; bakarlar ona!”

“Olmaz.”

“Olur olur.”

“Olmaz. Olmaz diyorum sana, anlamıyor musun? Benim öz babam o.”

“Öyleyse söyleyecek şey kalmadı. Gidip Juliana'yı bulayım bari. Benim için yanıp tutuşuyor kızcağız.”

“Peki, git öyleyse. Benim de söyleyecek sözüm kalmadı.”

“Yarın görüşmeyecek miyiz?”

“Hayır. Bir daha yüzünü görmek, istemiyorum.”

Sesler. Gürültüler. Fısıltılar. Uzak şarkılar

Sevgilim mendil verdi

Oyası gözyaşından....

Tiz bir sesle, kadınlar söylüyordu.

Yoldan yük arabaları geçiyordu. Öküzler geçiyordu ağır ağır. Taşların üstünde tekerleklerin sesi. Uyumuş gibi duran adamlar.

“..Her sabah tan a arırken köy y k arabalarının gürültüsüyle sarsılır. Her yandan gelir bu arabalar, güherçile, ekin ve saman y kl d rl r. Tekerlekler g cırdar, g cırdar, pencereleri sarsıp köyü uyandırır. O saatte fırınlar da açılır; havayı taze pi mi  ekmek kokusu sarar. Ansızın gök görülür ya da yağmur ya ar. İlkyaz gelmektedir belki. Orada 'belkinin anlamını kavrayacaksın, oğlum...”

Sokakların ıssızlığını bozan boş arabalar. Gecenin karanlık sokaklarında. görünmez olur. Ve gölgeler. Ve gölgelerin yankıları.

Geri dönmeyi düşündüm. Tepede bir oyuk vardı, dağların karaltısında açık bir yara gibiydi, buraya o oyuktan geçerek gelmi tim.

O sırada biri omuzuma dokundu.

“Burda ne arıyorsun?”

“ eyi görmeye geldim...” Nerdeyse a zımdan ka ırıyordum, ama tuttum kendimi, “Babamı,” demedim.

“İçeri girsene.”

Girdim.  atısının yarısı   km   bir evdi bu, kiremitler yerlere sa ılmı tı, çatı yerle bir olmuştu.   b r bölümde bir adamla bir kadın.

“ l  m   n z siz?” diye sordum onlara.

Kadın kahkahayı bastı. Erkek sert bir bakışla söz d  ben .

“Sarho  bu,” dedi kadına.

“Yok canım, korkmu  zavallicık,” dedi kadın.

Bir kandil, boş bir yatak, üstüne kadının elbiseleri atılmış bir iskemle gözüme ili ti. Kadın anadan do maydı. Adam da.

“Birinin inledi ini, ba ını kapıya vurdu unu duyduk. Baktık, seni gördük. Ne oldu?”

“Şimdi anlatamam. Uyumak istiyorum.”

“Biz uyuyorduk zaten.”

“Hadi uyuyalım öyleyse.”

Tan ağarınca anılar dağıldı, silindi.

Ara sıra birtakım kelimeler geliyordu kulaklarıma. O zamana kadar duyduğum kelimelerin sesi yoktu sanki, sezebileceğiniz, ama duyamayacağınız, sessiz kelimelerdi bunlar, düşlerdeki gibi.

“Kim acaba?” dedi kadın.

“Ne bileyim?”

“Neden gelmiş buraya?”

“Ne bileyim?”

“Babasından söz ediyordu galiba.”

“Evet, ben de duydum.”

“Yolunu mu yitirmiş dersin? Öbür gelenler de yollarını yitirmişlerdi, hatırlıyor musun? Hani, Los Confines diye bir yer aradıklarını söylemişlerdi sana da, sen bilmiyorum demiştin.”

“Hatırlıyorum. N’olur bırak uyuyayım, daha gün ağarmadı.”

“Ama birazdan ağaracak. O yüzden lâfa tutuyorum ya seni, dalma diye. Dün gece gün ağarmadan uyandırmamı söylemiştin. Hadi kalk.”

“Niye kalkacakmışım?”

“Ben ne bileyim? Sen uyandır dedin. Nedenini söylemedin ki.”

“O zaman bırak da uyuyayım. Gelir gelmez uyumak istediğini söylemişti, unuttun mu? Tek söylediği bu oldu.”

Sesler eriyordu sanki. Duyulma özelliklerini yitiriyorlardı sanki. Tıkanıyorlardı sanki. Kimse ağzını açmadı. Bir düştü bu.

Biraz sonra: “Bak, kıpırdadı. Uyanacak galiba. Bizi burada görürse bir sürü soru sorar.”

“Ne sorabilir sözgelimi?”

“Bilmezlikten gelme. Susacak değil ya?”

“Uyusun, uyusun. Çok yorgun görünüyor.”

“Neden dersin?”

“Kapa çeneni be kadın!”

“Bak, yine kıpırdadı. Gördün mü, döndü. İçi rahat değil galiba. Biliyorum, benim de başıma geldi, aynı şey.”

“Ne gelmiş senin başına?”

“Aynı şey.”

“Ne demek istediğini anlayamıyorum.”

“Çocuğun hali hatırlatmasa söylemezdim, ama ilk yaptığında nasıl canım acımişti, onu hatırladım şimdi. Nasıl pişmanlık duymuştum.”

“Neden pişmanlık duymuştun?”

“Sen yapar yapmaz pişman olmuştum. Unutmak istiyorum; elimden gelmiyor.”

“Hâlâ orda mısın sen? Neden uyumama engel oluyorsun?”

“Uyandır dedin. Dediğini yapıyoruz işte. Dediğini yaptığımız halde yaranamıyoruz sana. Hadi, kalk artık. Geç kaldın.”

“Kafamı şişirme be kadın.”

Adam dalmıştı galiba. Kadın alçak sesle homurdanıp duruyordu.

“Tan ağarmış olacak, her yer aydınlık. Oğlanı yattığım yerden görebiliyorum, ılık olmasa görmezdim. Güneş de nerdeyse doğar. Bana kalırsa, bir suç işlemiş bu oğlan... biz de evimizde sakladık onu. Bir gece de olsa suç suçtur: onu saklamış olduk. Başımız belâya girecek. Şu kıpırdanışına bak, bir türlü yerleşemiyor. İçi rahat değil de ondan herhalde.”

Gün doğdu, gölgeler bir bir dağıldı. Uyuyan gövdelerin ılıkılığı odayı sarmıştı. İlk ılık gözkapaklarıma değdi. Sıcaklığını duydum. Şu sözler çarptı kulağıma:

“Acı çekiyormuş gibi kıvranıp duruyor. Kötü adam belirtileri taşıyor bu oğlan. Kalk, Donis! Şuna bir bak! Kıvranıyor boyuna, tırnaklarıyla yeri kazıyor. Bak, bak, şimdi de sayıklamaya başladı! Kaç kişi öldürmüş, kim bilir. Sen de içeri aldın onu.”

“Yoksulun biridir zavallı. Uyumana bak.”

“Neden uyuyacakmışım? Uykum yok ki.”

“Öyleyse kalk bir şeyler yap da rahat bırak beni!”

“Peki. Ateşi yakayım bari. Şu çocukcağıza söyleyeyim de gelip benim yerime uzansın.”

“Söyle.”

“Söyleyemem. Korkuyorum ondan.”

“Öyleyse işini yap, rahat bırak bizi.”

“Peki.”

“Ne bekliyorsun?”

“Hiç.”

Kadının yataktan kalktığını duydum. Çıplak ayakları toprak yolda ilerledi, başımın üstünden geçti. Gözlerimi açıp kapadım.

Uyandığımda öğle olmuştu. Yanımda bir tas kahve duruyordu. Birkaç yudum aldım.

“Başka şeyimiz yok. Hiçbir şey kalmamış evde...” Kadının sesiydi.

“Benim için üzölmeyin,” dedim. “Ben açlığa alışkınım nasılsa. Buradan gitmek istiyorum; hangi yolu tutsam?”

“Nereye gideceksin?”

“Nereye olursa.” ‘

“Bir sürü yol var. Biri Contla’ya gider, biti Contla’dan gelir. Sonra, dosdoğru dağın üstünden aşan bir yol var. Bakarsan görebilirsin...” — ve parmağını çatkının çöktüğü yerdeki oyuktan uzatarak — “nereye gittiğini bilmem. Şuradaki Media Luna yolu olacak. Bir tane daha var, hepsinden uzağa gidiyormuş.”

“Belki de ben oradan gelmişimdir.”

“Nereye kadar gidiyor acaba?”

“Sayula’ya kadar.”

“Olur şey değil! Ben de Sayula’yı yakın sanırdım. Gitmeyi kurardım boyuna. Orası çok kalabalıkmış.”

“Her yer o kadar kalabalıktır.”

“Ya! Biz burada yapayalnızız. Hayatta ne olup bitiyor; öğrenmek için içimiz gidiyor.”

“Kocanız nereye gitti?”

“Kocam değil kardeşim... kimsenin bunu bilmesini istemez. Nereye mi gitti? Kaçan bir buzağıyı yakalamaya. Daha doğrusu bana öyle söyledi.”

“Ne zamandır buradasınız?”

“Doğduğumuzdan beri.”

“Dolores Preciado’yu tanırırsınız herhalde.”

“Belki Donis tanır. Benim tanıdığım azdır. Hiç çıkmam ki evden dışarı. Hep burada otururum, şu gördüğün yerde... Yok, yok yanlış söyledim. Beni karısı olmaya zorladığı günden beri evden çıkmıyorum, yüzümü görmesinler diye. O inanmıyor, ama çirkinim, değil mi?” Güneşe doğru yürüdü. “Şu yüzüme bak!”

Özelliğı olmayan, sıradan bir yüzdü.

“Yüzünde ne görmemi istiyorsun?”

“Günahlarımı göremiyor musun yoksa? Şu irinli, kızıl yaraları göremiyor musun? Hem bunlar dışardan görünenler. İçimi görsen, bataktan farksız.”

“Köyde kimse olmadıktan sonra kim ne diyecek? Bütün köyü dolaştım, tek canlıya rastlamadım.”

“Dışardan öyle görünüyor; birkaç kişi var aslında. Sözgelimi Filomeno hayatta hâlâ, değil mi? Sonra Dorotea, Melquiades, ihtiyar Prudencio, Sostenes, hepsi hayattalar, değil mi? Yalnız dışarı çıkmıyorlar. Gündüzün ne yapıyorlar bilmem, ama gece evden dışarı adım atmıyorlar.

Geceler öyle korkunç ki. Sokaklarda başıboş dolaşan o ruhları bir görsen... Hava kararır kararmaz sokağa fırlarlar; rastlayacağız diye ödümüz kopuyor. Sayıca bizden o kadar üstünler ki ruhlarını rahat ettirmek için dua bile etmiyoruz. Hepsine yetmez ki dualarımız. Belki ufak bir dua söylesek duyarlar, ama bir işlerine yaramaz bu. Çünkü biz de günahla doluyuz, İçimizde Tanrı'nın sevdiği tek kul yok. Gözlerimizi göğe bile kaldıramıyoruz, utançtan yanıyorlar. Utanmakla her şey düzelmıyor. Çocukları din konusunda aydınlatmak için gelen piskopos da aynı şeyi söylemişti geçende.

“ ‘Bu suç bağışlanmaz,’ demişti.

“ ‘Utançtan boğuluyorum.’

“ ‘N’olur evlendirin bizi!’

“ ‘Ondan hemen ayrılmalısın!’

“Hayat böyle getirdi, bizi avucunun içine aldı, birbirimize sıkı sıkı bağladı, dedim ona. O kadar yalnızdık ki sanki yalnız ikimiz vardık köyde. Ne yapıp yapıp çoğalmamız, köyü doldurmamız gerekti. Belki bir dahaki gelişte bir Hıristiyan armağan ederdik ona.

“ ‘Ondan hemen ayrılmalısın. Yapacağın tek şey bu.’

“ ‘Peki ama nasıl yaşayacağız?’

“ ‘İnsan gibi yaşayacaksınız.’

“Asık bir yüzle atına bindi, arkasına bile bakmadan, cehennemden kaçarcasına uzaklaştı. Bir daha da geri dönmedi. Köy bu yüzden ruhlarla doldu ya; günahlarından arınmadan ölen sürüyle insan sokaklarda dolaşıp duruyor, nasıl bağışlanabileceklerini kestiremiyorlar, bizim de yardımımız dokunmuyor onlara... İşte geldi. Duydun mu?”

“Evet.”

“Donis döndü galiba.”

Kapı açıldı.

“Buzağı ne oldu?” diye sordu kadın.

“Kaçtı ama ben izini bırakmadım. Nerede olduğunu biliyorum. Bu gece yakalarım.”

“Gece yalnız mı bırakacaksın beni?”

“Neden olmasın?”

“Dayanamam. Sen burada olmazsan dayanamam. Yalnız sen yanımdayken duruluyorum, biliyorsun. Hele geceleyin.”

“Ama bu gece buzağıyı yakalayacağım.”

“Kardeş olduğunuzu öğrendim,” dedim.

“Anlasın diye söyledim. Başka bir şey sanma.”

“Peki ne anladın bakalım?”

Kadın onun yanına giderek omuzlarına dayandı, “Yaa,” dedi, “ne anladın bakalım?”

“Hiç,” dedim. “Gittikçe daha az anlıyorum. Sonra da ekledim, “Geldiğim yere dönmek istiyorum ben. Hava aydınlık hâlâ.”

“Beklesen daha iyi edersin,” dedi adam. “Yarın çıkarsın yola. Nerdeyse akşam olacak; yollar çalılarla kaplı. Nereye gideceğini şaşırırsın sonra. Yarın sana yolu gösteririm.”

“Peki,” dedim.

Çatıdaki çatlaktan karatavukları gözlüyordum. Karatavuklar hep alacakaranlıkta dönerler yuvalarına, hava kararmadan az önce. Günü alıp götürmek için gelen rüzgârın delik deşik ettiği bulutlar vardır gökte. Akşam yıldızı doğdu önce, sonra ay.

Erkek ve kadın gitmişlerdi. Avluya bakan kapıdan çıkmışlardı; geceye kadar dönmediler. Bu yüzden de onlar dışardalarken evde neler olup bittiğini bilmiyorlar.

Onlar yokken sokak kapısından bir kadın girdi. Yaşlıydı, çok siskaydı. Odanın her yanını taradı. Belki beni de gördü. Belki de uyuduğumu sandı. Dosdoğru yatağa giderek çömeldi, bir kutu çıkardı yatağın altından, içeri karıştırdı, Koltuğunun altına bir iki tane çarşaf sıkıştırdı, parmaklarının ucuna basarak, beni uyandırmaktan korkarcasına yürüdü gitti.

Yerimden kıılmıdamadım, soluğumu tutup ona bakmamaya çalıştım. Sonunda, ayın yanı başında parıldayan akşam yıldızından yana çevirdim başımı.

“İç şunu!”

Yüzüne bakamıyordum korkudan.

“İç şunu, iyi gelir. Portakal çiçeği çayıdır bu. Korkuyorsun, titremenden belli. İçersen durulursun biraz.” Kadını ellerinden tanımıştım, gözlerimi kaldırıncı da yüzünü gördüm. Adam yanımda duruyordu, “Hasta mısın?” diye sordu bana.

“Bilmem. Sizin görmediğiniz birtakım insanlar görüyorum ben. Biraz önce bir kadın geldi buraya. Çıkarken görmüşsünüzdür.”

“Bırak şunu,” dedi adam kadına. “Ermiş midir nedir?”

“Onu yatağa yatırmalıydık aslına bakarsan. Nasıl titriyor. Ateşi var herhalde.”

“Tasalanma boşuna. Bunun gibiler kendileriyle uğraşılsın isterler. Media Luna’da da böyle biri vardı. Geleceği okurmuş güya. Ama patron, çevirdiği dolapları öğrenince öldürdü onu, bunu bilemedi, ne haber? Bu da o biçim bir ermiş senin anlayacağın. Bunlar köy köy dolaşır alınyazısı çözerler; ne yazık ki burada bir dilim ekmek uzatan bile çıkmayacak karşısına. Bak bak, titremesi durdu. Kulak kabartıyor dediklerimize.”

Zaman tersyüz edilmişti sanki. Yıldızı ayın yanı başında gördüm yine. Bulutların çözülüşü. Karatavuk sürüleri. Sonra ikindi oldu, güneşli bir gün.

Duvarlar, ikindi güneşini yansıtıyorlardı. Taşlarda kendi ayak sesim. “Dona Eduviges’i arayın, belki sağdır,” diyen eşekli adam.

Sonra karanlık bir oda, yanımda horlayan bir kadın. Kadının soluk alışında bir düzensizlik vardı, bir düş görüyormuş ya da aslında uyumuyormuş da düşlere özgü gürültüleri

çıkarıyormuş gibiydi. Sidik kokan çuvallar serilmişti yatağa, hiç havalandırılmamıştı; yastık kaba bir kumaştan yapılmış, pamukla doldurulmuştu ya da yünü çok sertti, terden sırsıklam olduğu için kaskatıydı belki de.

Kadının baldırlarının bacağıma değdiğini duyuyordum. Doğrudum, kerpiç yastığa yaslandım.

“Uyumuyor musun?” diye sordu kadın.

“Uykum yok. Bütün gün uyudum. Kardeşin nerede?”

“Çıktı. Söylemişti ya. Bu gece gelmez herhalde.”

“O kadar yalvardığın halde gitti demek? ”

“Evet. Bir daha geleceğini de sanmam. Hepsi böyle der giderken. Şuraya gitmem gerek, buraya gitmem gerek. Sonunda o kadar uzaklaşırlar ki gittikleri yerde kalmak daha, kolay gelir. Hep benden ayrılmayı kurardı, dileğini gerçekleştirdi işte. Bir şey söylemedi, ama sana bıraktı beni galiba, bakarsın diye. Eline geçen fırsatı kaçırmadı. Buzağıyı da kendi uydurdu. Görürsün, dönmeyecek.”

“Dışarı çıkıp biraz hava alayım, midem bulanıyor,” demek geldi içimden; onun yerine, “Üzülme, nasıl olsa döner,” dedim.

Ayağa kalktığımı görünce, “Mutfaktaki mangala yemek koydum senin için,” dedi. “Çok değil, ama açlığını köreltir hiç değilse.”

Mangalın üstünde birkaç parça kavurmayla bir iki tane çörek duruyordu.

“Bu kadar koparabildim,” dedi içerki odadan. “Ablanı verdi bunları, annemin ölümünden beri sakladığım iki temiz çarşafı değiş tokuş ettik. Onları almaya gelmişti herhalde. Donis’in yanında söylemek istemedim, seni korkutan kadın oydu.”

Yıldızlarla dolu kapkara bir gök. Ve ayın yanı başında yıldızların en kocamanı.

“Sesimi duyabiliyor musun?” diye fısıldadım. Sesi karşılık verdi bana: “Nerdesin?”

“Buradayım. Senin köyünde. Senin dostlarının arasında. Göremiyor musun beni?”

“Hayır, oğlum. Seni göremiyorum.”

Sesi her şeyi kucaklıyordu sanki. Sonra, yeryüzünü aştı, eriyip gitti.

“Hayır, göremiyorum seni.”

Kadının uyuduğu odaya döndüm.

“Ben burada köşemde yatarım. Yatak da yer kadar sert zaten. Bir şey olursa haber ver.”

“Donis gelmeyecek,” dedi. “Bakışından anladım. Gitmek için buraya birinin gelmesini bekliyordu. Şimdi sen bana bakmak zorundasın... istemiyor musun yoksa? Gel yat benimle.”

“Ben yerimden hoşnudum.”

“Ama yatakta daha rahat edersin. Orada sakırgalar yiyip bitirir seni.”

Kalktım; yatağa, yanına uzandım.

Sıcağa dayanamayıp gözlerimi açtım. Gece yarısıydı. Sıcak ve ter. Kadının gövdesi balçıktan yapılmıştı, toprak parçalarıyla kaplıydı, eriyerek bir çamur çukuru oluyordu gitgide. Onun gövdesinden sızan terlerden boğulacak gibiydim. Soluk alamıyordum. Yataktan kalktım; kadın hâlâ uyuyordu. Ağzı açıktı, ölüm hırıltısına benzer bir ses geliyordu dudaklarından.

Hava almak için dışarı çıktım, ama sıcak bırakmadı peşimi, gitmedi başımdan. Hiç hava yoktu. Yalnız o sessiz, sersemlemiş, sıcak Ağustos günlerinin yakıp kavurduğu gece.

Hiç hava yoktu. Soluk verirken ağızımdan çıkan havayı yutuyordum yine, kaçmasın diye iki elimle ağızımı kapayarak. Havanın gidip gelişini duyuyordum, gittikçe azalıyordu, gittikçe, sonunda öylesine seyreldi ki parmaklarımın arasından kurtuluverdi.

Bir daha gelmemecesine.

Köpük bulutunu andıran bir şey gördüğümü hatırlıyorum, köpükte yıkandığımı, bulutta yittiğimi hatırlıyorum. En son gördüğüm de buydu.

“Havasızlıktan öldüğüne mi inanmamı istiyorsun, Juan Preciado? Seni alanda buldum, Donis’in evinden oldukça uzakta; o da oradaydı, ölmek üzere olduğunu söylüyordu bana. Seni kemerlerin altına taşıdık, titremeler içindeydin, korkudan ölenler gibi can çekişiyordun. Dediğin gibi o gece hiç hava olmasa beni buraya getirip gömecek gücü nereden bulurduk? Görüyorsun, gömdük seni.”

“Haklısın, Doroteo. Adın Doroteo’ydu değil mi, öyle demiştin?”

“Tamam tamam. Aslında Dorotea ama fark etmez.”

“Haklısın, Dorotea, beni o sesler öldürdü.”

“... Orayı neden sevdiğimi anlayacaksın, oğlum. Ne severdim o köyü. Kurduğum düşler soldurdu beni. Tarlaların üstünde uzanan köyüm. Ağaçlarla, yeşil yapraklarla dolu, anılarımızı biriktirdiğimiz bir kumbara gibi. Hep orada yaşamak isteyeceksin. Tan ağarırken, gunauzun, ikindide, akşamleyin hiç değişmez; yalnız havada, bir değişiklik olur. Hava her şeyin rengini değiştirir...”

“Evet, Dorotea, o sesler öldürdü beni. Çok korkmuştum da ondan. Daha fazla dayanamadım. Aklım karıştı. Duvara dayanarak, emekleyerek alana gittiğimi hatırlıyorum. O fısıltılar duvarlardan geliyordu sanki, çatlaklardan, yarıklardan sızıyordu. İnsan sesleriydi bunlar, ama açık-seçik değillerdi; geçerken bir şeyler fısıldıyorlardı kulaklarıma, ara sıra tekdüze bir vızıltıya dönüşüyorlardı. Duvarı ittim, yolun ortasından yürümeye başladım; yine de duyuyordum onları, benim yanımda yürüyorlardı, ya önümde, ya ardımda. Daha önce anlattığım gibi sıcaktan yanmıyordum o an. Üşüyordum. Bana yatağım veren kadının

yanından ayrıldıktan sonra üşümeye başladım. Gittikçe daha çok üşüdüm, yüzüm gözüm şişti. Dönmek istiyordum, belki bıraktığım sıcaklığı bulurdum yine, ama soğuk içimdeydi biliyordum, kanım donmuştu. O zaman ne kadar korktuğumu anladım. Alandan sesler geliyordu; insanların arasına karışırsam durulurdum belki: O yüzden alanda buldunuz beni. Demek Donis dönmüş. Kadın bir daha gelmez

“Seni bulduğumuzda gün ağarmıştı. Donis nereden gelmiş bilmem. Sormadım.”

“Evet, alana yürüyerek kemerlerden birine yaslandım. Kimseler yoktu, ama bir mırıldanmadır gidiyordu; sanki bir çarşı kurulmuştu orada. Anlamsız bir fısıltı; geceleyin rüzgâr ağaçların dallarım sarsarken nasıl bir ses çıkar, işte öyle, yani ne ağaçları görebilirsin, ne dalları, ama hışırtıyı duyarsın. İşte öyle. Artık yürüyemedim. Uğultular yaklaşıyordu, bir arı sürüsü gibi dönüp duruyordu çevremde; sonunda şu kelimeler çarptı kulaklarıma: ‘Bizim için Tanrı’ya dua et.’ Böyle seslendiler bana. Sonra içim kaskatı kesildi. Beni ölü buldunuz.”

“Evinden ayrılmamalıydın. Neden gelmek istemiştin buraya?”

“Sana söylemiştim ya. Pedro Paramo adında bir babam olduğunu söylediler, onu aramaya geldim. Beni buraya çeken düş buydu.”

“Düşler kötüdür. Beni gereğinden fazla yaşatan şey de bir düştü ya. Oğlumu aramanın cezasını çektim; oğlumu sorarsan, o da başka bir düştü. Hiçbir zaman oğlum olmadı. Şimdi ölü olduğum için düşünecek bol bol zamanım var, biliyorum artık. Tanrı onu barındırabileceğim bir ev bile vermedi bana. Uzun, bezdirici bir hayat yaşadım, nereye gitsem çocuğumu aradım, çocuğumu sakladıklarını sanarak herkesten kuşkulandım. Hep o kötü düş yüzünden. Zaten iki düşüm vardı topu topu. Biri kötü düşümdü, biri iyi. Kötü düşüm bir oğlum olduğuna inandırmıştı beni. Yaşadığım sürece bunun doğruluğuna bir an inanmazlık etmedim, çünkü oğlum kollarımdaymış gibi geliyordu bana, ağzını, küçücük ellerini tutabiliyordum. Uzun süre parmaklarım onun kapalı gözlerini, yüreğinin vuruşunu unutmadı. Nasıl inanmazdım? Nereye gitsem onu da götürüyordum birlikte. Yeldirmeme sarıyordum, sonra bir gün yitirdim onu. Cennet’te bir yanlışlık yaptıklarını söylemişler, bana bir anne yüreği vermişlermiş ama bir anne rahmi vermemişlermiş. İkinci düşüm de buydu. Cennet’e geldiğimde bakınıp durmuşum, melekler arasında oğlumu tanıyabilecek miyim diye. Neye yarar? Meleklerin yüzleri tıpatıp birbirine benziyormuş. En iyisi sorayım demişim. Azizlerden biri yanıma gelmiş, tek kelime söylemeden elini karnıma sokmuş, bir balmumu topağına sokar gibi. Sonra çekmiş elini, ceviz büyüklüğünde bir şey göstermiş bana:

‘İşte delili,’ demiş.

“Burada öyle tuhaf şeyler söylüyorlar ki. Yine de dillerinden anlıyoruz. Bu benim midem, yeterince yemek yiyemediğim için böyle büzülmüş diyecek olmuşum, bir başka aziz yaklaşmış yanıma, elini omuzuma dayayarak kapıya götürmüş beni: ‘Yeryüzüne dönüp biraz daha dinlen kızım, ve iyi bir insan olmaya çalış, ki arafta bu kadar uzun süre tutmayalım seni.’”

İyi düşüm de buydu; oğlum olmadığını eninde sonunda öğrendim. Ne var ki çok gecikmiştim, gövdem iki büküm olmuştu, omurgam öylesine bükülmüştü ki adım atamıyordum. Sonra köy boşalmaya başladı. Herkes gitti, bana kimseler bakmaz oldu. Oturup ölümümü bekledim. Seni bulduktan sonra kemiklerim rahat etti. ‘Kimse beni görmez nasılsa,’ dedim kendi kendime.

Ben kimseyi tedirgin etmem. Görüyorsun ya, topraktan bile yer çalmadım. Senin mezarına gömdüler beni, bak, kollarının oyuklarına: tıpatıp uyuyorum. Yalnız ben seni kucaklamalıydım, sen beni değil. Dinle. Yukarda yağmur yağıyor. Damlaları duyuyor musun?”

“Biri tepemizde yürüyor sanki.”

“Artık korkmamalısın. Seni korkutamazlar artık. Güzel şeyler düşün, çünkü uzun bir süre gömülü kalacağız burada.”

Tan ağarırken iri iri yağmur damlaları düştü. Damlalar, sürülü toprağın yumuşak, ince tozuna değince kof sesler çıktı. Bir alaycı kuş toprağın üstünden uçarak geçti, ağlayan bir bebek sesi çıkardı uçarken. Sonra yorgunluktan bitmişçesine inledi, daha sonra da, ufkun aydınlanmaya başladığı noktaya varınca hıçkırdı, bir kahkaha attı, yine inledi.

Fulgor Sedano toprak kokusunu içine çekti, sürülmüş toprağı ıslatan yağmura baktı. Küçücük gözleri mutluluk doluydu. Islak toprak kokusunu üç yudumda içtikten sonra. dişlerini göstererek güldü.

“İyi,” dedi. “Verimli bir yıl daha.” Sonra ekledi: “Göreyim seni yağmur. Usanıncaya, tükeninceye kadar yağ. Buralara bol bol yağ. Unutma, seni hoşnut etmek için sürdük bu tarlaları.”

Güldü.

Tarlaların üstünden uçan alaycı kuş dönmüştü şimdi, burnunun dibinde uçuyordu, yine inledi.

Yağmur birden boşanınca gök kararmıştı, gece olacaktı sanki.

Media Luna’nın giriş kapısı gıcırdadı. Önce iki adam çıktı, sonra iki daha, sonra iki daha, aşağı yukarı iki yüz adam at sırtında ıslak tarlalara dağıldılar.

“Enmedio’daki davarı Estagua’ya çekin, Estagua’dakini de Vilmayo tepelerine,” dedi Fulgor Sedano, onlar uzaklaşırlarken. “Çabuk olun, yağmurlar başladı bile.”

Bunu o kadar çok tekrarladı ki son gelenler yalnız, “oradan oraya, oradan da oraya”yı duyabildiler. Elleriyle sombrerolarına dokunarak buyruğu anladıklarını belirttiler.

Son adam da uzaklaşır uzaklaşmaz Miguel Paramo dört nala geldi, atın üstünden yıldırım hızıyla attı kendini; Sedano’nun üstüne düşecekti nerdeyse.

At ahıra doğru yürüdü.

“Sabahın bu saatinde nereden geliyorsun, oğul?”

“Süt sağmadan.”

“Kimin sütünü?”

“Kestiremiyor musun?”

“Dorotea’yı sağdın herhalde, ‘La Cuarraca’yı. Bebeğe en düşkün olanları o.”

“Ahmağın birisin sen, Fulgor. Ne var ki suç sende değil.”

Mahmuzlarını çıkarmadan, kahvaltı etmek için eve doğru yürüdü.

Mutfakta Damiana Cisneros da aynı soruyu sordu: “Nerden böyle, Miguel?”

“Köydeki anneleri yokladım.”

“Kızma canım. Yumurtaların nasıl olsun?”

“Nasıl yaparsan yap.”

“Seni kızdırmak istememiştim, Miguel.”

“Biliyorum, Damiana. Boş ver. Dorotea adında birini tanıyor musun onu söyle sen, ‘La Cuarraca’ diyorlar.”

“Tanıyorum tabii. Görmek istiyorsan dışarda. Her sabah kahvaltı için buraya gelir, bohçasını da yanından eksik etmez, ona boyuna ninni söyler. Bebeğiymiş. Bir zamanlar herhalde kötü bir iş gelmiş başına, ama ağzını açıp da kimseye bir şey söylememiş; hiçbirimiz ne olduğunu bilmiyoruz. Dilenerek geçiniyor.”

“Allah kahretsin o Fulgos’u! Göstereceğim ona.”

Bu kadın işine yarar mıydı acaba? Mutfağın arka kapısına giderek ona seslendi:

“Dorotea, buraya gel. Seninle bir şey konuşacağım.

Döndüğünde sevinçle ellerini ovuşturuyordu.

“Yumurtalar ne oldu?” diye bağırdı Damiana’ya. “Şimdiden sonra, bana verdiğin yemeğin aynını bu kadına da vereceksin. Cimrilik edeyim deme.”

Fulgor Sedano, ekinleri gözden geçirmek için ambara gitmişti. Canı sıkılıyordu, harmana çok vardı. Tarlalar daha yeni ekilmişti. “Bakalım bunlar yetecek 'mi?’ dedi, sonra ekledi: “Şu oğlan da babasının eşi, üstelik çok erken başladı. Bu hızla giderse sonu kötüye varacak. Dün gelenler onu birini öldürmekle suçladılar, bak, kendisine söylemeyi unuttum. Böyle giderse...”

İçini çekti, atlıların şimdi nereye varmış olabileceklerini düşündü; ama Miguel Paramo’nun atı rahat bırakmıyordu ki, gemini çite sürtüyordu ha bire. “Eyerini bile çıkartmamış,” diye düşündü. “Çıkartmaz da. Don Pedro hiç değilse daha durmuş oturmuş, ara sıra düşünmek için bir çaba gösteriyor. Yalnız şu Miguel’i çok şımartıyor canım. Dün oğlunun ne yaptığını anlatınca, ‘Tut ki ben yaptım, Fulgor,’ demez mi? ‘Miguel bunu becerebilir mi sanıyorsun? Daha birini öldürecek kadar güçlü değil. Böyle bir işin üstesinden gelebilmek için insanda nah şu kadar yürek olmalı.’ İri bir kavun tartarcasına uzatmıştı ellerini. ‘O ne yaparsa, benden bil.’

“ ‘Miguel’den çok çekeceksiniz, Don Pedro. Dövüşten hoşlanıyor.’

“ ‘Rahat bırak oğlanı. Çocuk o daha, Fulgor. Kaç yaşında var? On yedi, değil mi?’

“ ‘Galiba. Doğduğu günü hatırlıyorum da, dün gibi geliyor. Yalnız çok azgın bir çocuk. Öyle hızlı yaşıyor ki, zamanla yarış eder gibi bir hali var. Sonu kötüye varacak.”

“ ‘O daha bebek, Fulgor.’

“ ‘Siz bilirsiniz, Don Pedro. Yalnız buraya gelen kadın kocasını onun öldürdüğünü söyledi... kadıncağızı yatıştıramadım bir türlü, gözyaşlarını dindiremedim. Ben acıyı iyi tartarım Don Pedro, o kadın sepetler dolusu acı yüklenmişti. İki kile buğday vereyim olanları unut dedim,

istemedi. Ne yapıp yapıp kusurumuzu düzelterceğiz dedim, yaranamadım.”

“ ‘Kimmiş bunlar?’

“ ‘Tanımıyorum.’

“ ‘Öyleyse tasalanmaya değmez, Fulgor. Onlar yaşıyor sayılmazlar.’ ”

Ambara girince tohumun sıcaklığını duymuştu. Bir avuç aldı, kurtlanmış mı diye baktı. Ne kadar kaldığını hesaplamaya çalıştı sonra.

“İyi, yetecek galiba,” dedi. “Otlar büyüyünce hayvanlara tohum vermeyeceğiz zaten.”

Yolda, bulutlarla kaplı gökyüzünü inceledi. “Uzun bir süre yağış var,” dedi. Başka bir şey düşünmüyordu artık.

“Mevsimler değişiyor olmalı. Annem derdi ki, yağışlar başladı mı hava ışıkla, yeni süren filizlerin yeşil kokusuyla dolar. Bulutların nasıl göğü bürüdüğünü anlatırdı bana, yeryüzünü nasıl kapladıklarını, renkleri nasıl değiştirdiklerini... Hayatının en mutlu yıllarını bu köyde geçirmişti, ama burada ölemezdi zavallı. Yerine beni yolladı. Ne tuhaf, değil mi Dorotea, göğü bir kerecik bile göremedim. Ama değişmemiştir, onun anlattığı göktür herhalde.”

“Ne bileyim, Juan Preciado. Bunca yıldır başımı bir kerecik kaldırmadım ki göğü hatırlayabileyim. Hem kaldırsam bile ne çıkar? Cennet buradan çok uzakta, sağken gözlerim pek seçmezdi, önümü görsem, razıydım. Üstelik Rahip Renteria Cennet’e gidemezsin dediği için ilgilenmiyordum da; ona kalırsa göğe bakamazmışım bile. Günahlarımdan ötürü. Yine de bana öyle söylememeliydi. Hayata anlam veren tek şey, öldükten sonra daha iyi bir yere gidebilme umududur; o kapı da kapandı mı açık kalan tek kapı Cehennem’in kapısı oluyor ki o zaman doğmasam daha iyiydi diyorsun. Benim için Cennet bulunduğum yerdir, Juan Preciado.”

“Peki ya ruhun? O nereye gitti dersin?”

“Yukarda, yeryüzünde dolaşıyordur, öbür ruhlar gibi kendisi için dua edecek insan arıyordur. Yaptığım şeylerden ötürü nefret ediyor benden galiba, ama aldırmıyorum artık. Bana yüklediği acıdan kurtuldum. Karamsar etmişti beni; her şey karanlık gelirdi, yemek bulamadığım için üzülürdüm, geceler bitmek bilmezdi onun yüzünden; korkunç düşler görürdüm, lanetlenmişlerin ruhlarını falan. Ölmek için yere çöktüğümde kalkmamı, yaşamaya devam etmemi söyledi bana; günahlarımı silip götürecektir bir mucize mi bekliyordu hâlâ? Ama ben kalkmadım. “Tamam, bitti attık,” dedim ona. “Daha fazla dayanamam.” Çıkabilsin diye ağzımı açtım, çıktı. Bir şey düştü ellerime: onu yüreğime bağlayan ince pıhtı.”

Kapıyı vurdular; açmadı. Bütün kapıları yumrukladıklarını, herkesi, uyandırdıklarını duydu. Giriş kapısına doğru yürüyen Fulgor’un ayak sesleri geldi kulağına. Sesler bir an durakladı, geri dönüp bir daha vurmalı mı diye düşünüyordu Fulgor, sonra yürüdü.

Babasının ölümünü hatırladı. O da tan ağarırken ölmüştü, yalnız o sabah kapı açıktı; kül rengindeki göğün hüznünlü ışığı sızıyordu içeri. Bir kadın kapıya yaslanmış, gözyaşlarını tutmaya çabalıyordu. Unuttuğu annesi, kaç kereler unuttuğu annesi, “Babanı öldürdüler,”

diyordu.

O günü hatırlamak istemezdi hiç, çünkü bir hatırladı mı anıların ardı arkası kesilmezdi; dolu bir çuval delinmiş de içindeki taneler dağılacakmış gibi korkardı. Babasının ölümü başka ölümleri çağırıyordu; hepsinde aynı görüntüyle karşılaşırdı: bir gözü akmış, bir gözü kinle dolu çökük bir yüz. Derken başka bir anı, bir başkası, sonunda yüz silindi; öbürleri de unutulmuşlardı nasılsa.

“Buraya getirin, yere yatırın. Öyle değil. Önce ayakları girsin. Hey sen! Ne dikiliyorsun orada?”

Bir fısıltı halinde.

“Ya Pedro Paramo?”

“Uyuyor. Uyandırmayın şimdi. Gürültü etmeyin.”

Ama gelmişti işte, kapının eşiğinde iri gövdesiyle duruyor, kefene sarılır gibi paçavralara sarılmış olan cesede bakıyordu.

“Kim bu?” diye sordu.

‘Fulgor Sedano yanına geldi. “Miguel, patron.”

“Ne yaptılar ona?” diye bağırdı.

“Öldürdüler,” demelerini bekliyordu, yüreğinde kabaran öfkeyi güçlükle bastırabiliyordu beklerken, ama Fulgor Sedano’nun yumuşak sesi, “Kimse bir şey yapmadı ona,” dedi. “Kendiliğinden öldü.”

Gaz lambasının ışığı loş ve sarıydı.

“...Atı öldürdü,” dedi biri.

Ölüyü yatağa yatırdılar, şilteyi çekip tahtaların üstüne uzattılar gövdesini. Ellerini göğsünün üstünde çaprazlayarak yüzünü kara bir bezle örttüler. “Olduğundan da iri görünüyor,” dedi Fulgor Sedano.

Pedro Paramo boş gözlerle süzdü onları. Düşünceleri gelişigüzel, bir bağlantı kuramadan izliyordu birbirini. Sonunda, “Paraları dağıtmaya başlıyorum,” dedi.. “Erkenden dağıtmak daha iyi. daha çabuk biter.”

Fazla üzülmemişti.

Avluda birikenlere geldikleri için teşekkür ederken sesi sızlanan kadın seslerini bir bıçak gibi kesti; sonraları da tek duyulan ses, Miguel Paramo’nun atının nal sesleri oldu.

“Söyle de şu hayvanı vursunlar,” dedi Fulgor Sedano’ya. “Acı çekmesini istemem.”

“Peki, Don Pedro. Anlıyorum. Zavallı hayvan ne üzülyordur kim bilir.”

“Ben de aynı fikirdeyim, Fulgor. Kadınlara da söyle zırlıyı kessinler. Ölü benim. Onların olsa böyle yay-

Yıllar sonra, Rahip Renteria o geceyi unutamamıştı, gözünü bile kırpmamıştı o gece, sonunda

dışarı çıkmak zorunda kalmıştı. Miguel Paramo'nun öldüğü geceydi.

Comala'nın ıssız sokaklarında dolaşmıştı, çöp yığınlarını karıştıran köpekleri ürkütmüştü ayak sesleri. Irmağa geldiğinde duru suyun kıyısında durmuştu, yıldızların suda yansıyışını gözlemişti. Saatlerce kalmıştı orada, düşünceleriyle savaşmış, kara ırmağa atmıştı onları.

“Ne olduysa Pedro Paramo büyüyüp de işlere el attıktan sonra oldu. Zehirli bir yosun gibi her yanı sardı. İşin kötüsü ben de yordakçılık ettim ona. ‘Dün gece Pedro Paramo’yla yattım Muhterem Peder, günah çıkarmaya geldim.’ ‘Pedro Paramo’dan bir çocuğum olacak, Muhterem Peder.’ ‘Muhterem Peder, kızımı Pedro Paramo’ya sattım.’ Hep gelip günah çıkaracağını umdum, ama hiç gelmedi. Üstelik oğlunun aracılığıyla kötülüğünü büsbütün yaydı. O oğlu olacak serseriye de neden tanıdı anlayamadım. Bildiğim bir şey varsa, benim de parmağım oldu o meselede.”

Doğduğı gün Miguel’i Pedro Paramo’ya götürüşü gözlerinin önünden gitmiyordu. “Don Pedro,” demişti, “annesini bunu doğururken öldü. Babasının siz olduğunuzu söyledi. İşte çocuğı getirdim.”

Pedro Paramo kadını yalancı çıkarmamıştı, ‘Sizin yanınızda kalsa olmaz mı Peder?’ demişti yalnız, “hem onu da papaz yapardınız.”

“Bu sorumluluğı yüklenmek istemem. Hele damarlarında bu kan varken.”

“Kanının bozuk olduğuna gerçekten inanıyor musunuz?”

“İnanıyorum, Don Pedro.”

“Yanıldığınızı göstereceğim size. Çocuğı burada bırakın. Nasıl olsa ona bakacak sürüyle insan var.”

“Ben de öyle düşünmüştüm. Hiç değilse yiyecek, giyecek sıkıntısı çekmez.”

Bebek daha yeni doğmuştu, ama yılan gibi bükülüyordu.

“Damiana! Bu çocuğı göz kulak ol. Benim oğlumdur, ha!”

Sonra bir şişe açmıştı. “Gel annesinin ve senin şerefine içelim.”

“Ya çocuk?”

“Ona da içelim.”

Bir daha doldurmuştu bardağı, bebeğinin mutluluğına kaldırmıştı.

Böyle olmuştu işte.

Yük arabaları Media Luna’ya doğru yol alırlardı. Irmağı çevreleyen uzun sazların arasına gizlendi. “Kimden kaçıyorsun?” diye sordu kendi kendine.

“Günaydın Muhterem Peder,” diye seslendiler arabalardan.

Doğrularak karşılık verdi, “Günaydın, günaydın. Tanrı sizi korusun.”

Köyün ışıkları bir bir sönüyordu. Irmak, pırıl pırıl renklerle doluydu.

“İlk çan çaldı mı?” dedi adamlardan biri.

“Çoktan çalmış olmalı,” diye karşılık verdi, hemen uzaklaştı lâfa tutmasınlar diye.

“Sabahın köründe nereye gidiyorsunuz, Muhterem Peder?” “Kim ölüyormuş?” “Contla’da biri mi öldü?”

“Ben öldüm,” demek geldi içinden. Ama kendini tuttu, gülümsemekle yetindi.

Köye varınca adımlarını sıklaştırdı. Eve döndüğünde güneş yükselmişti iyice.

“Neredeydin Amca?” Ana soruyordu. “Sürüyle kadın seni görmeye geldi. Günah çıkarmak istiyorlarmış; yarın ayın ilk Cuması ya.”

“Akşam yine gelirler.”

Kapıdaki sedire oturup dinlendi bir süre.

“Hava ne kadar serin, Ana!”

“Yoo, sıcak, Amca.”

“Sıcak mı?”

Contla’yı düşünmemeye çalışıyordu. Oradaki rahibe günah çıkarmak istemişti; rahip bağışlamamıştı.

“Şu adını vermekten çekindiğin adam kiliseni yıktı, sen de buna göz yumdun, öyle mi? Peki şimdi ne yapacaksın? Tanrı’nın sana verdiği yetkiden yararlanabildin mi? İyi bir rahip olduğuna, köyünüzdeki herkesin hakkında iyi şeyler düşündüğüne inanmak isterdim; ne var ki yalnız iyilik yetmiyor. Günahın iyilikle ilgisi yok sözgelimi, onunla savaşmak için sert olmak, acımamak gerek. Umarım Comala’lılar inançlarını yitirmemişlerdir, ama sen onlara destek olmuyorsun; körü körüne, korkularından sarılıyorlar Tanrı’ya. Nasıl yoksulluk çektiğinizi biliyorum, o yoksul köylerde bize düşen görevin daha büyük olduğunda da kuşkum yok. Yalnız sana şunu söylemeye de hak buluyorum kendimde, bazı kimseleri boşu boşuna kutsamanın yeri yok, çünkü satın aldıkları ruhumuzun karşılığını ödeyemezler nasılsa. Bir de ruhunu onlara kaptırdın mı nasıl doğru dürüst iş görebilirsin? Yoo, seni kurtaracak kadar temiz değilim ben. Başkasına başvurmalısın.”

“Yani kilisemden ayrılmamı mı salık veriyorsun?”

“Ayrılmak zorundasın. Günahlarından arınmadığın sürece başkalarını kutsayamazsın.”

“Ya bağışlamazlarsa beni?”

“Belki de doğrusu odur. Onlar verecekler kararı.”

“Ama sen?.. Bir süre için hiç değilse... Ölçere yağ sürmem gerek... Törenler var. Köyümde çok ölen oluyor.”

“Bırak, Tanrı yargılasın onları.”

“Hayır, diyorsun yani.”

Contla’daki papaz hayır demişti.

Sonra avlunun gölgeli taraçasında dolaşmışlardı yan yana. Çardağın altına oturmuşlardı; olgun üzümler sarkıyordu tepeden.

“Acı bu üzümler,” dedi rahip onun soracağı soruyu önceden kestirircesine. “Tanrı’ya şükürler olsun her şeyin bol olduğu bir bölgede oturuyoruz, ama her şey acı. Bizim cezamız da bu herhalde.”

“Haklısın. Ben de Comala’da üzüm yetiştirmeye kalktım. Olmadı bir türlü. Yalnız portakal yetişiyor, bir de kiraz. Acı portakallarla acı kirazlar. Tatlı şeyleri unuttum bile. Okuldaki guavaları hatırlıyor musun? Şeftalileri? Ya o mandalinaları? Parmağınla bir parçacık sıktın mı kabuğunu patlatıp fişkırtıverirlerdi. Buraya gelirken birkaç tane tohum getirmiştım yanımda, fazla değil, bir kese dolusu. Sonra anladım ki, onları orada bırakmak daha iyi olacaktı; ölüp gittiler.”

“Comala’nın toprağı eşsizdir diyorlar. Yazık ki tek adamın eline düşmüş. Pedro Paramo oraların sahibi mi hâlâ?”

“Tanrı’nın buyruğuyla.”

“Tanrı’nın buyruğunu bu işe, karıştırmamalı. Ne dersin?”

“Bazen benim de bir kuşku kaplıyor içimi. Ama herkes böyle düşünürken...”

“Sen de onlar gibi mi düşünüyorsun?”

“Ben zavallı bir adamım... Don Pedro istediğini yapsın, karşı koymak elimden gelmez.”

Sonra ayrılmışlardı. Rahibin ellerini tutup öpmüştü. Ama evine dönüp de gerçeğe yüz yüze gelince, Contla’da olanları hatırlamak istemedi canı.

Kalkıp kapıya doğru yürüdü.

“Nereye gidiyorsun, Amca?”

Yeğeni Ana bir an yanından ayrılmazdı, sanki onun gölgesine sığınıyordu hayata karşı kendini koruyabilmek için.

“Çıkıp dolaşacağım biraz, Ana. İyi gelir belki.”

“Hasta mısın?”

“Hasta değilim. İçim yanıyor. Kötü bir adam olarak görüyorum kendimi.”

Media Luna’ya giderek Pedro Paramo’ya başsağlığı diledi, onun oğlu adına ileri sürdüğü özürleri bir daha dinlemek zorunda kaldı. Ses çıkarmadı. Hiçbir şeyin önemi yoktu artık. Ama yemeğe kalmadı: “Kalamam, Don Pedro. Hemen kiliseye gitmeliyim; bir sürü kadın günah çıkarmaya gelmiş; bekliyorlardır beni. Başka zaman.”

Yürüyerek döndü eve, kendine bir çekidüzen vermeden dosdoğru kiliseye girdi; toz içindeydi, bitkindi. Oturup beklemeye başladı.

İlk gelen Dorotea oldu, zaten kilisenin kapılarını ne zaman açsa hep karşısında bulurdu onu. Ağzı içki kokuyordu.

“Şimdi de içkiye mi başladın? Ne zamandan beri?”

“Miguelito’nun cenazesine gittim de Muhterem Peder. Çok içtim. O kadar çok içki verdiler ki herkesin maskarası oldum.”

“Her zaman maskarasındır, Dorotea.”

“Ama günah da işledim. G nahlarım büyük. Çok büyük.”

Kaç kere demişti ona: “Sen günahlarını anlatmıyorsun Dorotea, buraya gelip oyalıyorsun beni, zamanımı alıyorsun. Bu yaştan sonra istesen de günah işleyemezsin zaten. Bari başkalarının işine engel olma.”

“şimdi söyleyeceğim doğru, Muhterem pezder.”

”Söyle bakalım.”

“Artık ona bir zararım dokunmayacağı için açıklayabilirim, Miguelito’ya kız bulurdum ben.”

Rahip Renteria kısa bir süre düşündükten sonra gelişigüzel sordu: “Ne zamandan beri?”

“Büyüyüp de canı kız çekmeye başladığından beri.”

“Söylediğini tekrarla, Dorotea.”

“Miguelito’ya kız bulan bendim dedim.”

“Ayağına mı g t r rd n kızları?”

“Bazen ayağına götürürdüm. Bazen kandırırdım. Birkaçını kendi buldu. Yalnız görünce, yardım edecek kimseleri olmadığını anlayınca saldırıvermiş.”

“ ok kızla düşüp kalktı mı?”

Bunu sormak istememişti; ağzından kaçırmıştı.

“Ben bile sayısını unuttum, Muhterem Peder. Çok da söz m ?”

“Ne diyeyim istiyorsun Dorotea? Kendi davranışlarını kendin yargıla. Bak bakalım kendini bağışlayabilecek misin?”

“Bağışlayamıyorum. Ama siz bağışlayabilirsiniz Muhterem Peder. Sizi görmeye bu yüzden geldim ya.”

“Kaç kere ölünce seni Cennet’e yollamam için yalvardın bana. Oraya oğlunu aramak için gitmek istiyorsun, değil mi? Artık gidemezsin, öyle görünüyor. Yine de Tanrı belki bağışlar seni.”

“Teşekkür ederim, Peder.”

“Ben de onun adına bağışlıyorum seni. Arlık gidebilirsin.”

“Bana ceza vermeyecek misiniz?”

“Hayır Dorotea, gereği yok.”

“Teşekkür ederim, Peder.”

“Tanrı yardımcın olsun.”

Parmaklarıyla hücrenin küçük penceresine vurarak kadınlardan birini çağırdı. Gelgelelim kadın konuşmaya başlayınca belini dik tutamaz hale geldi. Başı döndü, içi bulandı, kara sulara gömülüyordu sanki, dönüp duran ışıklar, güneş paramparça olmuş, ağzında bir kan tadı.

Kulağındaki ses uğulduyordu boyuna...

“Peki, peki,” dedi. “Son ne zaman gelmiştin sen?”

“İki gün önce, Muhterem Peder.”

Yine karşısındaydı işte, üç gün sonra. Çevresinde acı çekmeyen yoktu. “Neden geldin buraya?” dedi kendi kendine. “Git, dinlen biraz. Çok yorgunsun.”

Hücrelerinden çıkıp odasına doğru yürüdü. Başını çevirmeden seslendi arkasında bekleyen kadınlara, “Günah işlemediklerine inananlar yarın kutsanmaya gelsinler.”

Kalabalıktan bir homurdanma yükseldi.

Uzun bir süre önce annem şu yattığım yatakta ölmüştü. Bu şiltede. Şimdi üstümde ana-kız sarınıp yattığımız kara yün battaniye var. O zaman onunla yatardım; kollarıyla küçük bir yuva yapardı bana.

Onun düzenli soluklarını duyuyor gibiyim, iç çekişlerini... onun ölümünde duyduğum acıyı da duyabiliyorum sanki.

Yoo, bu olamaz.

Sırtüstü yatıyorum, yalnızlığımı unutmak için o günleri düşünüyorum. Çünkü az yatmayacağım burada. Üstelik annemin yatağında da değilim, kara bir sandıktayım, ölüleri gömmek için kullanılan tabutlar var ya, işte onlar gibi bir şey. Çünkü ben de ölüyüm...

Nerede olduğumu hatırlayınca düşünmeye başlıyorum...

Misket limonlarının olgunlaştığı mevsimi hatırlıyorum. Şubat rüzgârı eğreltiotlarını eğerdi, otlar bakımsızlıktan kururlardı bir süre sonra. Olgun limonlar avluya salarlardı kokularını.

O Şubat sabahlarında rüzgâr dağlardan kopup gelirdi. Ama bulutlar tepelerde kalır, vadiye girecekleri zamanı kollarlardı. Bomboş bir mavilik bırakırlardı gökte. Güneş, rüzgârın oyununa ışık tutardı, yeryüzünün çevresinde halkalar çizişine, her yanı tozutup portakal ağaçlarını silkeleyişine.

Serçeler gülerlerdi. Rüzgârın düşürdüğü yaprakları gagalar, gülerlerdi. Kelebeklerin ardına düşer, dikenli dallarda tüylerini bırakır, gülerlerdi. Yılın o aylarıydı.

Gündüzlerin rüzgâr olduğu, serçe olduğu, mavi bir ışık olduğu Şubat. Hatırlıyorum.

Sonra annem öldü.

Sana kalsa çığlıklar atmam, umutsuzluktan ellerimi koparıncaya kadar sıkmam gerekiyordu. Ama neden mutlu bir gün olmasındı yani? Rüzgâr açık kapılardan içeri savruluyordu, boru çiçeğinin yapraklarını hışırdatıyordu. Bacaklarımı ince tüyler bürümüştü, damarlarımın arasını; alnıma değen ellerim sımsıcaktı, titriyordu. Serçeler oynuyordu bir yandan. Tepelerde başaklar dalgalanıyordu. Onun yaseminleri karıştıran rüzgârı göremediğine üzüliyordum, gözlerini güneş ışığına kapamıştı. Yine de niye ağlayacakmışım?

Hatırlıyor musun. Justina? İskemleleri taraçaya dizmiştim, onu görmeye gelenler içeri sırayla

girsinler diye. Bütün iskemleler boştu. Annem, mumların arasında bir başına duruyordu. Solgun yüzüyle. Katı, mor dudaklarının arasından bembeyaz dişleri görünüyordu. Gözkapakları kımıldamıyordur artık, yüreği durulmuştur. Senle ben orada oturmuş boyuna dua ediyorduk hatırlarsan, o tek kelime duymuyordu, biz de duymuyorduk; gece rüzgârının uğultusu kaplamıştı her yanı.

Siyah elbisesini ütülemiştin, yakasını, kol ağzlarını kolalamıştin, ellerini göğsünde kavuşturduğumuzda güzel görünsün diye. Onun göğsünde uyumayı ne kadar severdim. O göğüs beslemişti beni, bana beşiklik etmişti.

Kimse gelmedi onu görmeye. Böylesi daha iyiydi belki. Ölüm, iyi bir şeymiş gibi herkese sunulmamalı. Hem kimse üzölmek istemez.

Kapıyı vurdular. Sen baktın.

“Sen bak,” ‘dedim sana. “Ben kimseyi görmek istemiyorum. Gitsinler. Gregoryen Ayini için para mı istiyorlar? Annemden beş kuruş kalmadı ki. Ayini yapmazlarsa araftan kurtulamaz mıymış? Kim oluyorlar da onu yargılıyorlar, Justina? Deli miyim? Peki, sen öyle bil.”

Biz onu gömmeye gidene kadar iskemleler boş kaldı. Parayla tutulmuş adamlar taşıdı onun tabutunu, bir yabancidan alacakları beş on kuruş için ter döktüler. Bizim acımıza yabancıydılar onlar. Tabutu usulca, dikkatle mezara indirdiler; mezarlığa yaptıkları uzun yürüyüşten sonra rüzgâr terlerini kurutuyordu. Bakışları duygusuzdu, kayıtsızdı. Kaç para istediklerini söylediler sana, sen de dükkândan alışveriş eder gibi çıkarıp verdin. Mendilin sırsıklamdı, sıkıyordun; sonra çözöüp cenaze parasını çıkardın...

Onlar uzaklaşınca mezarın başına diz çöktün, toprağı öptün, ben karışmasam toprağı kazmaya başlayacaktın. “Hadi eve gidelim, Justina,” dedim sana. “O burada değil. Burada ölü bir gövdeden başka bir şey yok.”

“Neler söylüyorsun Dorotea?”

“Ne dedin? Kestiriyordum biraz. Hâlâ korkutuyorlar mı seni?”

“Birinin konuştuğunu duydum da. Bir kadın. Sen sandım.”

“Kadın mı? Kendi kendine konuşan bir kadın var burada: Susana. Yanı başımızdaki kocaman tabutta yatıyor. Nem iliklerine İşlemiş olacak, dönüyor uykusunda.”

“Kim o?”

“Pedro Paramo’nun son karısı. Bazıları deli olduğunu söylerler, bazıları da değil derler. Doğrusunu istersen, sağken de böyle kendi kendine konuşurdu.”

“Öleli çok olmuş herhalde.”

“Evet. Çok oldu. Ne diyordu, duydun mu?”

“Annesinden söz ediyordu.”

“Ama annesi yoktu ki.”

“Ne bileyim, öyle diyordu.”

“Köye gelirken annesini getirmemişti ki. Dur, dur hatırladım şimdi. Susana bu köyde doğmuştu, doğru, annesi de veremden öldü. Tuhaf bir kadındı, kimsenin evine gitmezdi.”

“O da aynı şeyi söylüyordu; annesi öldüğü zaman hiç giden olmamış.”

“Nasıl hatırlıyor! Tabii kimse gitmezdi evlerine; vereme yakalanmaktan korkarlardı. Bunları hatırlıyor mu?”

“Evet.”

“Bir daha konuşursa bana haber ver. Neler dediğini duymak istiyorum.”

“Bak. Yine konuşacak. Bir fısıltı duyuyorum.”

“Uzaktan geliyor bu fısıltı, tâ öteden. Konuşan da bir erkek. Bu yaşlı cesetler de bir ıslanmayagörsünler, hemen kıpırdanmaya başlarlar. Sonra da uyanırlar. Bak, bir şey söylüyor.”

“... şükürler olsun. Tanrı da yanımdaydı o gece. O olmasaydı ne yapacaktım bilmem. Çünkü kendime geldiğimde hava kararmıştı bile...”

“Dediklerini duyuyor musun, Juan Preciado?”

“Evet.”

“... üstüm başım kan içindeydi. Doğrulunca, ellerim taşlarda biriken kana battı. Benim kanımdı bu. Kandan bir göl. Ama ölmemiştim. Biliyordum ölmediğimi. Don Pedro beni öldürmek istememişti. Korkutmak istemişti, o kadar. İki ay önce Vilmayo’da olup olmadığımı öğrenmek istemişti. San Cristobal günü. Düğünde. Hangi düğünde? Hangi gün? Kendi kanımın içinde çırpınarak sordum ona, ‘Ne düğünü, Don Pedro? Hayır, hayır orada değildim. Belki o gün oradan geçmişimdir; ama bu bir rastlantıdır, Don Pedro ...’ Beni öldürmek istememişti. Gördüğünüz gibi bacağımı kırdı, sakat etti beni. Ama öldürmedi. O günden sonra gözlerimden biri kaymış, dediklerine bakılırsa, korkudan. Ne var ki sonradan daha yiğit bir adam olup çıktım. Tanrıya şükürler olsun. Kimse diyemez ki...”

“Bu kim Dorotea?”

“Sürüyle zavallıdan biri. Pedro Paramo babası vurulduktan sonra önüne geleni öldürmüş, düğüne gidenlerin hemen, hemen hepsini kesmiş derler. Don Lucas Paramo o nikâhta sağdıçmış, bir yanlışlık olmuş, aslında güveyiyi öldürmek istiyorlarmış. Pedro Paramo kimin ateş ettiğini öğrenemedi, öcünü herkesten aldı. Düğün Vilmayo’da yapılmıştı, orada çiftlikler vardı eskiden... Bak, Susana yine konuşmaya başladı. Senin kulakların keskindir, dinle de ne söylediğini anlat bana.”

“Anlaşılmıyor. Konuşmuyor galiba, inleyip duruyor.”

“Derdi ne acaba?”

“Bilmem.”

“Mutlaka bir derdi vardır. Durup dururken inleyecek değil ya.”

“İnliyor işte. Belki o da Pedro Paramo’dan çekmiştir.”

“Sakin inanma. Don Pedro hiçbir kadını onu sevdiği gibi sevmeydi. Onu öylesine sevdi ki hayatının geri kalan kısmını bir koltukta iki büklüm geçirdi, onun tabutunu götürdükleri yolu gözledi. Hiçbir şeyle ilgilenmedi artık. Tarlaları ektirtmedi, araçları yaktırdı. Bazıları usandığı için böyle yaptı diyorlar, bazıları da beklediğini bulamadığı için diyorlar, bilinen bir şey varsa, o da yanındakilerin hepsini kovdu, pencerenin önündeki koltukta oturdu, yoldan bir an ayırmadı gözlerini.

“Tarlaların halini görmeliydin. Bakımsızlıktan her yeri kötü otlar, çalılar bürüdü. Herkes göçmeye başladı. Önce erkekler başka yerlerde iş aramaya gittiler. Comala vedalaşanlarla doluydu o günlerde, gidenlere güle güle demek bile hoşuna gidiyordu insanın. Yakında geri dönecekleri için ailelerini ve eşyalarını birlikte götürmüyorlardı. Sonradan bazıları ailelerini yanlarına çağırdılar ama eşyasını arayıp soran çıkmadı, bir süre sonra köyü de bizi de bütün bütüne unuttular, eşyalarını bile düşünmez oldular. Ben, gidecek yerim olmadığı için kaldım köyde, bazıları Pedro Paramo’nun ölmesini beklediler, mallarını onlara bırakacağına söz vermişti, o umutla kaldılar. Ama yıllar geçti, Pedro Paramo ölmedi, Media Luna’daki koltuğunda bir korkuluk gibi oturdu.

“O ölmeden biraz önce Cristeros isyanı çıkmıştı; askerler burada kalan bir-iki kişiyi de alıp götürdüler. Ben açlık çekmeye başlamıştım o sıralar; bir daha da kendimi toparlayamadım.

“Bütün bunlar Don Pedro’nun yüzünden geldi başımıza. O acı çekiyor diye. Karısı Susana öldü diye. Artık onu sevip sevmediğini var sen düşün.”

“Kim gelmiş biliyor musun, patron?” Fulgor Sedano soruyordu.

“Kim?”

“Bartolomé San Juan.”

“Eee?”

“Ben de öyle dedim kendi kendime: Burada ne işi var acaba?”

“Soruşturmadın mı?”

“Hayır. Ev aramaya bile kalkmadı. Dosdoğru sizin eski eve gitti. Atından indi, heybelerini kaptığı gibi içeri taşıdı; bilmesem evi ona kiraladınız sanırdım. Herkes öyle sanmıştır.”

“Senden beklemezdim, Fulgor. Olup biteni dakikası dakikasına bana haber vermen gerek. Bunun için tutmadım mı seni?”

“Boş bulundum, patron. Ama yarın soruşturmaya başlarım isterseniz.”

“Sen bu işi bana bırak, Ben yapacağımı bilirim. İki kişi miydiler?”

“Evet, kendisiyle karısı. Nerden biliyorsunuz?”

“Karısıymış gibi davranıyor.”

“Artık yatabilirsin, Fulgor.”

“İyi geceler, Don Pedro.”

“Otuz yıldır dönmeni bekliyorum, Susana,” diye söylendi Don Pedro. “Her şeyi ele geçirmek istedim. Öyle bir şeyi, iki şeyi değil, her şeyi. Canımızın çekebileceği her şeyi... hepsini senin için istedim. Kaç kere babanı buraya çağırdım, yine buraya yerleşmesini söyledim. Ona ihtiyacım olduğunu söyledim. Yalan bile söyledim ona.

“Tek seni bir daha görebileyim diye kâhyalık bile teklif ettim ona. Ne karşılık verdi? Kaç kereler, ‘Don Bartolomé mektuplarınızı yırtıyor, karşılık vermiyor,’ dedi habercim; ondan senin evlenmiş olduğunu duydumdu, sonra dul kaldığını, yine babanla oturduğunu.

“Sonra hiç haber çıkmadı bir süre. Habercim gelip gidiyordu boyuna, her gelişinde, ‘Onları bulamadım, Don Pedro,’ diyordu. ‘Mascota’dan ayrılmışlar. Ama nereye gittiklerini hiç kimse kesin olarak bilmiyor.’

“Ben de ona, ‘Parayı düşünme,’ diyordum. ‘Bul onları. Yer yarılp içine geçseler bile ne yap yap bul onları.’

“Sonunda bir gün sizden bir haber getirdi: ‘Dağı baştanbaşa dolaştım, Don Bartolomé San Juan’ın gizlendiği yeri buldum. Dağlardaki bir mağarada yaşıyor, La Andromeda denilen eski maden yöresinin yakınlarında.’

“O günlerde tuhaf bir hava esiyordu. Bir ayaklanma olmuştu. Söylentiler buraya kadar geliyordu. Baban bu yüzden döndü. Kendi için değil, mektubunda da dediği gibi, senin güvenliğin için. İnsanların yaşadığı bir yere getirmek istemişti seni.

“Dünya benim olmuştu sanki. Seni kucaklamak istedim, Susana. Sana sarılıp ağlamak istedim. Neyim var neyim yok ayaklarına dökmek istedim. Senin döneceğini duyunca ağladım, Susana.”

“Bazı köylerde uğursuz bir hava vardır kızım. Oraların küflü kokusunu bir kere içine çeksen anlarsın. Yoksul bir havadır bu, inceciiktir, köydeki öbür şeyler gibi eskidir, aşınmıştır. Burası o köylerden biri, Susana.”

“La Andromeda’dayken hiç değilse yeni doğan şeyleri gözleyerek geçirirdin vaktini; bulutların, kuşların, yosunların dünyaya gelişlerine tanık olabilirdin. Hatırlıyor musun? Oysa burada nereye gitsen o sarı, küflü kokudan kurtulamazsın. Bu köy uğursuzluğun ta kendisi. Uğursuzluktan başka bir şey yok burada.

“Pedro Paramo bizi çağırdı. Evini verdi, her isteğimizi karşıladı. Yine de ona teşekkür etmek zorunda değiliz. Buraya gelmemiz iyi olmadı, başımızda bir uğursuzluk dolanıyor. Biliyorum.

“Pedro Paramo bana ne dedi biliyor musun? Bu iyiliklerin karşılıksız olacağını ummamıştım doğrusu, çalışarak öderim borcumu dedim, nasılsa ödemek zorundaydık. La Andromeda’dan söz açtım ona, doğru dürüst işletilirse iyi para getireceğini anlattım. Ne dedi biliyor musun? ‘Benim madenle alıp vereceğim yok, Bartolomé San Juan. Senden tek şey istiyorum: kızını. Ondan daha iyi bir iş çıkaracağını da sanmıyorum.’

“Seni seviyor, Susana. Küçükken oynarmışsın onunla. Seni tanıyormuş. Küçükken ırmağa

yüzmeye gidermişsiniz. Bunlardan haberim yoktu, yoksa dayaktan gebertirdim seni.”

“Bilirim yaparsın.”

“Bunu bana mı söylüyorsun?”

“Evet sana söylüyorum.”

“Onunla yatmak mı istiyorsun yani?”

“Evet, Bartolomé.”

“Evli olduğunu bilmiyor musun? Yüzlerce kadını elde etti, bilmiyor musun?”

“Biliyorum, Bartolomé.”

“Bartolomé deme bana! Ben senin babanım!”

Bartolomé San Juan, ölü bir madenci. Susana San Juan, La Andromeda madenlerinde ölü bulunan bir madencinin kızı. Biliyordu başına gelecekleri: “Orada öleceğim,” diye düşündü.

“Dul olduğunu söylemedim ona, hâlâ kocanla yaşadığını, daha doğrusu öyleymiş gibi davrandığını anlattım. Bu düşünceyi kafasından silmeye çalıştım, ama ağzımı açar açmaz başını öte yana çeviriyor, senin adın geçince de kapıyor gözlerini. Ben bunun anlamını bilmez değilim. Kötülük demek bu. Pedro Paramo demek.”

“Ya ben kimim?”

“Sen benim kızımsın. Benimsin. Bartolomé San Juan’ın kızıydın.”

Susana’nın kafası allak bullak olmuştu, önce birbirlerini yavaşça izleyen düşünceleri sonunda öylesine hızlanmıştı ki yalnız şunu demekle yetindi: “Yalan söylüyorsun. Yalan.”

“Dünya neden böyle eziyor, hırpalıyor bizi bilmem, neden yüreğimizi paramparça ediyor, toprağı kanımızla suluyor? Ne günah işledik? Neden çürüdük böyle? Annen hiç değilse Tanrı’nın bağışına sığınabileceğimizi söylerdi. Sen onu da yadsıyorsun. Neden baban olmadığımı söylüyorsun, Susana? Deli misin sen?”

“Bilmiyor muydun?”

“Deli misin sen?”

“Tabii deliyim, Bartolomé. Bilmiyor muydun?”

“Bilmezsin, Fulgor, o dünyanın en güzel kadınıdır. Onu bütün bütüne yitirdiğimi sanmıştım. Şimdi bir daha elimden kaçırmak istemem. Anlıyor musun Fulgor? Babasına söyle madenlerde yaptığı araştırmalara devam etsin. Oralarda... oralarda kolayca şaşırabilir yolunu, değil mi? Kimsenin gittiği yok zaten. Yalan mı?”

“Olabilir.”

“Olmalı. Kızın yetim kalması gerek. Biz böyle zavallı yetimleri kanadımızın altına alır, koruruz. Değil mi?”

“Çözümlemesi güç bir işe benzemiyor.”

“O zaman hemen iş başına Fulgor. Kollarını sıva.”

“Ya kız anlarsa?”

“Kim söyleyecek ona? Konuştuklarımız aramızda kalacak, bizden başka bilen olmayacak ki!”

“Haklısınız herhalde.”

“Herhaldesi yok. Göreceksin her şey yoluna girecek. Don Bartolomé’ye La Andromeda’da yapılacak araştırmadan söz edersen, oraya yollarsın onu; ama eşyalarını burada bıraksın giderken. Kızını da boşuna sürüklemesin peşinden, biz ona bakarız. Orada çalışır, geceleri evine döner. En iyisi bu yoldan gitmek.”

“Tasarınıza diyecek yok patron. Delikanlılık günlerinizi hatırlattınız bana.”

Comala vadisindeki tarlalara yağmur yağıyordu. Yağmur hafif hafif çiseliyordu; sağanaklara alışkın bölgelerde böylesine pek rastlanmazdı. Pazar günüydü, Kızılderililer iplere geçirdikleri kuru yemişlerle, biberiyeyle, kekiklerle Apango’dan birer birer sökün ettiler. Yaprak gübresi getirmemişlerdi, çünkü yağmur ormanın içine işlemişti. Otların kemerlerin altına yayıp beklediler.

Yağmur çakıl taşlarını ıslatıyor, sürülmüş tarlalardan ırmaklar halinde akıyordu. Erkekler çarşıya gelediler, çünkü suların yönünü değiştiriyorlardı, yeni filizler sürüklenmesin diye oyukları dolduruyorlardı. Kümeler halinde çalışıyor, suya boğulmuş tarlalarda güçlkle sallıyorlardı kazmalarını; yumuşak toprak yığınlarını kürekleriyle dağıtıyor, elleriyle filizleri derinlere gömüyor, uzun ve güçlü olmalarını sağlamak için kökleri yağmurdan koruyorlardı.

Kızılderililer bekleyiyordu. Uğursuz bir günde geldiklerini anlamışlardı. Hasırdan yağmurlukları içinde bu yüzden titriyorlardı belki de, soğuktan değil, korkudan. Yağmuru gözlüyor, bulutlu göğe bakıyorlardı ara sıra.

Gelen olmadı. Köy boşalmıştı sanki. Öğle olduğunda yağmurlukları sırsıklamdı. Dedikodu ediyorlardı boyuna, şakalaşıp gülüşüyorlardı. İpe geçirilmiş kuru yemişler yağmurda pırıl pırıl parlıyordu. “Biraz pülk getirmiş olsaydık yağmurdan zarar görmezdik,” diye düşünüyorlardı. “Ama tarlalar çamur içindeydi, ne yapalım?”

Justina Diaz, Media Luna’dan geliyordu, oluklardan kaldırıma sıçrayan sulardan korunmaya çalışarak. Kilisenin kapısından girerken istavroz çıkardı, kemerlere doğru yürüdü. Kızılderililer hep birden dönüp ona baktılar. Bakışlarıyla ona yalvarıyorlardı sanki. İlk tezgâhta durup on centavoluk biberiye aldı, döndü, sessiz bakışları üstünde duyarak yürümeye devam etti.

Media Luna’ya dönerken yolda, “Her şey ateş pahası bugünlerde,” diye söylendi kendi kendine. “Bu küçücük demet için on centavo istiyorlar ha! Kokusu da olmaz ki bunun.”

Alacakaranlık basarken Kızılderililer eşyalarını topladılar, yüklerini omuzlarına vurup yağmura çıktılar. İlk kiliseye gidip Meryem Ana’ya dua ettiler, sunu olarak bir demet kekik bıraktılar önüne. Sonra Apango’ya doğru yola koyuldular. Yürürken bir yandan da şakalaşıyor, gülüşüyorlardı.

Justina Diaz, Susana San Juan'ın yatak odasına girerek biberiyeyi duvardaki rafa koydu. Çekilmiş panjurlardan ışık sızılmıyordu, koyu gölgelerden başka bir şey göremedi. Susana San Juan uyuyordu galiba. Keşke hep uyusaydı böyle. Ama bir ara hafifçe içini çekti; odanın loş bir köşesinden geldi sesi.

“Justina.”

Justina başını çevirdi. Kimseyi göremedi, ama omuzuna bir erkek elinin değdiğini hissetti; kulağında birinin soluğunu duydu: “Git, Justina. Eşyanı topla, git buradan. Artık sana ihtiyacımız yok,”

“Susana'nın ihtiyacı var,” dedi irkilerek. “Hasta zavalıcık, beni arar.”

“Artık aramaz, Justina. Ben burada kalıp bakacağım ona.”

“Sen misin Bartolomé?” Öyle bir çığlık attı ki tarlalardan dönen kadınlarla erkekler sesini kolayca duyabildiler. “İnsan sesiydi galiba,” dediler. “Ama insandan böyle ses çıkar mı hiç?”

Yağmurun sesi bütün gürültüleri boğuyordu.

“Ne oldu, Justina? Neden bağırдың?”

“Bağırmadım. Düş görüyordun herhalde, Susana.”

“Sana hiç düş görmem demedim mi? Beni düşünmüyorsun sen. Çok yorgunum. Dün gece kediye dışarı koymamışsın! Uyumadı beni.”

“Benimle yattı, bacaklarımın arasında. Sırılsıklamdı; çok acıdım zavallıya, yatağıma aldım. Ama ses filân çıkarmadı.”

“Çıkarmadı ha? Durmadan üstümde koşturup miyavlayan neydi peki?”

“Akşamdan yemeğini vermiştim, yanımdan hiç ayrılmadı. Yine düş görmeye başladın, Susana.”

“Bütün gece sıçradı, durdu, korkuttu beni. Kedin sevimli bir hayvan, ama ben uyurken odama girmesini istemem.”

“Sen hayal görüyorsun, Susana, hayal bu. Pedro Paramo gelince çekilmez olduğunu söyleyeceğim ona; artık sana dayanamıyorum. Gideceğimi bildireceğim. Bana iş verecek nice iyi insanlar vardır. Hep senin gibi kaçıklarla uğraşacak değilim ya; işin gücün kavga etmek. Yarın gidiyorum, kedimi de götüreceğim giderken, rahat rahat uyursun.”

“Sen kötü yürekli bir kadınsın, Justina, ama şuradan şuraya adım atamazsın, çünkü seni benim kadar seven birine daha rastlayamayacağını bilirsin.”

“Peki gitmem, Susana. Burada kalır sana bakarım. Ne yaparsan yap senden ayrılmayacağım.”

Doğduğundan beri yanından ayrılmamıştı zaten; Susana elinde büyümüşü, yürümeyi ondan öğrenmiş, giderek bir genç kız olmuştu gözlerinin önünde. Onun nane şekerlerini andıran gözlerine bakmıştı doya doya. “Nane şekeri mavi olur. Sarılı mavili, yeşilli mavili. Naneyle keklik üzümü.” Küçük ayaklarını ısırmış, meme vermişti ona; sütü yoktu ama çocuk eğleniyordu emerken. “Al şunu eline, al da oyna, bak ne güzel oyuncak.” Kaç kereler mıncıklayıp öpmüştü.

Yağmur muz yapraklarını hışırdatıyordu. Yağmur damlaları dünyanın yüzeyini saran suyun içinde fokurduyordu sanki.

Örtüler soğuk ve ıslaktı. Oluklar fışkırarak, köpürerek aktı bütün gün, bütün gece, ertesi gün. Su durmamacasına çağladı, milyonlarca kabarcığın çıkardığı ıslak sesiyle.

Gece yarısıydı, yağmurun, sesi öbür gürültüleri bastırmıştı.

Susana San Juan yerinde doğrulup yatağından kalktı. Ayaklarını aşağı çeken, gövdesinin kıyılarını yoklayıp yüzüne ulaşmaya çalışan o garip ağırlığı hissetti yine.

“Sen misin, Bartolomé?”

Kapı gıcırıyor gibi gelmişti; biri girmişti içeri, ya da dışarı çıkmıştı. Sonra muz yapraklarını ıslatan soğuk yağmurun sesi.

Yine yatağına yattı, yerdeki kırmızı kiremitler ışıyana kadar açmadı gözlerini. Kiremitler çiğle nemlenmişlerdi. Yeni bir günün boz sabahıydı.

“Justina!” diye haykırdı.

Justina koşarak geldi, battaniyesine sarınmıştı. “Ne istiyorsun, Susana?”

“Kedi geldi yine.”

“Zavallı Susana’cığım benim!”

Onun göğsüne dayadı başını, onu öptü, okşadı, sonunda Susana sordu: “Neden ağlıyorsun, Justina? Pedro Paramo’ya senin bana çok iyi davrandığını söyleyeceğim. Kedinin beni korkuttuğundan hiç söz etmeyeceğim. N’olur ağlama, Justina.”

“Baban öldü Susana. Evvelsi gece ölmüş, bu sabah gömdüklerini bildirmek için geldiler. Yol çok uzak diye buraya kadar getirmemişler. Artık yapayalnızsın Susana.”

“Demek gelen babammış.” Gülümsedi. “Bana veda etmeye gelmiş,” dedi ve gülümsedi.

Yıllarca önce, daha küçücük bir kızdı; babası, “Aşağıya in, Susana,” diyordu, “daha aşağıya in de ne gördüğünü söyle.”

Bir ipe tutunuyordu. İp, belini kesiyordu, elleri kan içindeydi, ama ipi bırakmak aklında bile geçmiyordu, çünkü onu dış dünyaya bağlayan tek şey buydu.

“Hiçbir şey göremiyorum, baba,”

“İyi bak, Susana. Mutlaka göreceksin.”

Elindeki lâmbayı ona doğru tuttu.

“Hiçbir şey göremiyorum, baba.”

“Daha aşağılara sarkıtacağım seni. Dibe değince haber ver.”

Kerestelerin arasındaki küçük bir delikten girmişti, tozlu, kırık, çürük tahta parçalarının

arasından güçlükle bulmuştu yolunu.

“Daha aşağı, Susana. Bak bakalım bir şey görebilecek misin?”

Ayakları dibi bulunca kıpırdamadan durmuştu bir süre, korkudan dili tutulmuştu. Lâmbanın ışığı, çevresinde halkalar  ızdikt n sonra yüzünde karar kıldı. Babasının sesini duyunca titredi:

“Orada bulduğunu bana getir, Susana.”

Eğilip kafatasını eline aldı, ama ışığa tutup da ne olduğunu görünce yere düşürdü yine.”

“Bir kuru kafa var burada,” dedi.

“Ne görüyorsan getir bana. Yanında bir şey daha olacak.”

Kafatası parçalandı. Çene kemiği şekerden yapılmaymış gibi dağılıverdi. Susana, küçük kemiklerine varana kadar hepsini bir bir topladı.

“Bir şey daha olacak, Susana. Para. Yuvarlak altın paralar. Ara, Susana.”

O zaman daha Florencio’dan haber yoktu; kaç günler sonra babasının buz gibi bakışlarını yüzünde hissedince sezmişti olanları.

Kendini tutamayıp güldü.

“Sen olduğundan emindim, Bartolom .”

Göğsünde ağlayan zavallı Justina onun güldüğünü görünce doğruldu. G l ş   ılgın bir kahkahaya dönmüştü.

Yağmur dinmemişti hâlâ. Kızılderililer gitmişlerdi, Comala vadisi yağmur altındaydı.

Rüzgâr günlerce esip durmuştu, yağış getiren bir r zg rdı bu. Yağmur şimdi dinmişti ama rüzgâr esiyordu. Tarlalardaki mısır püskülleri kurudu, r zg rdan korunmak için yere eğildiler. Rüzgâr gündüzün asmaları sallıyor, çatılardaki kiremitleri  ıtırdatıyordu, bu kadarla kalsa yine iyiydi, geceleyin uğuldayıp duruyordu boyuna. Bulutlar kocaman, sessiz kalyonlar gibi gökte ilerliyordu.

Susana San Juan kapalı panjurlara vuran rüzgârı dinledi. Ellerini başının altına koymuştu; yattığı yerde gecenin seslerine kulak vermiş dinleniyordu. Sanki rüzgârın tedirgin soluğu geceyi oradan oraya sürükleyip duruyordu.

Kapı açıldı. Rüzgâr lâmbayı söndürdü. Susana karanlıkta kalınca düşünemez oldu. Küçük fısıltılar geliyordu kulaklarına, sonra yüreğinin düzensiz vuruşlarını duydu. Alevin yalazı kapalı gözkapaklarına değince gözlerini araladı.

Gözlerini büsbütün açmadı. Saçları dağılmıştı: Işığın yüzüne vurmasıyla ter damlaları dudaklarına inmişti. “Siz misiniz?”

“Benim, kızım.”

Gözlerini araladı. Çözülmüş saçlarının arasından tavandaki kocaman gölgeye baktı, ıslak kirpiklerinin arasından da karşısındaki karaltıya. Silik bir ışık; Yüreği, titrek bir alev gibi atan küçük bir yürek halinde yansıtan bir ışık. “Yüreğiniz acıdan paramparça olmuş baba,” diye

düşündü Susana. “Florencio’nun öldüğünü söylemek için geldiniz buraya, ama ben öğrendim bile. Benim için üzülmeysin. Acımı güvenli bir yere sakladım. Yüreğiniz böyle.”

Kalktı, Rahip durduğu Renteria’nın durduğu yere doğru güçlkle yürüdü.

“Gel de acını hafifleteyim biraz,” dedi Peder, mumun ışığını elleriyle örttü.

Rahip Renteria, onun yanına gelmesini bekliyordu; ateşi elleriyle çevreleyişini, sonra yüzünü fitile yanaştırışını gözledi, yanık et kokusu duydu, üfledi mumu.

Işık söner sönmez Susana koşup yorganın altına gizlendi.

“Seni avutmaya geldim kızım,” dedi Rahip Renteria.

“O zaman güle güle gidin, bir daha da gelmeyin. Size ihtiyacım yok.”

Ayak seslerinin uzaklaştığını duydu, her zaman kaskatı kesilirdi bu sesleri duyunca, kaskatı kesilir, titrer, korkardı.

“Ölüysen neden görmeye geldin beni?”

Rahip Renteria kapıyı kapayıp karanlığa daldı.

Rüzgâr hâlâ dinmemişti.

El Tartamudo adında biri Media Luna’ya gelmiş Pedro Paramo’yla görüşmek istediğini söylüyordu.

“Neden görmek istiyorsunuz onu?”.

“Onunla ko-konuşmam gerek.”

“Burada değil.”

“Ge-gelince Don Fulgor hakkında ko-konuşacağımı söylersiniz.”

“Gidip arayayım, ama saatlerce bulamam belki.”

“Ö-önemliymiş de-dersiniz.”

El Tartamudo atının üstünde bekliyordu. Kısa bir süre sonra Pedro Paramo göründü.

“Ne istiyorsun?”

“Ben pa-patronla konuşmak istiyorum.”

“Patron benim. Ne söyleyeceksin?”

“Şey diyecektim. Don Ful-Fulgor Sedano’yu öldürdüler. Ben yanındaydım. He-hendeklerde su birikmiş mi diye bakmaya gidiyorduk. Bir-birtakım adamlar gördük, bize doğru yü-yürüdüler, içlerinden biri, ‘Bu adamın kim olduğunu biliyorum ben,’ dedi. ‘Media Luna’nın kâhyasıdır bu.’

“Bana bakmadılar bile, Don Fu-Fulgor’a atından inmesini söylediler. İhtilâlcymişler, öyle dediler. Si-sizin topraklarınızı istiyorlarmış. ‘Hadi koş,’ dediler Don Fulgor’a. ‘Git de pa-patronuna söyle ya-yakında onu da yoklayacağız.’ O da ko-kuşmaya başladı. Şi-şişman olduğu için hızlı koşamıyordu, ama var gü-gücüyle koşmaya çalışıyordu. Koşarken vu-vurdular onu.

Öldüğünde bir ayağı yerde bir ayağı ha-havadaydı.

“Ben ye-yerimden kımıldamadım. Ka-karanlık çökene kadar be-bekledim, sonra bu-buraya geldim koşa koşa.”

“Peki ne duruyorsun? Neden yola çıkmıyorsun bir an önce? De ki onlara, beni görmek isterlerse buradayım. Yalnız önce La Consagracion’a git. El Tilcuate’yi tanır mısın? Oradadır mutlaka. Kendisiyle görüşmek istediğimi söylersin ona. O adamlara da boş zamanlarında buraya uğramalarını, onları beklediğimi söyle. Ne ihtilâlcisiymiş bunlar?”

“Bi-bilmem. Herkes ihtilâlcı diyormuş onlara.”

“El Tilcuate’ye hemen gelmesini söyle.”

“Pe-peki patron.”

Pedro Paramo odasına kapandı. Kendini yaşlı, bitkin hissediyordu. Fulgor için tasalanmaya değmezdi, yararlanacağı kadar yararlanmıştı ondan. Bazen gerçekten iyi iş görürdü ama. “Zarar yok,” diye düşündü. “El Tilcuate de bu aptallarla başa, çıkabilir.”

Susana San Juan geldi aklına; hiç odasından çıkmayan, günlerini uyumakla ya da uyur gibi yatmakla tüketen Susana. Geceyi onun başında geçirmişti, duvara yaslanarak adak mumunun soluk ışığında doya doya incelemişti onu. Uysal gövdesini. Terli yüzünü. Çarşafarla oynayan, yastığı didikleyen ellerimi.

Onu buraya getirteli beri geceler bitmek bilmiyordu; sonsuz bir tedirginlik, bir mutsuzluk kaplıyordu yüreğini. Ne zaman bitecek bu acı diye sordu kendi kendine.

Bir gün biterdi nasıl olsa, bir gün. Her şeyin sonu gelirdi. Zamanla solmayacak anı yoktur, istediği kadar canlı olsun.

Bu kızı uykuda durmadan döndüren şeyin ne olduğunu bir öğrenebilse; içini yiyen bir şey var besbelli... Kendisine gelince dünyada en çok sevdiğim varlık olduğunu öğrense, yalnız onun yanında her şeyi unuttuğumu anlasa mutlu olur mu acaba?

Ama Susana San Juan hangi dünyadaydı acaba? Pedro Paramo’nun çözümleyemediği sorulardan biri de buydu.

“Kızgın kumların üstüne uzanmayı severdim. Gözlerimi kapar, denizden gelen melteme uzatırdım kollarımla bacaklarımı. Deniz yükselirdi ansızın, ayaklarımı köpüklerle yıkardı...”

“İşte şimdi Susana konuşuyor, Juan Preciado. Ne dediğini bana söyleyeceksin, unutma.”

“... daha erkendi. Dalgalar bir inip bir kalkıyordu. Köpüklerini kumsalda bırakıp yeşil kabarcıklar haline geliyorlardı.

“ ‘Ben çıplak yüzmekten hoşlanırım,’ demiştim ona. Onun için ilk gün peşimden gelmişti. O da çıplaktı, sudan çıktığında gövdesi parlıyordu. Martı falan yoktu görünürlerde, yalnız horluyormuş gibi ses çıkaran o kuşlar vardı. Hani güneş doğar doğmaz giderler. İlk o gün peşimden gelmişti, ben yanında olduğum halde: yalnızlık çekiyordu.

“ ‘Sen de o kuşlar gibisin,’ dedi bana. ‘Gece karanlıkta yanımda yatarken, benimle aynı örtüyü,

aynı yastığı bölüşürken daha çok hoşuma gidiyorsun.'

"Sonra gitti.

"Ben de denize koştum yine. Hep denize koşardım. Deniz bileklerimi, dizlerimi, bacaklarımı yıkardı. Yumuşacık kollarını belime dolardı. Alnımı okşar, boynumu öper, omuzlarımı sıkıştırırdı. Onun gücüne sığındım, onun sevecenliğine...

" 'Denize girmeyi çok severim,' dedim ona.

' "Ama o anlamadı.

"Ertesi sabah yine kumsaldaydım; yıkandım, denize verdim kendimi..."

Akşama doğru adamlar geldiler; on kişi kadardılar, hepsinin silâhları vardı.

Pedro Paramo akşam yemeğine çağırdı onları. Sombrerolarını çıkarmadan sofraya oturdular, tek kelime söylemediler. Yalnız kakao içerken ya da çörekle fasulyelerini yerken ağızlarını şapırdatıyorlardı, o kadar.

Pedro Paramo onları yakından inceledi. Hiçbirini tanıımıyordu. El Tilcuate patronunun arkasında karanlıkta duruyordu.

"Sizin için ne yapabilirim baylar?" dedi yemek bittikten sonra.

Adamlardan biri elini şöyle bir sallayarak, "Patron sen misin?" diye sordu.

Derken başka biri karıştı lâfa: "Bırakın da ben konuşayım.",

"Tamam," dedi Pedro Paramo. "Size nasıl bir yardımda bulunabilirim acaba?"

"Görüyorsunuz, silahlıyız."

"Yani?"

"Silahlıyız işte. Yetmez mi?"

"Ama silahlanmanızın nedenini, öğrenebilir miyim?"

"Tanıdıklarımızın çoğu silahlandı da ondan. Kulağınıza çalınmamış mıydı? Haber bekliyoruz, biz de nedenini o zaman anlayacağız. Şimdilik buralardan ayrılmıyoruz."

"Ben meselenin ne olduğunu biliyorum," dedi bir başkası, "isterseniz size de söylerim. Hükümete ve sizin gibi adamlara karşı ayaklandık, çünkü dayanamıyoruz artık. Hükümetin tutar yanı yok; hepiniz madrabaz, aşağılık adamlarsınız. Hükümet hakkında daha fazla konuşmayacağım, bundan sonra kurşunlarımızı konuşturacağız çünkü."

"İhtilâliniz için kaç paraya ihtiyaç var?" diye sordu Pedro Paramo. "Belki size yardımım dokunur."

"Adam doğru söylüyor, Perseverancio. Çenenin kapa artık. Nasılsa zengin bir adamın desteği gerekli, neden bu, bay yardım etmesin? Bir dakika Casildo, aşağı yukarı kaç para bulmamız gerek?" '

"Gönlünden ne koparsa versin canım."

“Olmaz. Buraya neye geldik. Onun elinde avucunda ne varsa hepsini almak hakkımız, midesinde biriktirdiği mısırları bile alırız canımız isterse.”

“Yavaş gel, Perseverancio. Elimizden geldiğince belâdan kaçınmalıyız, Gelin bir anlaşmaya varalım. Bizim adımıza sen konuş, Casildo.”

“Bence ilk elde yirmi bin peso verse fena sayılmaz. Siz ne dersiniz? Belki o da az görür bu parayı, kendi isteğiyle bize yardım etmeye kalkıştığına göre. Yuvarlak hesap bir elli bin diyelim. Tamam mı?”

“Ben yüz bin peso veriyorum,” dedi Pedro Paramo. “Kaç kişisiniz?”

“Üç yüz kadar.”

“İyi. Üç yüz adam da ben veririm destek olarak. Bir haftaya kalmaz adamlar da, para da hazır olur. Parayı size armağan ediyorum, ama adamlar ödünçtür; işleri biter bitmez yollarsınız. Anlaştık mı?”

“Tabii.”

“Öyleyse bir hafta sonra görüşürüz baylar. Tanıştığımıza gerçekten çok sevindim.”

Kapıdan çıkarlarken adamlardan biri kulağına eğildi: “Yalnız şunu aklından çıkarma, sözünü tutmazsan yakanı bırakmam, adım Perseverancio’dur, unutma.”

Pedro Paramo onun da elini sıkarak iyi geceler diledi.

“Sence başkanları hangisi?” diye sordu El Tilcuate’ye.

“Bence aralarında durup da hiç lâfa karışmayan şişman adam. Başkan o gibi geliyor bana. Bilirsiniz pek yanılmam, Don Pedro.”

“Hayır, başkanları sen olacaksın. Yoksa ihtilâle katılmak istemiyor musun?”

“Can atıyorum patron. Ne kadar çabuk gitsem o kadar iyi.”

“İyi. Sana öğüt vermem gereksiz. Güvendiğin adamlardan üç yüz tane ayır ve bu serserilere katıl. Yollayacağımı söylediğim adamları getirdiğini söyle. Gerisini sana bırakıyorum.”

“Ya para? Parayı da götürecek miyim?”

“Adam başına on peso veriyorum, ilk elde görülmesi gerekli işleri görebilsinler diye. Gerisini burada sakladığımı söylersin. Yanlarında parayla dolaşmaları sakıncalı. Haa, sormayı unuttum, Puerta da Piedra dedikleri bir çiftlik var, beğeniyor musun orayı? Peki, öyleyse bundan böyle o çiftlik senindir. Comala’daki avukat Gerardo Trujillo’ya bir not yazacağım, götürürsün, çiftliği senin üstüne geçiriverir. Ne dersin?”

“Sorar mısınız patron? Çiftliği vermeseniz de yaparım bu işi, zevk için. Beni tanımaz mısınız? Yine de çok teşekkür ederim. Hiç değilse karım ben yokken geçim sıkıntısı çekmeyecek.”

“Bizim ineklerden birkaçını da götür giderken. Hayvansız çiftlik bir şeye benzemez.”

“Brahmanları da mı?”

“Canın hangisini isterse, karının bakabileceği kadar inek alabilirsin. Şimdi işe dönelim, sakın benim topraklarımdan fazla uzaklaşayım deme, başkaları gelince bizim de birliklerimiz

olduğunu görsünler. Arada sırada uğra bana, haber getir.”

“Peki, patron.”

“Yine neler diyor bu kadın, Juan Preciado?”

“Bacaklarını onun bacakları arasına koyarmış geceleri. Buz gibi ayakları fırında pişen ekmekler gibi sıcacık olurmuş. O adam ısıtırmış ayaklarını, taze pişmiş ekmeğe benziyorlar dermiş. Uyurken sokulurmuş, onun içine gizlenmek istermiş. ‘Etim, mızrakla delinmiş toprak gibi yırtılınca kendimi karanlık bir boşlukta bulurdum,’ diyor. Sonra sızı dinermiş, yumuşak et durmadan zorlandıkça bir ılıkılık, bir rahatlık kaplarmış içini. Dibe batıyor, gömülüyor gibi olur inlermiş.

Ama onun ölümünde canı daha çok yanmış. Öyle diyor.”

“Kimmiş bu dediği?”

“Kendisinden önce ölen biri galiba.”

“Evet ama kim?”

“Bilmem. O gece sözünü ettiği erkek çok geç gelmiş, çok geçti diyor, belki de tan ağarıyordu. Ayaklarının sıcaklığı yanıltmış onu. Önce çok üşüyormuş, sonra üşümesi geçmiş, bir şeye sarmalandığını hissetmiş, biri gelip ayaklarını örttü sanmış. Uyandığında gazete ilişmiş gözüne. Onu beklerken gazete okuyormuş, uykusu gelince gazete düşmüş elinden, ayaklarına dolanmış. Onun öldüğünü söylemeye geldiklerinde gazete hâlâ ayaklarındaymış.

“Tabutu kırıldı galiba. Tahtaların gıcirtısını duyuyorum.”

“Ben de.”

O gece Susana karışık düşler gördü yine. Neden hatırlıyordu bunları bir bir, hem de aynı tutkuyla? Neden yalnız onun ölümünü, geçmişin tatlı sesini hatırlamakla yetinmiyordu?

“Florencio öldü, señora.”

Ne uzun boyu vardı! Upuzun, dimdik. En çorak topraklar kadar kuruydu sesi, gövdesi ağırdı... yoksa sonradan mı ağırlaşmıştı? “Neler duyuyorum? Florencio mu? Hangi Florencio? Benim Florencio’ım mu?” Neden ağlamadım sanki? Neden gözyaşlarımda boğulup acımdan kurtulmadım? Sana inanmıyorum Tanrım! Yalvarmıştım onu koruman için. Onu esirgemen için. Ama Senin ruhlarımızdan başka bir şeye aldırдың yok. Oysa ben onun gövdesini istiyorum. Çıplak... aşkla kızışmış... tutkuyla kaynayan gövdesini. Titreyen göğsümün, kollarımın üstüne bastırmak istiyorum. Saydamlaşan gövdem onun gövdesinden sarkardı; gövdesinin gücüyle tutardı beni. Şimdi, onun ağzı olmadan ne yapayım bu dudakları ben? Ne yapayım bu zavallı dudakları?”

Pedro Paramo kapının yanında durmuş onun kıvranışını gözlüyor, dakikaları sayarak bu yeni düşün bitmesini bekliyordu. Lâmba cızırdadı, alev azaldı gitgide, söndü.

Yalnız babasının ölümü yüzünden acı çekse, bu bitmek bilmeyen yorucu düşler olmasa onu

nasil olsa avutabilirdi. Pedro Paramo karısına bakarken bunları düşünüyor, en küçük hareketini gözden kaçırmamaya çalışıyordu. Ya mum bittiği zaman o da ölürse?

Bir süre sonra çıktı, kapıyı usulca çekti. Temiz gece havası o korkunç görüntüyü silmişti.

Susana tan ağarmazdan biraz önce uyandı, ter içindeydi. Battaniyeyi yere attı önce, sonra örtüsünü de attı. Sabaha karşı çıkan serin rüzgârda çı çıplak yattı bir süre. İçini çekti, yine uykuya daldı.

Saatler sonra gelen Rahip Renteria onu bu durumda buldu: çıplak ve derin bir uykuda.

“El Tilcuate’yi bozguna uğratmışlar, biliyor musunuz Don Pedro?”

“Dün gece silâh sesleri duydum, epey patırtı gürültü oldu. Ama aklıma bir şey gelmedi. Sen kimden öğrendin, Gerardo?”

“Yaralılardan bazıları Comala’ya geldiler, karım yaralarını sardı. Tilcuate’nin adamları olduklarını söylemişler ona. Bozgunda birçokları ölmüş dediklerine göre. Galiba Villa adında birinin birlikleriyle çarpışmışlar.”

“Bilmiyorum, Gerardo, kötü günler yakın gibi geliyor bana. Ne yapmayı düşünüyorsun?”

“Buralardan gideceğim. Sayula’ya yerleşirim. Bir yazıhane açar yeniden başlarım işe.”

“Siz avukatları kısıkanıyorum doğrusu. İstedığınız yere gidebiliyorsunuz, ne toprak derdiniz var, ne bir şey.”

“Öyle demeyin, Don Pedro. Bizim de kendimize göre dertlerimiz var. Sonra, sizin gibi iyi insanlardan ayrılmak da kolay değil; bana yaptığınız iyilikler için size teşekkür ederim. Kâğıtları nereye koyayım?”

“Burada bırakma onları, giderken götür. Yoksa benim işlerime bakamaz mısın oraya gidince?”

“Bana bu kadar güvendiğiniz için size çok teşekkür ederim, Don Pedro. Gerçekten. Ama korkarım bu imkânsız. Birtakım... şeyler... düzensizlikler diyelim... sizden başka kimsenin bilmemesi gereken şeyler var bu kâğıtlarda. Birinin eline geçerlerse çok kötü durumda kalınabilir. Onları burada saklamak daha, uygun olur.”

“Haklısın, Gerardo. Burada bırak, ben yakarım onları. Kâğıtlar olsa da olmasa da kimse benim malımın hesabını soramaz.”

“Tabii soramaz, Don Pedro. Hiç kimse soramaz. Şimdi... izin verirsiniz...”

“Güle güle, Gerardo.”

“Ne dediniz?”

“Tanrı yardımcınız olsun dedim.”

Avukat Gerardo Trujillo yavaşça odadan çıktı. Artık yaşlanmıştı, orası öyle, yine de bu kadar küçük; adımlar atacak kadar yaşlı değildi. Aslında Don Pedro’dan bir armağan alacağını ummuştu. Don Pedro’nun, babası merhum Don Lucas’a az mı yardımı dokunmuştu, sonra Don Pedro’yu ve oğlu Miguel’i ne güçlüklerden kurtarmıştı; bir armağan almalıydı. Evet, büyük bir

armağan ummuştı. Karısına, “Don Pedro’ya allahaismarladık demeye gidiyorum,” demişti. “Yaptıklarımın karşılığında bana mutlaka bir şey verir. O parayla Sayula’ya yerleşip hayatımızın sonuna kadar rahatça geçiniriz.”

Şu kadınlar da nedense hep kuşkulu olurlar. Tanrı’dan gizlice haber mi alıyorlar ne?

“Armağan falan almayacaksın,” demişti karısı, “Sayula’da da buradaki gibi ölesiye çalışacaksın.”

“Nereden biliyorsun peki?”

“Biliyorum işte.”

Kapıya doğru ilerledi, her an çağırabilirdi: “Haa Gerardo! O kadar dalgınım ki az kalsın seni unutuyordum. Gerçi sana olan borcumu parayla ödeyemem, ama ne olur şu ufak armağanı al.”

Gelgelelim çağıran olmadı. Kapıdan çıktıktan sonra atını çözdü, dizginlere asılarak Comala’ya doğru yola çıktı, yavaş gidiyordu, çağırmaya gelen olursa yetişebilsin diye. Media Luna çok gerilerde kalınca şöyle düşündü: “Ondan borç isteseydim yok yere kendimi küçük düşürmüş olacaktım.”

“Don Pedro, döndüm, söylediklerimi geri alıyorum. Yine işlerinize bakmak istiyorum.”

Gittiğinden yarım saat sonra yine Don Pedro’nun çalışma odasında idi.

“Peki, Gerardo. Kâğıtlar şurada, bıraktığın yerde.”

“Acaba diyorum... masraflar için ... şey... şimdiden bir şeyler veremez misiniz? Mümkünse tabii.”

“Beş yüz versem iyi mi?”

“Biraz daha çıksanız. Birazcık.”

“Bine ne dersin?”

“Beş bin olsa?”

“Beş bin mi? Beş bin peso mu? O kadar param yok. Bilirsin elimdekini avucumdakini toprağa ve hisse senetlerine yatırdım. Al şu bini. İşini görür mutlaka.”

Bir koltuğa ilişti, başını önüne eğip düşünmeye başladı. Pedro Paramo’nun saydığı paralar masanın üstüne düşerken şingirdiyordu. Sırayla, ölürken kendisine sürüyle borç bırakan Don Lucas’ı, onun ölümünden sonra eski hesapları kapatan Don Pedro’yu, onun oğlu Miguel’i düşündü. Neler çekmişti o çocuktan! En az on beş kere mahpustan kurtarmıştı onu, belki fazla. Hele o adamı öldürdüğü zaman... şeyi canım, Rahibin kardeşi Renteria’yı. Ölünün eline bir tabanca tutuşturmak zorunda kalmışlardı. Miguelito’nun ödü patlamıştı, ama sonradan bu konu açılınca şakalar yapmaya başladı. İlgililerin kulağına gitse kesenin ağzını ister istemez açacaktı Don Pedro, hem de nasıl. Ya kadınlar? Kaç kere kendi cebinden para vermişti onlara çenelerini kapasınlar diye. “Beyaz derili bir çocuk doğuracağınız için Tanrı’ya şükredin,” demişti.

“Al bakalım, Gerardo. Dikkatli davran, bilirsin giden paralar geri gelmez.”

Gerardo düşünceye dalmıştı; “Yaa,” dedi dalgın dalgın. “Ölüler de öyle.” Ve ekledi: “Ne yazık ki.”

Bir iki saat sonra tan ağaracaktı. Gökyüzü, iri, şişkin yıldızlarla kaplıydı. Ay bir ara görünmüş, sonra kaybolmuştu. Hiç kimsenin bakmadığı, ilgilenmediği hüzünlü aylardan biriydi bu. Bir süre orada olanca solgunluğuyla, olanca dağınıklığıyla durmuş, sonra dağların arkasına gizlenivermişti.

Karanlıkta ta uzaklarda boğalar böğürüyordu.

“Bu hayvanlar da uyku nedir bilmez,” dedi Damiana Cisneros. “Şeytana benzerler, Cehennem’e götürecek ruh ararlar.”

Yatağında döndü, yüzünü duvardan yana çevirdi.

Soluğunu tutup gözlerini açtı. Yine üç kere hızlı hızlı yumruklandı kapı, yok yok biri duvarı yumrukluyordu. Bitişikteki değil. Daha uzaklarda. Onun odasının duvarını yumrukluyorlardı.

“Tanrı yardımcım olsun! Böyle üç kere ancak San Pascual Bailon vurur, ölüm saatinin geldiğini haber vermek için kapıyı üç kere vurur hep.”

Epeydir ona dua etmek için kiliseye gidememişti romatizması yüzünden, ama hasta olduğunu düşünerek korkmadı. Yine de bu ses ürkütmüştü onu, daha doğrusu meraklandırmıştı.

Gürültü etmemeye çalışarak yataktan indi, pencereden sarktı.

Göz gözü görmüyordu, ama buraları o kadar iyi bilirdi ki Margarita’nın penceresine tırmanan iri yarı adamın Pedro Paramo olduğunu anladı hemen.

“Ah şu Don Pedro!” dedi. “Bir türlü uslanmak bilmez! Neden böyle gizli işler çevirir anlamam. Bana söyleseydi Margarita’ya haber verirdim, patron bu gece seni istiyor derdim, yatağından kalkmazdı bile.”

Bir süre sonra geceliğini de attı, hava öyle sıcaktı ki...

“Damiana! ”

Gencecik bir kızdı o zamanlar, hatırlıyordu da...

“Damiana, aç kapıyı! ”

İçi titremişti, sırtından soğuk sular boşanmıştı.

“Ne istiyorsunuz, patron?”

“Aç kapıyı!”

“Yataktayım patron.” .

Ayak sesleri uzun taraçalardan geçip de duyulmaz olana kadar beklemişti; patron öfkelenildiği zaman hep böyle sert adımlarla yürürdü.

Ertesi gece onu bir daha sinirlendirmemek için kapıyı aralık bırakmış, çırılçıplak yatmıştı.

Kolaylık olsun.

Ama Pedro Paramo bir daha gelmemişti.

şimdi Media Luna'daki hizmetçilerin başıydı, yaşlanmıştı, saygıdeğer bir ihtiyar olmuştu, yine de patronun, "Damiana, a kapıyı!" dediği gece aklından çıkmıyordu.

Yataęına uzandı, Margarita'nın bu anda ne kadar mutlu olduęunu dűřündű.

Bir süre sonra yine bir kapı vuruldu, ama şimdi Media Luna'nın giriş kapısıydı vurulan. Dipçiklerle vuruyorlardı sanki.

Kalkıp bir daha baktı pencereden. Hiçbir şey göremiyordu, ama toprağın kaynadığını hissediyordu, yağmur yağarken böcekler nasıl toprağın üstüne çıkarlar, öyle. Büyük bir insan kalabalığının sıcaklığı ve kokusu sarmıştı her yanı. Kurbağalar vıraklıyorlardı. Çekirgeler. Yağışlı mevsimin gece sesleri. Sonra yine kapıyı zorlayan dipçikler.

Lâmbanın ışığı adamların yüzünde parladı, söndű.

"Bana ne canım! " diyerek penceresini kapadı Damiana Cisneros.

"Bana yenildiğini söylediler, Tilcuate. Nasıl oldu bu?"

"İşin aslı öyle değil, patron. Yenilmedim. Yanımda yedi yüz adamım var; birkaçı da yakında bir yerde bekliyor. İşin aslı ne biliyor musun, Perseverancio gibi birtakım eski askerler boş durmaktan usandılar, kalkıp milis askerlerine ateş açtılar. Meğer koca bir ordu varmış arkalarında, Villa'nın birlikleri falan."

"Nereden geliyorlardı?"

"Kuzeyden. Her gittikleri yeri allak bullak ediyorlar. Öyle güçlűler ki kimse karřı koyamıyor onlara."

"Neden onlara katılmıyorsun öyleyse? Sana kazananın safına geçmeni söylemedim mi?"

"Geçtim patron."

"Neden beni görmeye geldin peki?"

"Para sıkıntısı çekiyoruz. Et yemekten bıttık usandık. Kimse de borç vermiyor bize. Size bir haber verelim dedik, soygunculuğa başlamak istemiyoruz. Bu kadar yakında olmasaydık neyse, ama hepimiz bu vadinin çocuklarıyız, kendi halkımızı soymak istemeyiz. Para bulmamız gerek, hiç değilse chile^[1] alırız. Etten tiksindik."

"Adamlarını dűřünmene sevindim, Tilcuate, yalnız řunu unutma ki amaca ulaşmanın bir sürű yolu vardır. Verdięim parayla yetinemiyorsanız, Contla'ya saldırırsınız. ihtilâle neden katıldınız zaten? Buraya gelip sızlanırsan yenilgiyi baştan kabullendin demektir. O zaman karının yanına dönűp tavuk yetiştir, daha iyi. Bir köyű yağma etmelisiniz! Kellenizi koltuğunuzun altına alırsanız oradaki zenginler de yardımınıza koşarlar. Contla'da sürűyle zengin var. Hepsinden bir şeyler koparsanız tamam. Senin onları koruyacağını mı sanıyorlar yoksa? Bana bak, Tilcuate, iřin şakaya gelir yanı olmadığını göster onlara. O zaman istediğin parayı elde edebilirsin."

“Emredersiniz, patron. Sizin öğütleriniz hep yerindedir zaten.”

“Umarım bu öğüdüm de işine yarar.”

Pedro Paramo adamların uzaklaşışını gözledi. Atların nal sesleri geceye karışana kadar orada durdu, ter kokusunu, tozu içine çekti, toprağın titreyişine kulak kabarttı. Ateş böceklerinin parıltısını görünce adamların gittiklerini anladı. Yapayalnızdı, içinden usulca çürümeye başlayan bir ağaç kütüğü gibi.

Susana San Juan'ı düşündü, sonra biraz önce koynuna girdiği kızı. O ürkek, titreyen gövdeyi. Korkudan yüreği ağzına gelmişti kızcağızın. “Bir tutam etsin sen,” demişti ona. Sarıldığı zaman Susana San Juan'ı bulmak istemişti onun gövdesinde. “Bu dünyanın dışında bir kadın.”

Tan ağarırken gün hafifçe döner. Dünyanın paslı rezelerinin gıcırdadığını duyarsınız. Yaşlı dünyanın karanlığı silkelerkenki titreyişidir bu.

“Geceler gerçekten günahla mı doludur, Justina?*

“Evet Susana.”

“Doğru mu bu?”

“Doğrudur mutlaka.”

“Ya hayat nedir Justina, hayat kocaman bir günah değil midir? Bak, duymuyor musun? Dünyanın gıcırdadığını duymuyor musun? Dinle.”

“Hiçbir şey duymuyorum, Susana. Ne yazık ki kulaklarım seninkiler kadar keskin değil.”

“Şaşardın. Benim duyduklarımı duyabilsen şaşardın.”

Justina odayı topluyordu. Fırçayı ıslak döşemeden geçirdi. Kırık vazodan dökülen suyu sildi. Çiçekleri kaldırdı. Cam kırıklarını kovaya doldurdu.

“Şimdiye kadar kaç kuş öldürdün, Justina?”

“Birçok, Susana.”

“Hiç acı çekmedin mi?”

“Çektim, Susana.”

“Neden hâlâ ölümünü bekliyorsun öyleyse?”

“Ölümün ayağıma gelmesini bekliyorum, Susana.”

“Dileğin buysa, olur. Hiç tasalanma.”

Susana San Juan yatağında doğrulmuş, yastıklara dayamıştı sırtını. Gözleri durmadan oynuyor, odanın dört yanını kolaçan ediyordu; elleri gövdesini koruyan bir kabuk gibi karnının üstünde kenetlenmişti. Başının üstünde kanat çırpır gibi sesler çıkaran ufak vızıltılar. Kuyuda, çıkırıgın sesi. Uyanan köyün sesleri.

“Cehennem’e inanır mısın, Justina.”

“Evet, Susana. Cennet’e de inanırım.”

“Ben yalnız Cehennem’e inanırım.”

Gözlerini yumdu.

Justina odadan çıkarken Susana San Juan yine uykuya dalmıştı; güneş gökte parlıyordu. Dışarda, Pedro Paramo çıktı karşısına.

“Nasıl?” .

Justina başını salladı.

“Nesi var? Bir şey diyor mu?”

“Hiçbir şey demiyor, señor. Mesele de hurda ya. Bilirsiniz ölüler hiç yakınmazlar.”

“Rahip Renteria onu görmeye geldi mi?”

“Dün akşam günah çıkarmak için geldi. Bu sabah kutsayacaktı onu, ama Tanrı bağışlamamış olacak ki görünmedi. Sabah ilk işim buraya gelmek olacak demişti, bakın güneş yükseldi, daha görünürlerde yok. Bağışlamadı galiba.”

“Kim bağışlamadı?”

“Tanrı, señor.”

“Saçmalama, Justina.”

“Siz bilirsiniz, señor.”

Pedro Paramo kapıyı açıp yatağa doğru yürüdü; kapıdan sızan ışık Susana’nın yüzünü aydınlattı. Gözlerini sımsıkı yummuştu, bir yeri ağrıyormuş gibi. Ağzı nemli ve yarı-açıktı. Ellerini gelişigüzel sallıyor, örtüleri didikliyordu; çıplak gövdesi açılıyordu ara sıra. Ansızın titremeye başladı.

Pedro Paramo yatağa yanaşarak onun üstünü örttü. Susana, yaralı bir yılan gibi kıvrılıp bükülüyordu, gittikçe artıyordu kıvranmaları. Dudaklarını onun kulağına dayadı: “Susana!”

Kapı açıldı, Rahip Renteria girdi içeri. “Seni kutsamaya geldim yavrum.”

Pedro Paramo usulca kaldırdı karısını, yastığa dayadı; rahip bekliyordu.

Susana San Juan, uykuyla uyanıklık arasında dilini uzatıp verilen ekmeği yedi. Sonra, “Bugün çok hoş vakit geçirdik, Florencio,” dedi. Yine geceliğinin kefenine gömüldü.

“Bak, Dona Fausta, şu pencereyi görüyor musun, Media Luna’daki, ışığı hiç sönmeyen pencereyi?”

“Göremiyorum, Angeles.”

“Tabii göremezsin, ışık şimdi söndü. Media Luna’da kötü bir şey mi oldu dersin? O odada üç yıldır her gece ışık yanıyordu. Media Luna’ya giden birine sormuştum da bana orada Pedro Paramo’nun karısı yatar demişti. Zavallı deliymiş galiba, karanlıktan korkarmış... bak, ışık söndü. Bu kötü bir belirti olsa gerek.”

“Belki de ölmüştür. Çok hasta olduğunu duymuştum. Kimseyi tanıımıyormuş dediklerine göre, hep kendi kendine konuşuyormuş. Pedro Paramo onunla evlenmekle kendini cezalandırmış oldu, değil mi?”

“Yaa. Zavallı Don Pedro.”

“Öyle deme Fausta. Bunu hak etmişti. Ona bu bile az.”

“Bak, oda hâlâ karanlık.”

“Unut artık. Bizim gibi ihtiyar kargaların bu saatte sokakta ne işleri var? Hadi eve gidelim.”

Böylece, saat on bir sıralarında kiliseden ayrılan iki kadın karanlık kemerlere doğru uzaklaştılar. Alanda, Media Luna yoluna sapan biri çıktı karşılarına.

“Bak, Dona Fausta, şu giden Doktor Valencia değil mi?”

“Evet, ona benziyor. Gözlerim öyle miyop ki uzaktan seçemiyorum.”

“O hep siyah ceketle beyaz pantolon giyer, değil mi? Bana kalırsa Media Luna’da bir şeyler oldu, yoksa neden böyle koşsun?”

“Haklısın, önemli bir şey var. Dönüp Rahip Renteria’ya söylesek de hemen gitse oraya; zavallıcık günah çıkarmadan ölsün.”

“Üzülme Angeles. Tanrı izin vermez günah çıkarmadan ölmesine. Bu dünyada çok çekti zavallı, Tanrı öbür dünyada da acı çekmesini istemez, destek olur ona; biliyor musun, ermişler diyorlar ki deliler günah çıkarmasalar da olurmuş, ruhları temiz değilse bile suçsuz sayılırlarmış. Doğrusunu Tanrı bilir ya... Bak bak ışık yine yandı! Bir şey çıkmasa bari. Kiliseyi Noel için öyle güzel süsledik ki; düşün, o evde biri ölecek olursa hapı yutarız. Don Pedro’nun dediği dediktir; her şeyi bir anda yıkabilir.”

“Hep böyle karamsarsındır, Dona Fausta. Sen de benim gibi yapmalısın artık, her şeyi oluruna bırakmalısın. Gece yatarken bir Ave Maria söyledin mi yarın sabaha kadar kötü haber bekleme.”

“Ne zaman seninle konuşsam içim açılır, Angeles. Senin söylediklerini düşüneceğim yatarken. Derler ki, uyurken düşündüklerimiz doğrudan doğruya Cennet'e uçarmış. Benim düşüncelerim de oraya uçabilir belki, iyi geceler.”

“İyi geceler, Fausta.”

İki ihtiyar kadın evlerine girdiler. Köye gecenin sessizliği çöktü.

“Gırtlığımı kadar çamur içindeyim.”

“Evet, Muhterem Peder.”

“ 'Evet, Muhterem Peder,' deme. Söylediklerimi tekrarla.”

“Ne söyleyeceksiniz bana? Yeni baştan günah mı çıkaracağım?”

“Bu günah çıkarma değil, Susana. Seninle konuşmaya geldim. Seni ölüme hazırlamaya.”

“Ölecek miyim?”

“Evet yavrum.”

“Öyleyse neden yalnız bırakmıyorsunuz beni? Dinlenmek istiyorum. Uyumama engel olmak için sizi buraya yolladılar herhalde. Uykum geçsin diye. Giderse bir daha nasıl bulurum uykumu? Bulamam. N’olur dinleneyim biraz.”

“Dinleneceksin, Susana. Dediğimi tekrarladıktan sonra bol bol uyursun. Kendi kendine ninni söyler gibi tekrarlayacaksın sözlerimi; bir kere uykuya daldıktan sonra da seni hiç kimse uyandıramayacak. Hiç.”

“Peki, Muhterem Peder. Dediğinizi yapacağım.”

Rahip Renteria yatağın kenarına ilişmişti. Ellerini onun omuzlarına koydu, uzanarak kulağına fısıldamaya başladı: “Gırtlığıma kadar çamur içindeyim.” Sustu; dudakların oynayıp oynamadığını inceledi. Susana’nın dudakları kıpırdıyordu ama ses çıkmıyordu.

“Gırtlığıma kadar seninle doluyum, senin öpüşlerinle. Dudaklarımı ısırın, emen sert ağzın...”

Göz ucuyla Rahip Renteria’yı süzdü, bulanık görüyordu onu, buğulu bir pencerenin arkasındaymış gibi. Onun sesini duydu kulağının dibinde:

“Salyamın köpüğünü yutuyorum. Toprak parçaları geliyor ağzıma. Böceklerle kıvıl kıvıl. Boğazımı sıkıyorlar, damağıma sürtünüyorlar.. Dudaklarım gevşiyor, büzülüyor, dişlerim parçalayıp eziyor böcekleri. Yüzüm ayrışıyor, gözlerim eriyip yapış yapış oluyor, saçlarım alevlerle diken diken...”

Bu durgunluğa şaşmamak Rahibin elinden gelmiyordu. Onun aklından geçenleri anlamak isterdi, ona aşılacak istediği görüntüye karşı nasıl savaşıacağını. Gözlerinin içine baktı; Susana da baktı ona. Dudaklarında bir gülümseme belirmişti.

“Dahası da var. Tanrı’nın görüntüsü. Onun sonsuz Cennetinin tatlı ışığı. Meleklerin şarkıları. Tanrı’nın gözlerindeki mutluluk ve sonsuza kadar acı çekmeye yargılı olanların son bir kere karşımızda belirmeleri. Dünyada çekilen acı, oradaki işkencelerin yanında hiç kalır. Kemiklerin içindeki ilik ateşe dönüşür, damarlarımızdan alevler geçer. O korkunç acı bitip tükenmek bilmez: Tanrı’nın öfkesiyle körüklenir.”

“Beni kollarının arasına almıştı. Beni sevmişti.” Rahip Renteria çevresindekilere bakarak yaklaşan anı bekledi. Pedro Paramo kapının yanında duruyordu, kollarını kavuşturmuştu. Yanında Doktor Valencia vardı. Birtakım tanımadık adamlar. Ötede, karanlık bir köşede dua etmek için hastanın bir an önce ölmesini bekleyen iyiliksever kadınlar duruyordu.

Rahip kalkmak üzereydi. Onu kutsal yağla sıvazlayacak, “Benim ödevim bitti,” diyecekti. Ama ödevi daha bitmemişti ki. Pişman olduğunu kesin olarak anlamadan kutsayamazdı onu.

Kuşku içindeydi. Belki pişman olmasını gerektirecek bir günahı yoktu kızın. Belki bir bağışlama söz konusu değildi. Usulca onun üstüne eğilerek omuzlarını sarstı. “Tanrı’nın karşısına çıkacaksın,” dedi hafif bir sesle. “Bilirsin, günahkârlara çok sert davranır.” Bir kere daha dudaklarını onun kulağına yanaştırdı, ama Susana başını salladı: “Gidin artık, Muhterem Peder! Benim için üzülmeysin. İçim rahat, uyumak istiyorum.”

Köşedeki kadınlardan biri hıçkırmaya başladı.

Susana San Juan canlanır gibi oldu. Yatağında doğrulup, “Justina,” diye bağırdı, “n’olur başka bir yerde ağla ağlayacaksan.”

Sonra ansızın başının midesine çöktüğünü hissetti. Başıyla midesini birbirlerinden ayırmaya, midesini itmeye çabaladı, gözleri kararıyordu, soluğu kesiliyordu, başı durmadan aşağı çekiliyordu, durmadan, gecenin karanlığına çökercesine.

Tan ağarırken köy, çan sesleriyle uyandı. Sekiz Aralık günüydü. Bulutlu bir gün, ama pek de soğuk değil. Önce en büyük çan çalmaya başlamıştı, ötekiler izlemişlerdi onu. Birkaç kişi çanların ayin için çaldığını sanmış, kapılarını açmaya başlamışlardı. Bunlar, tan ağarmadan önce kalkan, gecenin bittiğini haber veren son çanlar çalana kadar da uyumayan adamlardı; topu topu bir iki kişi. Çan durmak bilmiyordu. Hem yalnız asıl kilisenin çanları değil, Sangre de Cristo’nun, Cruz Verde’nin, hatta Santuario’nun çanları da çalıyordu. Öğle olduğunda çan sesleri kesilmemişti, geceleyin de kesilmedi. Gece gündüz çaldı çanlar, gece gündüz, hiç durmamacasına, gittikçe daha hızlı. Köylüler seslerini duyurabilmek için avaz avaz bağıryorlardı. “Ne olmuş?” diye soruyorlardı.

Üç gün sonra herkes sağır olmuştu. Havayı dolduran çan sesleri arasında konuşabilmek imkânsızdı. Çanlar durmadan çalıyordu; çatlayan çanlar ölü, kof bir ses çıkarıyordu.

“Dona Susana ölmüş.”

“Ölmüş mü? Kim ölmüş?”

“Karısı.”

“Kimin karısı?”

“Pedro Paramo’nun.”

Dinmeyen çan seslerini merak edenler çevre köylerden kalkıp geliyorlardı. Contla’dan bir akın başlamıştı. Daha-uzaklardan da gelenler oldu. Derken bir sirk sökün etti, bir atlıkarıncayla bir dönme dolap getirdiler yanlarında. Çalgıcılar da geldiler. Önceleri çevreyi kolaçan etmekle yetiniyorlardı, ama sonra alanda çalgı çalmaya başladılar. Çok geçmeden bir şenliktir başladı. Comala öyle kalabalıklaştı ki iğne atılsa yere düşmezdi.

Sonunda çan sesleri kesildi; ama şenlik durmadı. Alanda toplananlara bu çanların bir ölü için çaldığı anlatılamadı bir türlü; kalabalık bir türlü dağılmadı. Üstelik yenileri geldi.

Öte yandan Media Luna’da tam bir sessizlik göze çarpıyordu. Hizmetçiler yalın ayak dolaşıyor, kısık sesle konuşuyorlardı. Susana San Juan mezarlığa götürülmüştü, ama Comala’da kimsenin bundan haberi yoktu şenlik yüzünden. Horoz dövüşleri, müzik gırla gidiyordu. Satıcıların sesleri, sarhoşların naraları. Köy ışıkla, sesle doluydu. Media Luna’da ise karanlık ve sessizlik sürüp gidiyordu. Pedro Paramo ağzını bile açmıyordu, odasından çıkmıyordu. Comala’dan öç alacaktı; ant içmişti:

“Kollarımı kavuşturup oturacağım, Comala kıtlıktan inim inim inleyecek.”

Dediğini yaptı da.

El Tilcuate arasına uğruyordu: “Carranza’yla işbirliği yaptık.”

“İyi.”

“Bir de General Obregon’la.”

“İyi.”

“Ama barış imzalanmış. Yapacak şey kalmadı artık.”

“Acele etmeyin. Adamlarına silâhlarını bırakmamalarını söyle. Barış uzun sürmez.”

“Rahip Renteria da silahlanmış. Onun tarafına geçmemiz daha mı doğru olur?”

“Siz hükümetten yana olun.”

“Ama bize başıbozuk diyorlar. Asiymişiz gibi davranıyorlar.”

“Git bir süre dinlen öyleyse.”

“Nasıl dinlenirim?”

“Dilediğini yap o zaman.”

“Rahibin adamlarıyla birleşeyim en iyisi. Dövüşürken çok güzel bağırlıyorlar. Hem bir şey olursa, Rahip ruhlarımızı kurtarabilir.”

“Dilediğini yap.”

Pedro Paramo, Media Luna’nın giriş kapısında oturuyordu; maroken koltuğu eskimişti. Gecenin son gölgeleri de silinecekti birazdan. Üç saattir orada tek başına oturuyordu. Uyuyamıyordu artık. Uykuyu da unutmuştu, zamanın nasıl geçtiğini de: “İhtiyarlar pek uyumazlar. Yani çok çok az uyurlar. Ara sıra dalarız, ama uyurken bile düşünmeden edemeyiz. Düşünmekten başka yapacak şey kalmadı zaten.” Yüksek sesle ekledi: “Çok sürmez. Çok sürmez.”

Mırıldanmaya başladı yine: “Sen beni bırakalı çok oldu, Susana. Gök yine böyleydi, şimdiki gibi. Belki bu kadar kırmızı değildi ama zayıf, soğuk bir ışık vardı böyle, güneş bulutların arkasına gizlendiği için. Bak, her şey yerli yerinde. O anı yaşıyorum. Burada kapıda durmuş tanın ağarışını gözlüyordum. Senin gidişini. Cennet’e giden yokuşu çıkışını. Gök açılıverdi ansızın; bir ışık boşandı. Yeryüzünün gölgelerini geride bıraktın. Cennet’in ışığına karıştın.

“Seni son görüşümdü. Yolun kıyısında duran cennet ağaçlarının dalları arasından geçtin; dökülen yapraklar ardından sürüklendi. Sonra yok oldun. ‘Dön Susana!’ diye seslendim sana.”

Pedro Paramo’nun dudakları kımıldıyordu. Sonra ağzını kapayıp gözlerini açtı. Gözlerinde yeni doğan günün serin ışığı yansdı.

Tam o sırada Gamaliel Villalpando’nun annesi Dona Inés, oğlunun dükkânının önünü süpürmekteydi. Kapıyı aralık bırakmıştı; Abundio Martinez girdi içeri. Gamaliel tezgâhın

başında uyukluyordu, sineklerden kurtulmak için sombrerosunu yüzüne çekmişti. Abundio onun uyanmasını bekledi. O ara Dona Inés işini bitirip eve girmişti, süpürgenin sapıyla oğlunun sırtını dürtüklemeye başladı.

“Müşteri geldi!” diye bağıırıyordu. “Kalksana!”

Gamaliel homurdandı, dirseğinin üstünde doğruldu hafifçe. Gözleri kan çanağına dönmüştü, gece geç saatlere kadar sarhoşlara içki yetiştirmiş, sonunda kendisi de sarhoş olmuştu. Tezgâha çökerek annesine, kendisine, “ciğeri beş para etmeyen” şu dünyaya küfürler yağdırdı. Yine uzandı yerine, ellerini bacaklarının arasına sıkıştırarak uyumaya çabaladı; dişlerinin arasından küfürler sallıyordu:

“Allah’ın belâsı sarhoşlar bir türlü doymadıysa suç bende mi?”

“Zavallı yavrucuğum. Kusuruna bakma onun, Abundio. Bütün gece yolcularla uğraştı da. Bu saatte işin ne?”

Konuşurken sesini yükseltiyordu, çünkü Abundio sağırdı.

“Bir şişe alkol alacaktım da.”

“Ne o? Refugio bayıldı mı yine?”

“Sorma Villa Ana, öldü Refugio. Dün gece on bir sularında. Onun için eşeklerimi bile satmışım. Onu iyi edebilmek için eşeklerimi bile elden çıkarmışım.”

“Ne dediğini anlayamıyorum! Bir şey mi dedin? Ha?”

“Bütün gece karımın başında bekledim diyorum, Refugio’nun. Dün gece öldü.”

“Ben de ölü kokusu ' duymuştum tevekkeli değil. Gamaliel’e de söylemişim, ‘Burnuma ölü kokusu geliyor, mutlaka köyde biri öldü,’ demiştim. Ama o dinlemedi bile, yolcularla lâfa dalmıştı. Bilirsin, içmeye başladı mı her söylenene güler, hiçbir şeye aldırılmaz. Ölüyü kim bekliyor?”

“Hiç kimse. Alkolü o yüzden istedim ya.”

“Saf alkol mü olsun?”

“Evet, Villa Ana. Daha çabuk sarhoş olayım. Hemen veriver, acelem var.”

“Senin için yarı yarıya bir indirim yapacağım. Karına kendisini öteden beri çok sevdiğimi söylersin. Cennet’e gidince, beni unutmasın.”

“Peki, Villa Ana, söylerim.”

“Çürümeye başlamadan söyle ama.”

“Olur. Yalnız senden dua bekliyor, biliyorum. Ölerken içi rahat değildi, günah çıkaramadı.”

“Ne? Rahip Renteria’yı çağırmadın mı?”

“Gittim, ama dağa çıktığını söylediler.”

“Dağa mı? Ne dağı?”

“Sormadım. İhtilâl var diye herhalde.”

“O da gitti desene. Acınacak durumdayız, Abundio.”

“Bize ne bunlardan? Şişeyi biraz daha doldursan. Bak Gamaliel’e, dalmış yine.”

“Refugio’ya söyle, Cennet’te benim için dua etmeyi unutmasın. Ne kadar çok etse o kadar iyi.”

“Tasalanma. Döner dönmez söylerim. Söz verdirttin.”

“Şimdi oldu; sende bunu beklerdim. Kadınları bilirsin, üstlerine düşmezsen dediğini yapmazlar.”

Abundio Martinez tezgâhın üstüne yirmi centavo daha attı.

“Geri kalanı da boşalt, Villa Ana. Daha fazla vermek istiyorsan o başka. Refugio’yla kafayı çekeceğiz, Cuca’cığım.”

“Hadi git artık, Abundio, Gamaliel uyanmadan git buradan. İçtiği zaman çok sinirli olur. Karına da dediklerimi söylemeyi unutma.”

Abundio dükkândan çıkarken hapşırmaya başlamıştı; alkol ateş gibiydi. Su katmadan içersen daha çabuk sarhoş olursun demişlerdi. O da su katmadan içmişti. Ceketinin eteğiyle ağzını yelpazeledi.

Dosdoğru eve gidecekti. Refugio bekliyordu. Ama dalgınlıkla ters yöne saptı, köyün dışına doğru yürümeye başladı.

“Damiana!” diye seslendi Pedro Paramo. “Bak biri geliyor. Ne istiyormuş, soruver.”

Abundio yalpalayarak yürüyordu, hazan emekliyordu dizüstü. Toprak sallanıyordu. Dönüyordu. Altından kayıveriyordu. Evinin kapısında oturan bir adam gördü. Durdu.

“Para verin bana. Birkaç kuruş. Karımı gömeceğim.”

Damiana Cisneros dua ediyordu. “Esirge bizi Tanrım. Kötülüklerden koru bizi.” Sonra istavroz çıkardı.

Abundio Martinez karşıdaki kadının korktuğunu sezdi. İstavroz çıkarıyordu kadın. Abundio Martinez korkuyla arkasına baktı. Ama cin falan göremedi. Hiç kimse yoktu.

“N’olursunuz,” dedi, “karımı gömecek param yok.”

Güneş omuzunun tepesinde duruyordu. Birkaç dakika önce doğmuştu. Bir toz bulutunun arkasındaydı.

Pedro Paramo ışıktan saklanmak istercesine elleriyle yüzünü örttü. O anda tarlalar Damiana Cisneros’un çığlıklarıyla inledi: “Koşun, Don Pedro’yu öldürüyorlar!”

Abundio Martinez kadını duyuyordu. Onu susturmak için bir şeyler söylemesi gerekiyordu ama kafası durmuştu. Bu çığlıklar ta nerelerden duyuluyordu kim bilir? Belki karısı bile duyuyordu; yalnız kadının ne- dediği anlaşılmıyordu. Evlerinin avlusunda tek başına yatan karısı geldi gözlerinin önüne. Serin gece rüzgârı çabuk kokmasına engel olur diye düşünmüştü. Daha bir gece önce koynuna aldığı Cuca; dipdiri, kısarak yavrusu gibi yerinde duramayan, ısırın, burnunu burnuna sürten Cuca. Doğar doğmaz ölen küçücük oğlunun

annesini. Doktora bakılırsa annesi hastalıklı olduğu için ölmüştü çocuk; Cuca'nın hastalıkları saymakla tükenmezdi, nöbet geçirir, titrer, yanar, gözleri akardı, doktoru görmeye gittiğinde anlamıştı bunları, çok para gerekiyordu, eşeklerini satmak zorunda kalmıştı... Sabahın serininde yatan Cuca, gözleri kapalı. Tanın ağardığını görmüyor. Bir daha hiç göremeyecek.

"N'olur yardım edin bana!" diye haykırdı. "Birkaç kuruş verin!"

Ama kendi sesini duyamaz olmuştu. Kadının çığlıkları sağır etmişti kulaklarını.

Comala yolunda kara benekler belirmişti. Giderek insan oldular bu benekler, iyice yaklaştılar. Damiana Cisneros sustu. İstavroz çıkarmaktan vazgeçti. Yere yıkıldı. Ağzı açıktı; esniyordu sanki.

Adamlar onu yerden kaldırarak eve taşıdılar.

Pedro Paramo başını sallamakla yetindi.

Abundio'nun silâhını aldılar, kanlı bıçağı elinde tutuyordu hâlâ.

"Yürü bakalım," dediler. "Belânı buldun işte."

Onların ardından yürüdü.

Comala'ya varmazdan önce izin istedi. Yolun kenarına gidip kustu. Sarılı yeşilli bir su geldi ağzından. Tonlarla su içmiş gibi boyuna çıkarıyordu. Sonra beyni zonklamaya başladı, dili keçeleşti.

"Çok içmişim," dedi.

Onların yanına döndü, omuzlarına dayandı; sürükleyerek götürdüler. Ayakları toprakta bir çizgi bırakıyordu.

Pedro Paramo maroken koltuğundan kalkmadan onların köye doğru uzaklaşışlarını gözledi. Sol kolunu oynatmaya çalıştı, ama eli kaskatı kesilmişti, uyuşmuştu; önemsemedi. Her geçen gün gövdesinin bir parçası ölüyordu, alışmıştı buna. Sallanarak yapraklarını döken cennet ağaçları vardı gözlerinin önünde. "Herkes aynı yoldan geçer. Herkes çekip gider." Düşüncelerine bıraktığı yerden devam etti.

"Susana," dedi, gözlerini yumdu. "Dönmen için nasıl yalvarmıştım sana...

" ...Tepede dolunay parlıyordu. Sana bakmaktan kendimi alamıyordum. Ay ışığı yüzünü yıkamıştı. Senin bir görüntüyü andıran yüzüne bakıyordum. Yüzün yumuşacıktı, parlıyordu. Dudakların ıslaktı, yıldızlarla kaplıydı. Gövden saydamlaşmıştı havanın neminde. Susana. Susana. San Juan."

Görüntüyü daha iyi incelemek için elini kaldırmaya çalıştı, eli taş gibi duruyordu dizinin üstünde. Öbür elini de kaldırmaya çalıştı, eli usulca yanına düştü, sakat omuzunu tutan bir koltuk değneğı gibi kalakaldı.

"Ölüyorum," diye söylendi.

Güneş yeryüzünün çevresinde dönüyor, yeni biçimler getiriyordu. Pedro Paramo'nun uyuşuk elleri kaskatıydı önünde. Güneş gövdesini ısıtmıştı. Gözlerini oynatamıyordu. Durmadan yeni yeni anılar arıyordu gözleri; şimdiki zaman siliniyordu. Ansızın kalbi duruverdi, zaman da

durmuştu galiba. Hayatın soluğu da.

“Demek bu son gecem,” diye düşündü.

Gecelerden korkardı. Karanlıkta çevresini kuşatan görüntülerden korkardı.

“Çok geçmez Abundio kanlı elleriyle dönüp gelir, yardıma yanaşmayacağımı bildiği için üsteler. Ellerimi de kaldıramıyorum ki onun yüzünü görmeyeyim. Sesi güneş ışığıyla birlikte eriyip gidene kadar dinlemek zorunda kalacağım anlaşılan. Sesi yitip gidene kadar.”

Birisi omuzlarına dokundu; doğrudu hemen.

“Don Pedro,” diyordu Damiana, “yemeğinizi getireyim mi?”

“Hayır,” dedi Pedro Paramo, “içerde yiyeceğim.”

Damiana’ya yaslanarak yürümeye çalıştı. Bir iki adım attıktan sonra yıkıldı, içi yanıyordu; ama tek kelime çıkmıyordu ağzından. Gövdesi usulca yere çarptı. Pedro Paramo bir taş yığını gibi dağılıverdi.

SON

[11](#) Chile: Biberli bir Meksika yemeği.